

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Wojciech GRZEGORZEK (1818–1890) – ksiądz rzymskokatolicki, florysta, entomolog, jeden z pionierów taternictwa, profesor teologii, rolnictwa i przyrodoznawstwa w Seminarium Duchownym w Tarnowie, proboszcz m.in. w Podegrodziu koło Nowego Sącza i w Bochni, członek m.in. Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, Towarzystwa Tatrzańskiego, Zoologisch-Botanische Gesellschaft (Wiedeń), Entomologische Gesellschaft (Berlin), Entomologischer Verein (Szczecin).

Fot. A. Szubert, Kraków. Zdjęcie ze zbiorów Muzeum w Bochni im. prof. Stanisława Fischera (sygn. MB-H/Fot. 50).

Opracował: Piotr KÖHLER

Edward (Glinka-) JANCZEWSKI (1846–1918) – profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Katedry Anatomii i Fizjologii Roślin UJ, rektor UJ, członek Akademii Umiejętności, organizator i długoletni prezes Towarzystwa Ogrodniczego w Krakowie, członek m.in. Towarzystwa Nauk Przyrodniczych w Cherbourgu, autor światowej monografii rodzaju *Ribes* (1907) oraz licznych prac z morfologii i fizjologii roślin, anatomii roślin, algologii, mikologii i genetyki (dziedziczenie i rozszczepianie się cech u mieszańców w rodzaju *Anemone*).

Fotokopia ze zbiorów Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny UJ.

Opracował: Piotr KÖHLER

ROZSTANIA • OBITUARIES

PROFESOR HANNA CZECZOTT (1888–1982)

Professor Hanna Czeczott (1888–1982)

Hanna Czeczott urodziła się 3.I.1888 r. w Petersburgu, w polskiej rodzinie pochodzącej z Wołynia. Rodzice jej, Leonilda i Gracjan Peretiatkowicz mieli kilkanaścioro dzieci i nie byli zbyt zamożni, toteż gdy matka zmarła w 1903 roku, 15-letnia wówczas Hanna musiała przejąć część obowiązków domowych i opiekę nad młodszym rodzeństwem. Nie przeszkodziło jej to w ukończeniu gimnazjum w Petersburgu, po czym w 1905 r. powróciła wraz z rodziną do Polski i zamieszkała w Warszawie. Tu rozpoczęła studia przyrodnicze uczęszczając jako wolontariusz na wykłady geologii, chemii i filozofii organizowane przez Towarzystwo Kursów Naukowych. Jednocześnie pracowała, pomagając ojcu utrzymać liczną rodzinę. W 1910 r. wyszła za mąż za inżyniera górnictwa Henryka Czeczotta, który był wówczas profesorem Instytutu Górniczego w Petersburgu, tam też oboje wyjechali. W Petersburgu zapisała się w 1911 r. na Kursy Przyrodnicze dla Kobiet, będące odpowiednikiem wyższej uczelni. Po ich zamknięciu w czasie rewolucji w

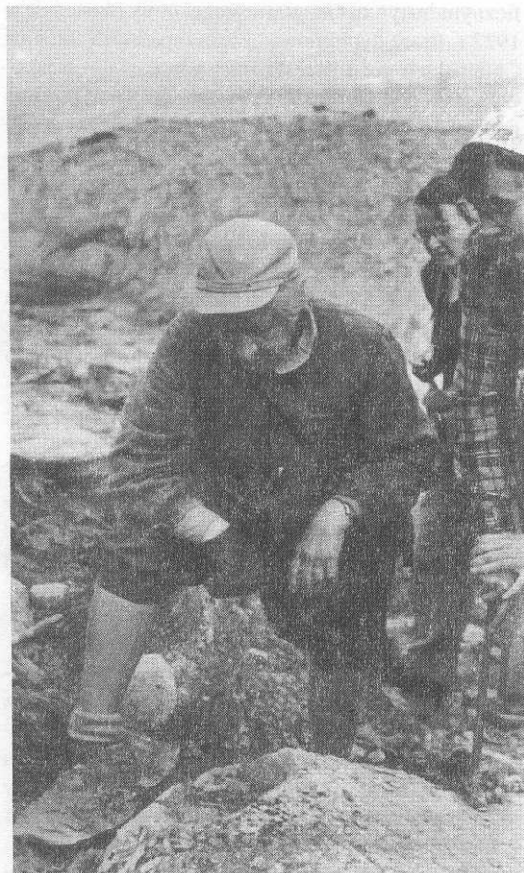
1918 r., kontynuowała studia na Wydziale Bio-Geograficznym Instytutu Geograficznego, który ukończyła w 1922 r. Pracę dyplomową „Liesa zapadnych skłonów Chibińskich gór i okrestnośniej goroda Murmanska” wykonała pod kierunkiem prof. W. N. Sukaczewa na podstawie materiałów zebranych w czasie wspólnej wyprawy badawczej nad jezioro Imandra na Półwyspie Kola. Studia przyrodnicze w Petersburgu trwały długo, gdyż przerywały je działania wojenne. Z drugiej strony, bogatym ich uzupełnieniem i rozszerzeniem były podróże, jakie odbywała towarzysząc mężowi w licznych wyprawach badawczych. Prowadziła w czasie tych ekspedycji własne badania botaniczne, głównie fitosocjologiczne i dendrologiczne. Były to ekspedycje do Stanów Zjednoczonych, Kanady, Mongolskiego Ałtaju, Turkiestanu, na Wyspy Kanaryjskie i dwukrotnie do Turcji. Plonem tych podróży były liczne publikacje naukowe, wiele materiałów niepublikowanych oraz bogate zielniki. Ocalały jedynie zielniki z Turcji i Wysp Kanaryjskich, które były w jej zbiorach prywatnych. Po śmierci Prof. Czeczottowej zostały przekazane Uniwersytetowi Warszawskiemu. Dublety arkuszy zielnikowych znajdują się w Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie.

W 1922 r. H. Czeczott powróciła na stałe do Polski i tutaj opublikowała wszystkie prace naukowe, z wyjątkiem pierwszej, dyplomowej. Początkowo mieszkała w Krakowie, gdzie mąż jej objął katedrę na Akademii Górniczo-Hutniczej, zaś po śmierci męża w 1928 r. przeniosła się w 1931 r. do Warszawy i pozostała tu na stałe.

Będąc niezależna materialnie, z racji wysokiej pensji męża, a potem emerytury po nim, początkowo nie była związana formalnie z żadnym instytutem naukowym. Współpracowała jednak w czasie pobytu w Krakowie z Zakładem Systematyki kierowanym przez prof. W. Szafera, a następnie w Warszawie – z Zakładem Systematyki i Geografii Roślin kierowanym przez prof. B. Hryniewieckiego, jak również z Instytutem Lasów Państwowych i Państwowym Instytutem Geologicznym. Prowadziła wówczas badania zmienności morfologicznej rodzimych gatunków dębu, grabu i buka. Przygotowaniu tych prac do druku przeszkodził wybuch wojny w 1939 r.

W 1937 r., na prośbę Państwowego Instytutu Geologicznego zebrała florę mioceniską w Zaleścach koło Wiśniowca na Wołyniu i od tego momentu głównym obiektem jej zainteresowania stała się paleobotanika, a w szczególności flora miocenińska Polski.

Lata drugiej wojny światowej przerwały pracę naukową, a działania wojenne spowodowały zniszczenie wielu notatek, maszynopisów, części zielnika

Fot. 1. Prof. Hanna Czechtzowa z asystentkami w kopalni Turów w 1958 r. nad bułą syderytową, zawierającą odciski liści (ze zbiorów Muzeum Ziemi PAN, fot. A. Szumański)

Phot. 1. Professor Hanna Czechtzowa with assistants over the siderite nodule with leaves impressions, Turów mine, 1958 (from the collection of the Museum of the Earth phot. A. Szumański)

i biblioteki naukowej. Po wojnie, w 1946 r. zorganizowała Pracownię Paleobotaniczną w powstającym Muzeum Ziemi PAN w Warszawie, w szczególnie trudnych warunkach powojennych, w niemal całkowicie spalonej i zniszczonej Warszawie. Rozpoczęła tu gromadzenie kolekcji flor kopalnych i opracowanie katalogu kopalnych *Angiospermae* Polski. Jednocześnie, od 1948 r. kierowała zespołowym opracowaniem flory miocenińskiej Turowa, będąc zarazem głównym uczestnikiem opracowania. Szczątki roślin z tego stanowiska w postaci pni drzew, liści, owoców i nasion, mchów i grzybów stały się przedmiotem badań, któ-

rych wyniki zawarte są w blisko 30 publikacjach ogłoszonych, w większości pod jej redakcją, w *Pracach Muzeum Ziemi*.

„Energia i pasja badawcza prof. H. Czechtzowej sprawiły, że flora Turowa stała się dziś jednym z najlepiej i najwszechstronniej opracowanym stanowiskiem flory miocenińskiej w Europie. Osiągnięte wyniki są wysoko cenione, a Turów często odwiedzany.” – napisał prof. A. Środoń.*

Hanna Czechtzowa brała żywy udział w opracowywaniu wystaw paleobotanicznych w Muzeum Ziemi PAN, zorganizowała także stałą ekspozycję paleobotaniczną w kopalni Turów. Ponadto interesowała się składem botanicznym bursztynów bałtyckich oraz ich pochodzeniem. W ostatnim okresie życia podeszły wiek zwolnił tempo pracy, nie osłabił jednak pasji badawczej i zamiłowania do pracy naukowej.

Hanna Czechtzowa brała udział w Międzynarodowych Kongresach Botanicznych: w Cambridge (1930), Amsterdamie (1935) i Paryżu (1954) oraz w Kongresie Słowiańskich Geografów w Sofii (1936), przedstawiając na nich wyniki swych badań. Utrzymywane przez nią bardzo żywe kontakty z wieloma uczonymi w kraju i za granicą oraz coroczne wyjazdy do największych ośrodków naukowych Europy ułatwiały opracowanie materiałów naukowych. Pracowała m.in. w zielnikach, bibliotekach i instytutach naukowych Lejdy, Paryża, Wiednia, Kew, Pragi, Berlina, Budapesztu, Florencji, Kopenhagi, Uppsali, Sztokholmu, Petersburga, Kijowa, Lwowa, Manchesteru i Zurychu. Niespożyta energia i zapał uwidaczniała się również w licznych wyjazdach terenowych, najczęściej do kopalni w Turowie (ostatni raz była tam mając 86 lat) oraz w poszukiwaniu innych złóż flor kopalnych. O jej wielkich zdolnościach terenowego zbieracza-paleobotanika mówi choćby tylko jeden przykład znalezienia przez nią pnia *Cycadeoidea*, niezmiernie rzadkiego na ziemiach Polski.

Była niezwykle silną osobowością. Jej energia i pasja badawcza powodowały, że wszystko podporządkowywało się jej woli, zaś pojęcie „niemożliwe” nigdy dla niej nie istniało na drodze do realizacji badań naukowych. Surowa i wymagająca wobec swoich współpracowników, ale nie mniej surowa wobec siebie. Będąc słabą fizycznie, nie uznawała słabości, i mając 70 lat nie dawała się wyprzedzić w pieszych wędrówkach po kopalni, nawet młodym, towarzyszącym jej geologom. Żartobliwe określenie „atomowa babcia”, jakie krążyło wśród osób, które się z nią zetk-

* *Kosmos*, A, 1 (138). 1976.

Fot. 2. Prof. Hanna Czechtott w kopalni Turów w 1958 r. podczas wybierania przeszlamowanych kopalnych owoców i nasion (ze zbiorów Muzeum Ziemi PAN, fot. A. Szumański)

Phot. 2. Professor Hanna Czechtott during sorting fossil fruits and seeds, Turów mine, 1958 (from the collection of the Museum of the Earth, phot. A. Szumański)

neły, niezwykle trafnie pasowało do jej osobowości. Zawsze wielka realistka, trzeźwo i twardo oceniająca sytuację, jednocześnie pełna osobistego uroku, obdarzona darem sytuacyjnego dowcipu, umiejąca barwnie i żywo opowiadać o podróżach i kontaktach naukowych. Wśród swoich prac najwyżej oceniała trzy – pracę o Pontydzie, zespołowe opracowanie flory miocenińskiej Turowa oraz pracę o genezie bursztynów bałtyckich.

Dorobek naukowy Hanny Czechtott obejmuje 32 publikacje, w tym 16 paleobotanicznych. Kilka opracowań zaginęło. Była inicjatorką wielu prac innych naukowców.

Hanna Czechtottowa była laureatką wielu nagród naukowych oraz wysokich odznaczeń państwowych, przyznanych jej za całokształt twórczości naukowej, a w szczególności za opracowanie flory miocenińskiej Turowa, wśród nich Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1956) oraz Order Sztandaru Pracy II kl. (1972). Szczególnie ceniła sobie Złotą Odznakę „Zasłużony Pracownik Turowa” oraz tytuł „Honorowy Górnik Turowa”, nadane jej przez dyrekcję kopalni Turów w 1967 r. Była też odznaczona przez Polskie

Towarzystwo Przyrodników im. M. Kopernika i była Członkiem Honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego.

Hanna Czechtott zmarła dnia 17 marca 1982 r. Została pochowana obok swego męża, na cmentarzu kalwińskim w Warszawie.

Krystyna JUCHNIEWICZ

BIBLIOGRAFIA PRAC NAUKOWYCH PROF. HANNY CZECHTOTT

- [1] CZECHTOTT H. 1925. Lesa zapadnych skłonow Chibinskich gor i okrestnostiej goroda Murmanska (Vegetation forestiere du versant occidental des Monts Khibina et des environs de Mourmansk). *Bull. de l'Inst. Geographique de Leningrad* 5: 48–72.
- [2] CZECHTOTT H. 1926. The atlantic element in the flora of Poland. *Bull. de l'Acad. Pol. Sc. et Lettres, Cl. des Sc. Math. et Nat. Ser. B*, 71: 361–407.
- [3] CZECHTOTTOWA H. 1928. Element atlantydzki we florze Polski. *Rozpr. Wydz. Mat.-Przyr. PAU* 65–66, Ser. A-B: 221–286.
- [4] CZECHTOTT H. 1929. On the traces of glaciation in

- Northern Asia Minor. *The Geographical Journal* **74**(4): 412.
- [5] CZECZOTT H. 1932. Diagnoses plantarum novarum in Anatolia septentrionali anno 1925 lectarum. *Acta Soc. Bot. Pol.* **9**(1-2): 31-45.
- [6] CZECZOTT H. 1932. Distribution of *Fagus orientalis* Lipsky. In: Rübel „Die Buchenwälder Europas”, Zürich, ss. 362-387.
- [7] CZECZOTTOWA H. 1933. Studium nad zmiennością liści buków: *Fagus orientalis* Lipsky, *F. silvatica* L. i form przejściowych. Część I. *Rocznik Pol. Tow. Dendrol.* **5**: 1-77.
- [8] CZECZOTT H. 1934. Risultati principali di uno studio sulla variabilità della foglio del *Fagus orientalis* Lipsky e *F. silvatica* e delle loro forme intermedie. *Archivio Botanico* **10**, ss. 18.
- [9] CZECZOTT H. 1934. Co to jest *Fagus feroniae* Unger? (What is *Fagus feroniae* Unger?) *Acta Soc. Bot. Pol.* **9**, Supplementum, ss. 109-116.
- [10] CZECZOTTOWA H. 1936. Studium nad zmiennością liści buków: *Fagus orientalis* Lipsky, *F. silvatica* L. i form przejściowych. Część II. *Rocznik Pol. Tow. Dendrol.* **6**: 1-68.
- [11] CZECZOTT H. 1937. The distribution of some species in Northern Asia Minor and the problem of Pontide. *Mitt. Königl. Naturwiss. Inst. Sofia* **10**: 43-68.
- [12] CZECZOTTOWA H. 1937. O potrzebie utworzenia Centralnego Muzeum Botanicznego w Warszawie. *Nauka Polska* **23**: 178-181.
- [13] CZECZOTT H. 1938-1939. A Contribution to the Knowledge of the Flora and Vegetation of Turkey. W: Friedrich Fedde *Repertorium specierum novarum regni vegetabilis*. Beihefte, Dahlem bei Berlin, **107**, s. 1-283, 39 tablic, 2 mapy.
- [14] CZECZOTTOWA H. 1948. O rezerwacie leśno-stepowym w Bielinku nad Odrą. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* **4**(5-6): 1-11.
- [15] CZECZOTT H. 1948-1949. Wiadomość tymczasowa o florzę mioceńskiej Turowa nad Nysą Łużycką. *Wiadomości Muzeum Ziemi* **4**: 249-255.
- [16] CZECZOTTOWA H. 1951. Środkowomioceńska flora Zalesiec koło Wiśniowca. I. *Acta Geol. Pol.* **2**(3): 349-445.
- [17] CZECZOTT H. 1954. The past and present distribution of *Pinus halepensis* Mill. and *Pinus brutia* Ten. Huitieme Congr. Intern. Bot. Rapports et Communications, Sect. 5, Paris, s. 196-197.
- [18] RANIECKA-BOBROWSKA J., CZECZOTT H. 1958. Flora środkowego i północnego miocenu Polski w świetle badań ostatnich dwunastu lat (summary: The Middle and Upper Miocene floras of Poland in view of last 12 years' investigations). *Kwart. Geol.* **2**(1): 161-172.
- [19] CZECZOTT H. 1959. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. I. Charakterystyka ogólna złoża w Turowie i flor kopalnych Zagłębia Żytawskiego na tle trzeciorzędowych flor zapadliska północno-zachodnich Czech. (The fossil flora of Turów near Bogatynia. I. General characteristics of the Turów brown coal deposits and of fossil floras of the Tertiary rift-valley of north-western Bohemia). *Prace Muzeum Ziemi* **3**: 1-64.
- [20] CZECZOTT H., SKIRGIELLO A. 1959. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. Systematyczny opis szczątków roślinnych. 1. (Systematic description of plant remains. 1.) *Hamamelidaceae*, *Nymphaeaceae*, *Sabiaceae*, *Vitaceae*, *Nyssaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **3**: 65-128.
- [21] CZECZOTT H. 1961. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 2. *Polypodiaceae*, *Salviniaaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **3**: 15-18.
- [22] CZECZOTT H. 1961. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 2. *Loranthaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **4**: 74-78.
- [23] CZECZOTT H., SKIRGIELLO A. 1961. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 2. *Juglandaceae*, *Aceraceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **4**: 51-73, 78-81.
- [24] CZECZOTT H. 1961. Skład i wiek flory bursztynów bałtyckich. I. (The flora of the Baltic amber and its age. I.) *Prace Muzeum Ziemi* **4**: 119-145.
- [25] CZECZOTT H., SKIRGIELLO A. 1967. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 3. *Araceae*, *Betulaceae*, *Menispermaceae*, *Meliaceae*, *Sterculiaceae*, *Passifloraceae*, *Combretaceae*, *Trapaceae*, *Symplocaceae*, *Styracaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **10**: 97-166.
- [26] CZECZOTT H. 1967. Ze zbiorów paleobotanicznych Muzeum Ziemi Polskiej Akademii Nauk. *Androstrobus* sp., *Nipadites burtini* Brongn. *Prace Muzeum Ziemi* **10**: 215-217.
- [27] CZECZOTT H. 1970. O wieku trzeciorzędowej flory Turowa koło Bogatyni (Górne Łużyce). *Kwart. Geol.* **14**(4): 778-802.
- [28] CZECZOTT H. 1972. Lasy zachodnich zboczy Chibin i okolic Murmańska. *Rocznik Dendrologiczny* **26**: 5-26.
- [29] CZECZOTT H., SKIRGIELLO A. 1975. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 4. *Magnoliaceae*, *Celastraceae*, *Cornaceae*, *Sapotaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **24**: 25-56.
- [30] CZECZOTT H., JUCHNIEWICZ K. 1975. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 4. *Palmae*. *Prace Muzeum Ziemi* **24**: 57-64.
- [31] CZECZOTT H., SKIRGIELLO A. 1980. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 5. *Dicotyledoneae*, *Illiciaceae*, *Lauraceae*, *Rosaceae*, *Rutaceae*, *Staphyleaceae*, *Buxaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **33**: 5-15.
- [32] CZECZOTT H., SKIRGIELLO A. 1980. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 5. *Monocotyledoneae*, *Sparganiaceae*, *Zingiberaceae*. *Prace Muzeum Ziemi* **33**: 17-21.
- [33] CZECZOTT H., JUCHNIEWICZ K. 1980. Flora kopalna Turowa koło Bogatyni. II. 5. *Palmae*. II. *Prace Muzeum Ziemi* **33**: 23-29.

OPRACOWANIA H. CZECZOTT
NIEPUBLIKOWANE, ZAGINIONE

1. Studium analityczne nad rodzajem *Quercus* w Polsce (*Q. pedunculata* i *Q. sessilis*). 150 ss. maszynopis, 35

- rys., 2 tabl., 46 ss. abstr. ang. Praca zakończona w 1939 r.
2. O szczątkach kopalnych rodzaju *Fagus* w Europie w nawiązaniu do gatunków obecnie żyjących. 700 rysunków skamielin z prawie wszystkich kolekcji paleobotanicznych Europy zachodniej i południowej oraz notatki. Praca wykonana przed 2 wojną światową. Spalona przez hitlerowców w piwnicy H. Czeczott w Warszawie.
 3. O roślinach Wysp Kanaryjskich. Notatki i opracowania zniszczone jak wyżej.
 4. Zasięg współczesny i w przeszłości *Pinus halepensis* Mill. i *P. brutia* Ten. Obszerna praca z zastosowaniem metod biometryczno-statystycznych. Praca spalona, jak wyżej. Częściowo odtworzona w postaci krótkiego streszczenia – referat na Kongresie i artykuł.
 5. Studium biometryczno-statystyczne nad grabem (*Carpinus*) w Polsce. Materiały do pracy.
 6. Flora kopalna Zalesiec koło Wiśniowca. Część II. Geneva. Materiały do pracy.
 7. Skład i wiek flory bursztyńów bałtyckich. Część II. Geneva. Maszynopis ok. 20 ss.

Krzyszyna JUCHNIEWICZ

WSPOMNIENIE O PROFESORZE KARLU ULRICHU KRAMERZE (1928–1994)

A remembrance of Professor Karl Ulrich Kramer (1928–1994)

Wspomnienie to poświęcone jest jednemu z najwybitniejszych pteridologów naszych czasów, Profesorowi K. U. Kramerowi, któremu nauka polska, a zwłaszcza ośrodek krakowski mają szczególnie dużo do zawdzięczenia.

Karl Ulrich Kramer urodził się 17 października 1928 roku w Berlinie-Charlottenburgu, gdzie Jego ojciec, Franz Kramer, z pochodzenia Żyd, był profesorem psychiatrii i neurologii. W 1938 r. rodzina Kramerów przeniosła się do Holandii i osiedliła koło Utrechtu. Tutaj młody Karl Kramer ukończył szkołę oraz studia biologiczne na Uniwersytecie w Utrechcie w 1953 r. Początkowo Jego zainteresowania dotyczyły entomologii, a zwłaszcza mrówek i chrząszczy. Opublikował z tego zakresu kilka artykułów naukowych. Później jednak zwyciężyły zainteresowania botaniczne. Jako specjalizację wybrał systematykę roślin, a w szczególności paprocie Nowego Świata. Początki Jego fascynacji systematyką paproci sięgają czasów studenckich. Dopiero jednak spotkanie w 1954 r., podczas Kongresu Botaniki w Paryżu, dwojga wybitnych pteridologów amerykańskich Rolla i Alice Tryon, które zaowocowało 9-miesięcznym pobytem K. Kramera w Missouri Botanical Garden w

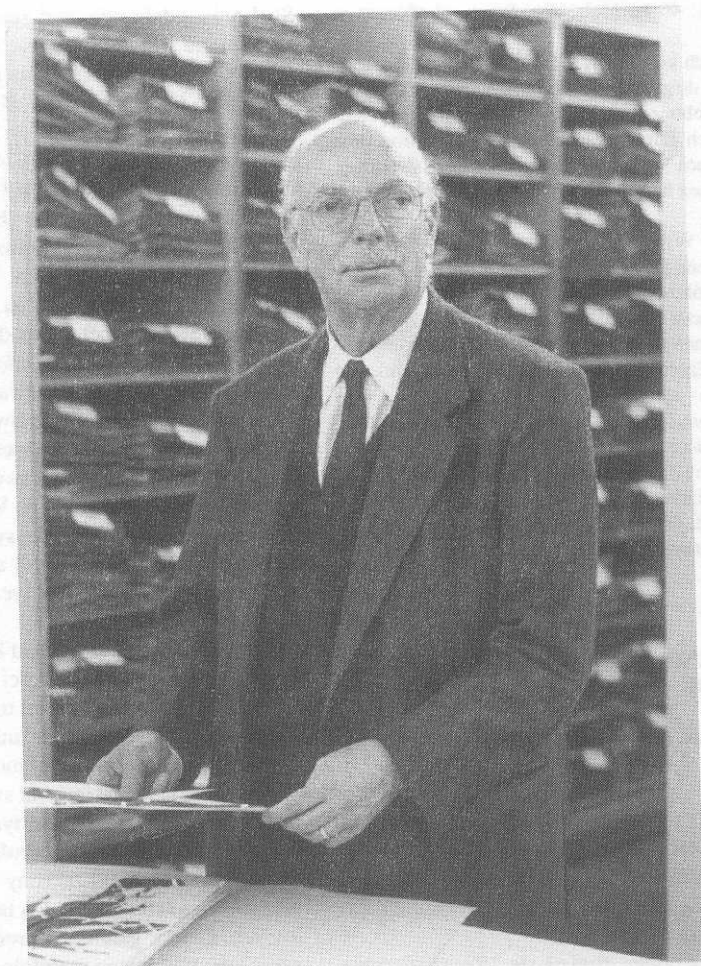
St. Louis, gdzie otrzymał stanowisko asystenta, pozwoliło mu w pełni oddać się badaniom tej grupy roślin. Po powrocie do Utrechtu ukończył w 1957 r. swą dysertację p.t. „A revision of the genus *Lindsaea* in the New World with notes on allied genera” pod kierunkiem prof. Lanjou. Do 1974 r. pracował w Instytucie Botaniki Uniwersytetu w Utrechcie, oddając się z wielkim zaangażowaniem badaniom naukowym, działalności dydaktycznej oraz pełniąc równocześnie obowiązki kustosa Zielnika. W latach 1960–61 odbył długą podróż naukową na Jamajkę, do Surinamu oraz do USA. Owocem tej podróży było opublikowanie w 1978 r. flory *The Pteridophyta of Suriname*.

W 1970 r. poślubił Szwajcarkę Margrit Sidler, która pozostała do końca najwierniejszą, najbardziej oddaną towarzyszką Jego życia, pracy oraz wypraw naukowych. Odtąd związał swe życie i pracę zawodową z ojczystym krajem żony. W 1974 r. otrzymał stanowisko profesora botaniki systematycznej na Uniwersytecie w Zurichu. Tutaj aż do śmierci rozwijał swą pracę naukową i dydaktyczną, będąc równocześnie kustosem Zielnika.

Jego dorobek liczy ponad 80 publikacji, dotyczących w przeważającej części systematyki paproci. Szczególną uwagę poświęcił tropikalnemu rodzajowi *Lindsaea*, a długoletnie badania uwieńczone zostały opublikowaniem światowej monografii tego rodzaju. W ostatnich latach skierował swe zainteresowania ku rodzajowi *Pteris*. Pracę nad tym bardzo trudnym rodzajem przerwała śmierć. Profesor Kramer opisał liczne nowe dla nauki taksony (gatunki, podgatunki, odmiany) głównie paproci, a także kilku roślin kwiatowych. Cztery gatunki paproci zostały nazwane na cześć tego wybitnego pteridologa (*Microlepia krameri*, *Lindsaea krameriana*, *Cyathea krameri*, *Pteris krameri*).

Jako nickwestionowany autorytet w zakresie systematyki paproci zapraszany był do współautorstwa takich wybitnych dzieł jak *Flora of Australia*, *Flora Malesiana*, *Flora of North America*, *Flora of the Guianas*, *Flora of Paraguay*, *Flora Iranica*. Współpracował z licznymi, najbardziej prestiżowymi czasopismami botanicznymi, jako redaktor lub współredaktor, np. *Botanica Helvetica*, *Taxon*, *Excerpta Botanica*. Był również członkiem Komisji ds. nomenklatury paproci.

Spośród Jego bogatej twórczości szczególnie cenne są 3 dzieła. Do takich należą: tom I (*Pteridophyta*) *Illustrierte Flora von Mitteleuropa* Hegiego. Jest to trzecie wydanie, zupełnie na nowo opracowane, którego prof. Kramer był głównym redaktorem i współautorem. Wydane w 1984 r., jest dziełem, bez którego

Fot. 1. Profesor Karl U. Kramer podczas pracy w Zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu w Zürichu (ze zbiorów M. Sidler-Kramer).

Phot. 1. Professor Karl U. Kramer at the Herbarium of the Institute of Botany, Zürich University (from M. Sidler-Kramer's collection).

trudno by było wyobrazić sobie dziś jakiegokolwiek badania nad paprociami europejskimi. Drugie dzieło podstawowe i niezbędne dla każdego pteridologa, to I tom *The families and genera of vascular plants* obejmujący *Pteridophyta* i *Gymnospermae*. Profesor Kramer ma w tym dziele szczególnie duży udział nie tylko jako redaktor, lecz również jako autor lub współautor opracowań wielu rodzajów paproci. Dzieło to stanowi prawdziwy kamień milowy w rozwoju światowej pteridologii. To jedno dzieło wystarczyłoby, aby Karl Kramer znalazł się w czołówce najwybitniej-

szych pteridologów naszego stulecia. Trzecia ze wspomnianych prac, której był współautorem i której wydania już nie doczekał, to imponujący pod względem zakresu problematyki podręcznik niemiecko-języczny pt. *Farne und Farnverwandte. Bau, Systematik, Biologie*.

Brał czynny udział we wszystkich sympozjach pteridologicznych i kongresach botanicznych, nie tylko jako uczestnik, lecz także jako ich współorganizator (m.in. Kongres Botaniczny w Berlinie w 1987 r.).

Profesor Kramer szczególną uwagę poświęcał

Zielnikowi. Spędzał wiele czasu na oznaczaniu roślin, nie tylko paproci. Dzięki swym licznyim kontaktom z badaczami z całego świata, wzbogacił ogromnie zbiory zielnikowe Uniwersytetu w Zurichu. Prowadził bardzo ożywioną wymianę zbiorów z całym światem oraz – co godne podkreślenia – zawsze chętnie wypożyczał okazy zielnikowe. Podczas swoich licznych podróży w różne zakątki Ziemi zebrał ponad 11 tysięcy arkuszy zielnikowych, które w większości znajdują się w Zielniku w Zurichu oraz w Utrechcie.

Bardzo leżała mu na sercu popularyzacja wiedzy na temat paprotników. Niedługo po przeniesieniu się do Szwajcarii, w 1975 r. skupił wokół siebie sympatyków tej grupy roślin, którzy w dwa lata później utworzyli Szwajcarskie Towarzystwo Przyjaciół Paproci (Schweizerische Vereinigung der Farnfreunde). Prof. Kramer działał w tej organizacji aż do śmierci, pełniąc przez długie lata funkcje prezesa lub vice-prezesa. Spod Jego pióra wyszły liczne popularnonaukowe artykuły do czasopisma *Farnblätter* poświęconego paprociom, wydawanego od 1978 r. przez Szwajcarskie Towarzystwo Przyjaciół Paproci, wszystkie pisane przystępnym językiem, pogładowe, przejrzyste, nie tracące jednak nic z najwyższego poziomu fachowości. W uznaniu Jego ogromnych zasług dla Towarzystwa i pteridologii w ogóle, otrzymał honorowe członkostwo tegoż Towarzystwa. Podwójny 26 i 27 zeszyt *Farnblätter* wydany po śmierci Karla Kramera w marcu 1995 r. został poświęcony przez uczniów, przyjaciół i współpracowników pamięci Profesora, ich ukochanego Mistrza i Przyjaciela.

Jego świetne wykłady z systematyki i geografii roślin cieszyły się wśród studentów ogromnym zainteresowaniem i uznaniem. Mistrzowskie wykłady, zarówno pod względem formy jak i treści, były bogato ilustrowane doskonałymi własnymi przezroczami z kolekcji, którą wzbogacał każdorazowo podczas swych licznych wypraw naukowych na wszystkich kontynentach Ziemi. Łącząc w wykładach, podobnie jak i w swej pracy, tradycję z nowoczesnością, przyciągał całe rzesze studentów, którzy wybierali systematykę roślin jako szczególnie atrakcyjną dyscyplinę i pragnęli wykonywać pod Jego kierunkiem swe prace dyplomowe.

Profesor Kramera był zarówno wielkim Uczonym, jak i wielkim, niezwykłym Człowiekiem. Każdy, kto miał szczęście poznać Go, był pod ogromnym wrażeniem Jego wiedzy oraz fascynującej osobowości. Niezwykła wręcz uprzejmość, serdeczność, delikatność, kultura osobista oraz życzliwość składały się na obraz człowieka niezmiernie prawego, szlachetnego, bezinteresownego, o wielkim uroku osobistym i niezwykłej

skromności. Odznaczał się fenomenalną pamięcią. Powszechnie znane były Jego wybitne zdolności językowe. Oprócz świetnej znajomości kilku języków europejskich, rozumiał i potrafił się porozumieć w różnych egzotycznych językach w najodleglejszych zakątkach Ziemi, które odwiedzał podczas swych licznych wypraw naukowych. Miał bardzo szerokie zainteresowania. Posiadał głęboką znajomość archeologii i historii, pasjonował się muzyką, malarstwem i literaturą. Otwarty i niezwykle życzliwy dla ludzi, nie szczędził swego czasu młodym pteridologom z całego świata, służąc cennymi radami i różnymi formami pomocy, promując ich prace i umożliwiając im badania w Instytucie w Zurichu.

Szczególne związki łączyły Go z Polską. W dniu 13.XII.1981 r. na wiadomość o wprowadzeniu w naszym kraju stanu wojennego napisał po polsku w książce pamiątkowej Instytutu Botaniki w Zurichu słowa: „Jeszcze Polska nie zginęła”. Miał w Polsce przyjaciół, których zawsze wspierał radą oraz literaturą fachową. Jego Żona, pani Margrit Kramer, spełniając wolę zmarłego Męża, przekazała Jego bezcenną, ogromną bibliotekę pteridologiczną oraz wspaniałą kolekcję przezroczey Instytutowi Botaniki UJ w Krakowie.

Profesor Karl Kramer odszedł 11 lipca 1994 r. walcząc do końca z ciężką, nieuleczalną chorobą. Żegnały Go tłumy uczniów i przyjaciół, którzy towarzyszyli Mu w ostatniej drodze z kościoła na cmentarz Säfte, gdzie spoczęła urna z Jego prochami. Życzeniem Zmarłego było, aby zamiast kwiatów na Jego grób ofiarować datki na wsparcie Szwajcarskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt lub inny dobroczynny cel.

Śmierć zabrała Profesora Kramera zbyt szybko i nie udało się zrealizować idei nadania Mu honorowego członkostwa Polskiego Towarzystwa Botanicznego.

Halina PIĘKOŚ-MIRKOWA

ROZNIKI JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

PRO MEMORIA

- 400 rocznica urodzin Wawrzyńca Eichstada (10 VIII 1596–8 VI 1660), lekarza, przyrodnika, ur. w Szczecinie, zm. w Gdańsku, doktora medycyny Uniwersytetu w Wittenberdze, lekarza miejskiego w Szczecinie i Gdańsku, profesora Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego, autora prac z zakresu astrono-

mii, fizyki, matematyki, medycyny i botaniki, m.in. *Exercitatio phytologica de plantis in genere* (1648, wspólnie z J. Möllerem).

• **330 rocznica urodzin Jerzego Andrzeja Helwina (14 XII 1666–3 I 1748)**, przyrodnika, pastora protestanckiego zboru w Węgorzewie, zwanego „Pliniuszem pruskim z Węgorzewa”, ur., zm. w Węgorzewie, wszechstronnie wykształconego (m.in. w zakresie astronomii, botaniki, historii, literatury, teologii) na uniwersytetach w Lipsku, Królewcu, Lejdzie, Wittenberdze. W Sulicach koło Węgorzewa założył prywatny ogród botaniczny, do którego sprowadzał rośliny m.in. z Indii, zgromadził bogatą bibliotekę oraz muzeum historii naturalnej. Rezultatem jego badań nad florą Pomorza były prace: *Flora quasimodogenita* (Gdańsk 1712), *Supplementum Florae Prussicae* (Gdańsk 1726). Opublikował również we Wrocławiu dane dotyczące ptaków mazurskich, m.in. stanowisko warzęchy.

• **200 rocznica urodzin Adama Tytusa Działyńskiego (24 XII 1796–12 IV 1861)**, mecenasa nauki, ur., zm. w Poznaniu, założyciela Arboretum Kórnickiego (1840) i Biblioteki Kórnickiej, zasłużonego dla rozwoju dendrologii i ogrodnictwa środkowej Europy.

• **150 rocznica urodzin Edwarda (Glinki-) Janczewskiego (14 XII 1846–17 VII 1918)**, systematyka, anatomia roślin, pioniera genetyki i naukowego ogrodnictwa w Polsce, ur. w Błinstrubiszkach na Żmudzi, zm. w Krakowie, założyciela i długoletniego profesora Katedry Anatomii i Fiziologii Roślin UJ, rektora tej uczelni. Jako jeden z pierwszych polskich uczonych prowadził eksperymenty genetyczne, m.in. nad krzyżowaniem zawilców (rodzaj *Anemone*) (1892–1893), otrzymując wyniki zbliżone do wyników G. Mendla, którego prac nie znał. Prace genetyczne Janczewskiego, opublikowane w okresie pomiędzy sformulowaniem praw Mendla (1865 wyd. 1866), a ich powtórnym odkryciem w 1900 r., należały do pierwszych w świecie. Ogłoszone w języku polskim oraz w postaci krótkich streszczeń francuskich, nie znalazły recepcji w nauce. Szeroką sławę przyniosły mu studia anatomiczne nad tkanką sitową oraz monografia systematyka porzeczki (*Monographie des Groseilliers*, 1907). Wspólnie z E. Godlewskim należał do inicjatorów i współzałożycieli Studium Rolniczego w UJ (obecnie – Akademia Rolnicza w Krakowie) (1890) oraz Towarzystwa Ogrodniczego w Krakowie (1893).

• **150 rocznica urodzin Żegoty Ignacego Króla sen. (20 XI 1846–4 VI 1881)**, ur. w Zalesiu k. Janowa, przyrodnika, nauczyciela w gimnazjach w Kołomyi, Krakowie i Jaśle, członka Komisji Fizjograficznej AU, badacza flory i fauny południowej Polski.

• **145 rocznica urodzin Franciszka Kamińskiego (9 X 1851–16 IX 1912)**, systematyka i anatomia roślin, ur. w Lublinie, zm. w Warszawie, profesora botaniki, dyrektora Ogródu Botanicznego Uniwersytetu w Odessie, autora prac z zakresu anatomii, morfologii i systematyki roślin owadożernych z rodziny pływaczowatych (*Lentibulariaceae*). W czasie badań nad budową anatomiczną korzeniówki (*Monotropa hypopitys*) odkrył zjawisko mikoryzy (tymczasowe doniesienia 1880, 1881, opracowanie szczegółowe 1883).

• **110 rocznica urodzin Jana Mariana Dobrowolskiego (4 IX 1886–28 VI 1958)**, botanika, ur. w Tarnowie, zm. w Poznaniu, docenta botaniki lekarskiej Uniwersytetu Warszawskiego, profesora Uniwersytetu Poznańskiego, kierownika Katedry Botaniki i Uprawy Roślin Lekarskich, autora prac z zakresu m.in. anatomii i botaniki farmaceutycznej oraz podręczników *Uprawa roślin lekarskich* (1922) i *Wskazówki do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej* (1952).

• **110 rocznica urodzin Wandy Konopackiej (8 VIII 1886–1 V 1932)**, mikologa, fitopatologa, ur. w Koniecpolu (woj. kieleckie), zm. w Warszawie, asystentki Wydziału Ochrony Roślin Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach oraz Katedry Fitopatologii SGGW, autorki prac poświęconych m.in. grzybom pasożytniczym okolic Puław, Kazimierza, a także chorobom roślin uprawnych, zwłaszcza rdzom zbożowym.

• **90 rocznica urodzin Marii Bremówny (8 XI 1906–1 VIII 1967)**, paleobotanika, ur. w Tarnowie, zm. w Krakowie, adiunkta Instytutu Botaniki UJ oraz Muzeum Ziemi w Warszawie, autorki materiałowych i metodycznych opracowań z dziedziny palinologii, m.in. *Studia nad opadaniem pyłku drzew leśnych* (1938, wspólnie z M. Sobolewską).

• **90 rocznica urodzin Władysława Beckera (1 XII 1906–17 VIII 1938)**, cytologa roślin, ur., zm. w Warszawie, adiunkta Uniwersytetu Warszawskiego, badacza mechanizmu cytokinezy i struktury chromosomów.

• **90 rocznica urodzin Feliksa Krawca (16 VII 1906–9 IX 1939)**, lichenologa, ur. w Granowcu (pow. odolanowski), poległego w czasie kampanii wrześniowej pod Łęczycą, asystenta Katedry Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Poznańskiego, autora publikacji z zakresu lichenologii i ochrony przyrody.

• **200 rocznica śmierci Krzysztofa Kluka (13 IX 1739–2 VII 1796)**, księdza, wybitnego przyrodnika samouka, ur., zm. w Ciechanowcu na Podlasiu, proboszcza w Ciechanowcu, współpracownika Komisji Edukacji Narodowej oraz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, autora *Dykcjonarza roślinnego* (t 1–3, Warszawa 1786–1788) – pierwszej flory Polski uwz-

utrzymanie, rozmnożenie i życie (t 1–3, Warszawa 1777–1779) oraz *Zwierząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych, historii naturalnej początki i gospodarstwo* (t 1–4, Warszawa 1779–1780).

• **130 rocznica śmierci Józefa Warszewicza (ok. 8 IX 1812–29 XII 1866)**, podróżnika, zbieracza roślin,

głędnijącej nomenklaturę i terminologię Linneuszowską. Ważną pozycję w dziejach dydaktyki biologii zajmuje podręcznik *Botanika dla szkół narodowych* (Warszawa 1785). Szeroką popularność zdobyły rolnicze pisma Kłuka, m.in. *Roślin potrzebnych, pożytecznych, wygodnych [...]*

ur. na Litwie, zm. w Krakowie, ogrodnika ogrodów botanicznych w Wilnie, Berlinie i Krakowie. Z dwu pionierskich wypraw do Ameryki Środkowej i Południowej (1844–1850, 1850–1853) przysłał i przywiózł do Europy kilka tysięcy okazów roślin, wśród których znalazło się ok. 300 nowych taksonów storczyków.

Dla upamiętnienia nazwiska Warszewicza utworzono ponad 30 nazw roślin, w tym dwie nazwy rodzajowe storczyków: *Warszewiczia* i *Warszewiczella*.

• **80 rocznica śmierci Antoniego Żmudy (15 V 1889–15 XII 1916)**, systematyka, fitogeografa i paleobotanika, ur. w Lu-

dwiniowie (obecnie Kraków), zm. na froncie siedmiogrodzkim, adiunkta Ogrodu Botanicznego UJ, jednego z najwybitniejszych uczniów M. Raciborskiego, autora opracowań florycznych i systematycznych mszarków i roślin naczyniowych oraz pionierskich monografii *Roślinność*

kopalna dyluwium krakowskiego (1914, wyd. 1915) i *O roślinności jaskiń tatrzańskich* (1915, wyd. 1916).

• **60 rocznica śmierci Konstantego Proszyńskiego (27 XII 1859–26 VIII 1936)**, mikologa, ur. w Ustrońu (pow. słucki na Białorusi), zm. w Wilnie, długoletniego inspektora Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wileńskiego, badacza grzybów, zwłaszcza obłoczniaków (*Hymenomycetales*), autora własnoręcznie malowanego atlasu grzybów.

• **40 rocznica śmierci Kazimierza Miczyńskiego jun. (24 VIII 1899–23 IX 1956)**, rolnika, botanika, ur. w Nowym Sączu, zm. w Krakowie, profesora UJ i WSR w Krakowie, kierownika Katedry Hodowli Roślin i Nasiennictwa WSR, autora ponad 70 publikacji z zakresu genetyki, fitopatologii, uprawy roślin. Wyodrębnił wiele nowych odmian roślin uprawnych, m.in. odmiany pszenicy odporne na śnieć i głownię. Był również autorem prac z zakresu ornitologii.

• **35 rocznica śmierci Ireny Hoppe (23 III 1889–10 VII 1961)**, algologa, ur. w Bugaju pod Wrześnią, zm. w Poznaniu, nauczycielki biologii w szkolnictwie poznańskim, autorki prac z dziedziny algologii, np. *Plankton Warty pod Poznaniem* (1925), popularyzatorki idei ochrony przyrody.

• **30 rocznica śmierci Adama Starzeńskiego (1872 – XII 1956)**, ziemianina, działacza ochrony przyrody, zbieracza roślin, autora wielu popularnych artykułów na temat ochrony lasów, parków i drzew. Ostatnie lata życia spędził w Afryce, gdzie zgromadził kolekcję roślin liczącą kilkadziesiąt tysięcy okazów, znajdującą się obecnie w Zielniku Instytutu Botaniki UJ (KRA).

• **30 rocznica śmierci Janiny Antoniewicz (14 X 1890–21 XI 1956)**, popularyzatora botaniki i ogrodnictwa, ur. w Zadniszówce (pow. skalski), zm. w Warszawie, nauczyciela, asystenta Katedry Łąkarstwa SGGW, autorki prac popularnych, m.in. *Ogrody szkolne* (1921), *Obserwacje wiosenne roślin* (1934).

• **30 rocznica śmierci Henryki Popławskiej-Sukaczewej (1884–18 VIII 1956)**, ekologa i geografa roślin, ur. w polskiej rodzinie w Odessie, zm. w Moskwie, profesora geografii roślin na Wydziale Geografii Uniwersytetu Moskiewskiego, autorki ponad 60 publikacji z zakresu ekologii i geografii roślin, dotyczących m.in. roślinności rezerwatu Askania Nowa oraz endemizmu roślin Zabajkala. Utrzymywała kontakt z nauką polską, przetłumaczyła na język rosyjski podręcznik W. Szafera *Zarys geografii roślin* (1956).

• **30 rocznica śmierci Jana Treli (15 I 1902–2 IX 1966)**, paleobotanika, ur. w Brodach (woj. bielskie), zm. w Krakowie, profesora Katedry Uprawy Łąk i Pastwisk WSR w Krakowie, badacza torfowisk, autora

pracy *Torfowisko w Wolbromiu* (1928) oraz publikacji z zakresu botaniki, fitopatologii leśnej i gospodarki górskiej (np. opracowanie pt. *Użytki zielone w górnym rejonie Raby*, 1959).

• **25 rocznica śmierci Bogumiła Pawłowskiego (25 XI 1898–27 VII 1971)**, wybitnego systematyka,

współtwórcy fitosocjologii w Polsce, ur. w Krakowie, zm. w czasie wycieczki botanicznej na zboczach Olimpu Tessalskiego w Grecji, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiej Akademii Nauk, kierownika Katedry Systematyki i Geografii Roślin oraz Ogrodu Botanicznego UJ, dyrektora Instytutu Botani-

ki PAN, autora ok. 150 publikacji z systematyki, geografii roślin, fitosocjologii, ochrony przyrody, współpracownika wydawnictwa *Flora Europaea*. Opisał i zmienił rangę systematyczną ok. 400 jednostek taksonomicznych roślin naczyniowych, współuczestniczył w opracowaniu podstawowych polskich dzieł florystyczno-systematycznych, m.in. podręcznej flory *Rośliny polskie* (wspólnie z W. Szaferem i S. Kulczyńskim) (1. wyd. – 1924), wielotomowej *Flory polskiej*. Szczególnie wiele prac poświęcił florze i roślinności gór, m.in. *Tatr* (nie ukończona *Flora Tatr* – 1956, studia fitogeograficzne nad pochodzeniem roślin piętra turniowego – 1929), pasma Gór Czywczyńskich w Karpatach Wschodnich (1947, 1948), uczestniczył też w pierwszych polskich opracowaniach fitosocjologicznych – m.in. *Zespoły roślin w Tatrach*. *Zespoły roślin w Dolinie Chochotowskiej* (wspólnie z W. Szaferem i S. Kulczyńskim 1923), prowadził studia nad zespołami roślinnymi gór bałkańskich: Riła Planina w Bułgarii (1937) i Vranica Planina w Bośni (1939).

Alicja ZEMANEK

OSIEMDZIESIĄTA ROCZNICA URODZIN PROFESORA KLEMENSA KĘPCZYŃSKIEGO

80th anniversary
of Professor Klemens Kępczyński's birth

Dnia 19 listopada 1996 roku minęła osiemdziesiąta rocznica urodzin profesora dr. hab. Klemensa Kępczyńskiego, znanego w kraju i za granicą fitosocjologa, badacza szaty roślinnej północnych i środkowych

obszarów Polski, botanika związanego od wielu lat z toruńskim ośrodkiem akademickim.

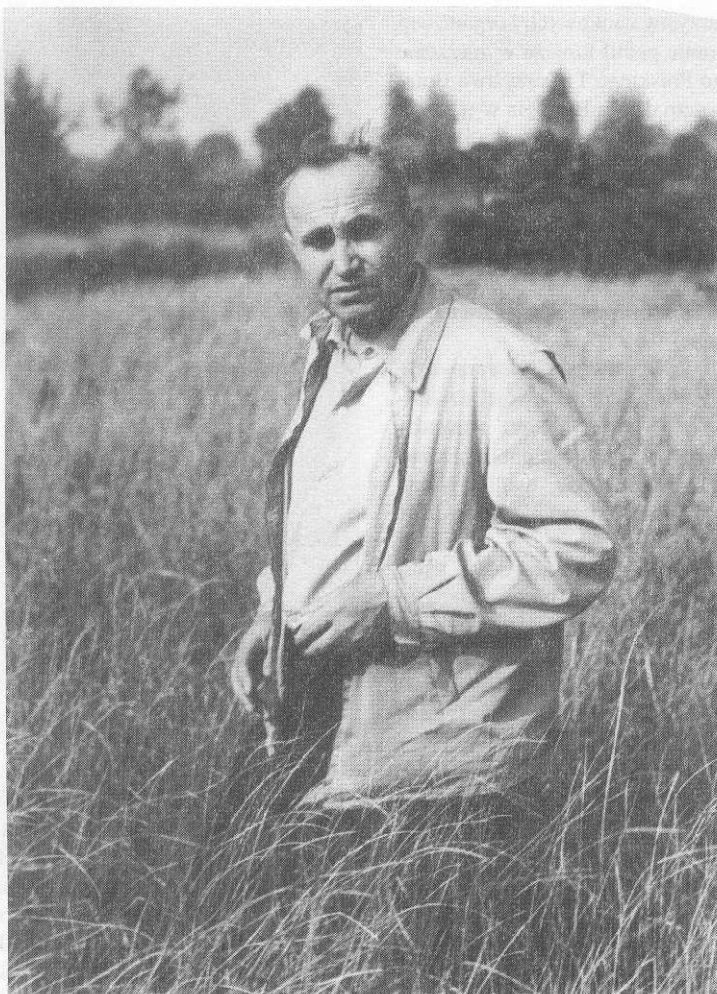
Prof. K. Kępczyński urodził się w 1916 roku w miejscowości Ksawery koło Rypina, na Ziemi Dobrzyńskiej. Z tym właśnie regionem związany był przez wiele lat swojego dzieciństwa, młodości i pracy zawodowej. W roku 1937 ukończył gimnazjum w Płocku, a w 1938 r., po odbyciu rocznej służby wojskowej, rozpoczął studia w Państwowym Pedagogium w Toruniu. Wojna przerwała jednak podjętą edukację.

Prof. K. Kępczyński brał czynny udział w walkach w obronie Modlina, a następnie kilka miesięcy spędził w niewoli niemieckiej. W następnych latach przebywał w okolicach Płocka, w Kielcach oraz w Warszawie i jej okolicach, pracując fizycznie i nauczając w tajnych kompletach gimnazjalnych. Tuż po odzyskaniu niepodległości pracował jako nauczyciel w Sadłowie koło Rypina. Pod koniec 1945 roku rozpoczął studia na ówczesnym Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym nowo utworzonego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Studia biologiczne prof. K. Kępczyński ukończył w 1950 roku, ale już od 1946 roku pracował na stanowisku pomocniczego pracownika nauki w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UMK. Zorganizował i uporządkował zielnik, prowadził florystyczne i fitosocjologiczne prace badawcze. W 1959 roku uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych, a w rok później opublikował swoją rozprawę doktorską pt. „Zespoły roślinne Jezior Skępskich i otaczających je łąk”. Opracowanie to, zawierające bogaty i gruntownie opracowany materiał florystyczny, fitosocjologiczny, kartograficzny i palinologiczny, zostało w 1962 roku nagrodzone przez II Wydział PAN.

Pięć lat później, w roku 1965, nakładem UMK i częściowo własnym prof. K. Kępczyński wydał dzieło znane niemal wszystkim polskim fitosocjologom – *Szata roślinna Wysoczyzny Dobrzyńskiej*. W tym też roku habilitował się, uzyskując stanowisko docenta. Należy podkreślić, że zarówno rozprawa habilitacyjna, jak i doktorska, są jednymi z pierwszych prac na temat wielu zbiorowisk roślinnych (zwłaszcza nieleśnych) w północnej części Polski i zawsze będą przykładami klasycznych opracowań fitosocjologicznych.

W okresie 1966–1987 prof. K. Kępczyński był kierownikiem Zakładu Botaniki Ogólnej w Instytucie Biologii UMK. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1971 roku, a profesora zwyczajnego – w 1983 roku. W wielu obiektach, w tym rezerwatach przyrody i parkach krajobrazowych regionu, prowa-

Fot. 1. Prof. dr K. Kępczyński (fot. J. Hereźniak).

Phot. 1. Professor K. Kępczyński (Phot. J. Hereźniak).

dził badania florystyczne i fitosocjologiczne, publikował, opracowywał ekspertyzy i recenzje. Był współwykonawcą przeglądowej mapy potencjalnej roślinności naturalnej Polski w skali 1:100 000, opracowując 14 arkuszy. Kierował badaniami nad dynamiką roślinności w rejonie niektórych zakładów przemysłowych. Brał udział w ogólnopolskich badaniach nad rejonizacją chwastów. Współpracował przy gromadzeniu danych do atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Europie. Jest współautorem *Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*. Jego dorobek naukowy liczy ponad 115 publikacji. Około 70 opracowań pozostaje w formie niepublikowanych

ekspertyz i sprawozdań z badań. Warto także podkreślić opracowanie ponad 100 recenzji rozpraw naukowych do druku.

Prof. K. Kępczyński ma także poważne osiągnięcia w zakresie innych form działalności, w tym dydaktyki i kształcenia kadry naukowej. Był promotorem 230 prac magisterskich i 15 rozpraw doktorskich. Kierował badaniami naukowymi dwóch doktorantów z Uniwersytetu w Amsterdamie. Opracował 30 recenzji doktorskich, 10 habilitacyjnych oraz 8 ocen dorobku naukowego kandydatów na profesora. W latach 1971–1975 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Biologii UMK do spraw dydaktycznych. Jest

członkiem kilku towarzystw naukowych i organizacji społecznych, kilkakrotnie pełnił funkcje w zarządzie Oddziału Toruńskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Jest redaktorem działu Biologia w wydawnictwie *Acta Universitatis Nicolai Copernici* i działu Botanika w *Studia Societatis Scientiarum Torunensis*.

Za prace naukowe oraz różne inne formy działalności prof. K. Kępczyński otrzymał kilkanaście nagród i odznaczeń, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej i Medal 40-lecia UMK. Na uwagę zasługuje Medal za udział w wojnie obronnej 1939 roku.

Od 1987 roku prof. K. Kępczyński jest wprawdzie na emeryturze, nie ograniczył jednak swojej działalności. Z młodszymi współpracownikami prowadzi (do chwili obecnej!) badania terenowe, publikuje, nadal opracowuje recenzje doktorskie, habilitacyjne i wydawnicze, prowadzi prace redakcyjne w wydawnictwie UMK.

Z okazji Jubileuszu składam Szanownemu Panu Profesorowi – w imieniu zarządu i członków Oddziału Toruńskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz własnym – wyrazy uznania za dotychczasową działalność naukową i wyjątkową wytrwałość w badaniach terenowych. Proszę jednocześnie o przyjęcie najlepszych życzeń zdrowia i pomyślności w dalszej pracy.

Tomasz ZAŁUSKI

70-LECIE URODZIN PROFESORA TADEUSZA BASZYŃSKIEGO

Professor Tadeusz Baszyński
– 70th anniversary of birth

Profesor Tadeusz Baszyński urodził się 15 października 1926 roku w Koźminie (Wielkopolska). Jest absolwentem Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie w 1951 roku ukończył studia w zakresie chemii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W latach 1950–1957 był zatrudniony jako nauczyciel akademicki w Akademii Medycznej w Białymstoku. Pracował tam pod kierunkiem profesora Witolda Sławińskiego. Następnie podjął pracę na stanowisku adiunkta w Katedrze Fizjologii Roślin na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Katedrą Fizjologii Roślin kierował wówczas profesor Adam Paszewski. Tutaj, w 1960 roku, uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych, w 1964 roku stopień doktora habilitowanego fizjologii roślin i wkrótce objął kierownictwo Zakładu Metabolizmu

Roślin wchodzącego w skład Katedry Fizjologii Roślin. W 1966 roku Tadeusz Baszyński został wybrany dziekanem Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMCS i funkcję tę pełnił do 1972 roku, odbywając w tym czasie roczny staż naukowy w Purdue University West Lafayette, USA. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1973 roku, a w 1980 roku tytuł profesora zwyczajnego. Kierownictwo Zakładu Fizjologii Roślin UMCS objął w 1974 roku i funkcję tę sprawuje do chwili obecnej. W tym czasie, w latach 1973–1981, był dyrektorem Instytutu Biologii UMCS, a w roku akademickim 1981–1982 pełnił funkcję rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Wybrany na stanowisko rektora ogromną większością głosów w pierwszych od 1956 roku wyborach, kierował Uniwersytetem w trudnym dla kraju okresie. Wypełniał swoje obowiązki w sposób budzący zaufanie i szacunek, a Jego postawa wpłynęła na utrzymanie spokoju na Uczelni, przez co zyskał pełną akceptację społeczności akademickiej. Dlatego też odwołanie profesora Baszyńskiego z funkcji rektora UMCS, decyzją Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki, wywołało wielkie poruszenie i protest wśród pracowników i studentów. Na znak solidarności z postawą profesora Baszyńskiego, rezygnacje złożyli wszyscy pryncypałowie.

Zainteresowania naukowe Profesora związane są z metabolizmem roślin. Niemal od początku koncentrowały się na badaniu struktury i funkcji aparatu fotosyntetycznego roślin wyższych. Do najważniejszych osiągnięć należy zaliczyć wykazanie syntezy i funkcji alfa-tokoferolu u roślin, roli endo- i egzogennej lipidów w budowie i funkcjonowaniu aparatu fotosyntetycznego oraz odkrycie polikationów jako specyficznych inhibitorów I układu fotosyntezy. Obecnie tematyka badawcza Zakładu Fizjologii Roślin kierowanego przez Profesora dotyczy struktury i aktywności aparatu fotosyntetycznego roślin wyższych w warunkach stresu wywołanego metalami ciężkimi, poznania mechanizmów ich bezpośredniego i pośredniego oddziaływania na fotosyntezę oraz biochemicznych mechanizmów adaptacji roślin do czynników stresowych środowiska. Jest autorem ponad 200 publikacji z zakresu fizjologii roślin, promotorem 8 przewodów doktorskich, a w czasie pełnienia przez Niego funkcji kierownika Zakładu Fizjologii Roślin, 5 osób uzyskało stopień doktora habilitowanego. Było to możliwe dzięki nieustannej trosce Profesora o rozwój pracowników i wyposażenie Zakładu w nowoczesną aparaturę badawczą. Zaowocowało to wyjazdami współpracowników na staże zagraniczne i nawiązaniem kontaktów z licznymi ośrodkami poza krajem. Zakład współpracował lub współpracuje z ośrodkami uniwersyteckimi w West Lafayette i Lincoln (USA), w London, Sackville i Guelph (Kanada), w Umea (Szwecja), w Bonn i Wurzburgu (Niemcy) oraz wieloma placówkami naukowymi w Polsce. Pracownicy Zakładu uczestniczą również w badaniach naukowych prowadzonych na Spitsbergenie w ramach wypraw polarnych organizowanych przez UMCS. Profesor Tadeusz Baszyński jest niewątpliwie Osobowością i Autorytetem naukowym nie tylko w środowisku akademickim Lublina. Uczestniczy aktywnie w pracach licznych wydziałowych i uczelnianych komisji, co przyczynia się do sprawnego funkcjonowania Uniwersytetu. Również poza Uniwersytetem pełnił bądź pełni wiele funkcji. Jest członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej od 1991 roku, członkiem Komitetu Fizjologii, Genetyki i Hodowli Roślin PAN, Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, Instytutu Środkowo-Wschodniej Europy, Komisji Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Technicznych Polskiego Komitetu ds. UNESCO oraz przewodniczącym polskiej Grupy Fotobiologicznej. Wchodzi również w skład Rad Naukowych: Zakładu Fizjologii Roślin PAN (Kraków), Instytutu Agrofizyki PAN (Lublin) oraz Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (Pulawy). Od 1978 roku jest członkiem Rady Redakcyj-

nej *Acta Physiologiae Plantarum*, a od 1988 roku jej przewodniczącym. Zwraca również uwagę aktywna działalność Profesora w towarzystwach naukowych. Od 1993 roku jest członkiem honorowym Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, w którym wcześniej pełnił funkcje wiceprezesa (1982–1986) i prezesa (1987–1991). Przyznany Profesorowi w 1995 roku tytuł honorowego członka Towarzystwa Botanicznego, poprzedziła Jego wieloletnia praca na rzecz Towarzystwa, początkowo jako wiceprzewodniczącego Oddziału Białostockiego (1955–1957), potem sekretarza Oddziału Lubelskiego (1960–1967) oraz członka Zarządu Głównego (1982–1985). Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego od 1959 roku, członkiem Federation of European Societies of Plant Physiology od 1978 roku oraz członkiem rzeczywistym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego od 1982 roku. Działalność społeczna Profesora nie ogranicza się tylko do pracy w towarzystwach naukowych. W trudnych dla Polski latach pełnił odpowiedzialną funkcję wiceprzewodniczącego Komitetu Obywatelskiego NSZZ „Solidarność” województwa lubelskiego, a następnie Komitetu Obywatelskiego Lubelszczyzny. Profesor Baszyński jest bezustannie zasypywany prośbami o opinie, recenzje, oceny. Poza ogromną fachowością, cechuje Go umiętność wypowiedziania się i pisanie pięknym językiem oraz niezwykła rzeczowość i precyzja w dyskusjach. Jego wiedza i liczne pozanaukowe zainteresowania często onieśmielają słuchaczy, ale też mobilizują i zachęcają do starań, aby móc być partnerem Profesora w rozmowach. W naszym Zakładzie Profesor stworzył atmosferę życzliwości i uczciwej rywalizacji naukowej. W programie pracy Zakładu nie tylko dominują badania naukowe i rzetelnie prowadzone zajęcia dydaktyczne, ale jest także czas na pogłębianie wiedzy i prezentacje osobistych zainteresowań na wspólnych seminariach, w których chętnie wszyscy uczestniczymy. Dziękujemy Panie Profesorze za tę inspirującą nas do działania postawę, za Pana znaczący udział w naszych sukcesach, za życzliwość i przyjaźń. Życzymy Panu wielu lat w zdrowiu i pomyślności.

Anna TUKIENDORF

50 LAT ŁÓDZKIEGO ODDZIAŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

50th anniversary of the Łódź Division of the Polish Botanical Society

W dniu 14 grudnia 1995, w gmachu Wydziału Biologii Uniwersytetu Łódzkiego, odbyła się jubileu-

Fot. 1. Przewodniczący Oddziału Łódzkiego dr hab. Janusz Hereźniak wraz z Prorektorem UŁ, prof. dr hab. Czesławem Domańskim wręczają prof. dr hab. Marii Ławrynowicz jubileuszowy list gratulacyjny (fot. W. Maliński).

Phot. 1. President of the Łódź Division, dr hab. Janusz Hereźniak together with Prorector of the Łódź University, prof. dr hab. Czesław Domański deliver jubilee letter of congratulations to prof. dr hab. Maria Ławrynowicz (Phot. W. Maliński).

szowa sesja, na której przedstawiono dorobek naukowy i organizacyjny członków Oddziału, a także osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania wiedzy botanicznej. Integralną częścią obchodów 50-lecia była wystawa, która w postaci publikacji, zdjęć fotograficznych i posterów prezentowała działalność Oddziału.

Sesję poprzedziła część uroczysta z udziałem prorektorów Uniwersytetu Łódzkiego – prof. dr hab. Krzysztofa Jażdżewskiego i prof. dr hab. Czesława Domańskiego, dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UŁ prof. dr hab. Wandy Krajewskiej, prodziekana prof. dr hab. Janusza Markowskiego oraz prezesów innych towarzystw naukowych działających w Łodzi.

Prof. dr hab. Maria Ławrynowicz wygłosiła referat inauguracyjny pt. „Polskie Towarzystwo Botaniczne – przeszłość i teraźniejszość”, w którym przedstawiła zarys historii i rolę Polskiego Towarzystwa Botanicznego na tle innych towarzystw naukowych w Polsce, a następnie, jako członek Prezydium Zarządu Głównego PTB, odczytała list gratulacyjny z okazji jubileuszu, przysłany na ręce Przewodniczącego Od-

ziału przez prezesa Zarządu Głównego, prof. dra hab. Stefana Zajączkowskiego.

Najbardziej zasłużeni członkowie Oddziału otrzymali odznaczenia i wyróżnienia, które zostały wręczone przez prorektora UŁ, prof. dra hab. Czesława Domańskiego i przewodniczącego Oddziału, dra hab. Janusza Hereźniaka. Medale 70-lecia Łodzi Akademickiej, przyznane przez rektora UŁ na wniosek Zarządu Oddziału Łódzkiego PTB za wybitne zasługi dla Uczelni i Towarzystwa, otrzymały prof. dr hab. Eugenia Mikulska i prof. dr hab. Maria Olszewska. Listy gratulacyjne Oddziału Łódzkiego PTB otrzymali: prof. dr hab. Bolesław Broda, dr Lucyna Fagasiewicz, prof. dr hab. Joanna Z. Kadłubowska, prof. dr hab. Stanisław Knypl, dr Stanisława Kuziel, prof. dr hab. Maria Kwiatkowska, prof. dr hab. Maria Ławrynowicz, prof. dr hab. Wacława Maciejewska-Potapczyk, prof. dr hab. Romuald Olaczek, dr hab. Urszula Warchołńska, dr Jan Wiśniewski, prof. dr hab. Regina Zielińska-Sowicka. Wyróżnione osoby otrzymały również okolicznościowe wydawnictwa bibliofilskie,

przygotowane dla uczczenia, obchodzonego również w 1995 roku, 50-lecia Uniwersytetu Łódzkiego.

W imieniu władz Uniwersytetu Łódzkiego prorektorzy – prof. dr hab. K. Jażdżewski i prof. dr hab. C. Domański – przekazali członkom Oddziału wyrazy uznania dla dotychczasowej działalności oraz życzenia dalszych sukcesów i satysfakcji w pracy na rzecz nauki i społeczeństwa.

Część naukowa rozpoczęła się referatem dr hab. Janiny Jakubowskiej-Gabary, który poświęcony był historii, rozwojowi oraz działalności Oddziału w minionym pięćdziesięcioleciu. W kolejnych referatach zaprezentowano rozwój poszczególnych dyscyplin botanicznych oraz dorobek naukowy członków Oddziału w następujących dziedzinach: anatomii, biologii komórki i cytogenetyki – prof. dr hab. Maria Olszewska, fizjologii roślin – prof. dr hab. Stanisław Knypl, geobotaniki i ochrony szaty roślinnej – dr hab. Krystyna Czyżewska, zielarstwa i ziołolecznictwa – dr hab. Emilia Andrzejewska-Golec i dr Wacław Jaroniewski. Na zakończenie sesji dr Janina Krzemińska-Freda przedstawiła rolę członków Oddziału w historii Ogrodu Botanicznego w Łodzi.

Materiały prezentowane na Sesji Jubileuszowej będą opublikowane w specjalnym wydawnictwie poświęconym 50-leciu Oddziału Łódzkiego PTB.

Janina JAKUBOWSKA-GABARA

JUBILEUSZ 40-LECIA ZAKŁADU FIZJOLOGII ROŚLIN POLSKIEJ AKADEMII NAUK W KRAKOWIE

**40th anniversary of the Department
of Plant Physiology of the Polish Academy
of Sciences in Cracow**

Zakład Fizjologii Roślin Polskiej Akademii Nauk w Krakowie został powołany dnia 15 listopada 1956 roku uchwałą nr 89/56 Sekretariatu Naukowego PAN jako placówka naukowo-badawcza przy Wydziale V Nauk Rolniczych i Leśnych PAN. Organizację i kierownictwo Zakładu powierzono wybitnemu specjalście z zakresu fizjologii roślin prof. dr hab. Franciszkowi Górskiemu (Fot. 1), który do przejścia na emeryturę, przez 12 lat kierował Zakładem. W 1968 r. kierownictwo Zakładu na 8 lat przejął prof. dr hab. Adam Markowski. W okresie 1976–1995 Zakładem kierował prof. dr hab. Włodzimierz Starzecki. Od 1 marca 1995 r. kierownikiem Zakładu jest prof. dr hab. Marian Czarnowski, a jego zastępcą ds. naukowych – doc. dr hab. Franciszek Dubert.

Przewodniczącymi Rady Naukowej Zakładu byli: prof. dr hab. Franciszek Górski, członek rzecz. PAN (1968–1981), prof. dr hab. Jan Zurzycki, członek rzecz. PAN (1982–1984), a od połowy 1984 r. do chwili obecnej funkcję tę pełni prof. dr hab. Emil Nalborczyk, członek koresp. PAN.

Pierwotnymi założeniami działalności jednostek organizacyjnych Zakładu było oparcie ich o istniejące bazy badawcze katedr: Fizjologii Roślin UJ i WSR oraz Botaniki WSR w Krakowie. Pierwszymi jednostkami organizacyjnymi Zakładu Fizjologii Roślin PAN były: Pracownia Fizjologii Teoretycznej (kierownik – prof. dr hab. F. Górski), Pracownia Fizjologii Stosowanej (kierownik – prof. dr hab. A. Markowski) i Pracownia Wirusologii (kierownik – prof. dr hab. A. Kozłowska). Początkowa działalność Zakładu opierała się na zasadzie jednoosobowego kierownictwa poszczególnych katedr uczelnianych i pracowni naszego Zakładu. Należy podkreślić, że taki układ w początkowej fazie organizacyjnej Zakładu był korzystny. Pracownicy Polskiej Akademii Nauk mogli od razu przystąpić do badań naukowych, korzystając z pomieszczeń i zaplecza badawczego katedr. Z kolei dotacje z Polskiej Akademii Nauk przyczyniały się do poprawy i rozszerzenia możliwości badawczych współpracujących zespołów naukowych. W ciągu 40-letniego istnienia Zakładu zachodziły wewnętrzne zmiany w poszczególnych zespołach badawczych i zmieniał się schemat organizacyjny. Po 1970 r. trzon Zakładu stanowiły Pracownie: Wzrostu i Rozwoju Roślin (prof. dr hab. A. Markowski), Fotosyntezy (prof. dr hab. W. Starzecki), Fizjologii Roślin Niższych (prof. dr hab. A. Zurzycka), Fizjologii Słuzowców (prof. dr hab. L. Rakoczy), Wirusologii (doc. dr hab. H. Jaros), Cytofizjologii (dr L. Wajda).

W latach 1971–1990 Zakład Fizjologii Roślin PAN koordynował kilka resortowych i międzyresortowych programów badawczych i uczestniczył w ich realizacji. W obrębie tych problemów uczestniczyło 70–75 zespołów naukowo-badawczych, działających w strukturach organizacyjnych uniwersytetów, akademii rolniczych, Polskiej Akademii Nauk i instytutów naukowo-badawczych Ministerstwa Rolnictwa. Zakład był organizatorem lub współorganizatorem wielu konferencji naukowych międzynarodowych i ogólnopolskich.

W okresie 40-letniej działalności Zakładu 5 pracowników naukowych uzyskało tytuły naukowe profesora zwyczajnego, 6 profesora nadzwyczajnego, 12 stopnie naukowe doktora habilitowanego oraz 30 doktora. W czasie kierowania Zakładem prof. dr hab. Franciszek Górski został członkiem korespondentem

Fot. 1. Prof. dr hab. Franciszek Górski, członek rzeczywisty PAN (1897–1989)

Organizator i pierwszy kierownik (1956–1968) oraz patron (od 1990 r.) Zakładu Fizjologii Roślin Polskiej Akademii Nauk. Nauczyciel akademicki i wybitny uczony. Twórca krakowskiej szkoły fotofizjologicznej. Redaktor naczelny *Wiadomości Botanicznych* (1957–1981).

Phot. 1. Prof. Franciszek Górski, Dr Sc., Member of the Polish Academy of Sciences (1897–1989)

The creator and first Head (1956–1968) of the Franciszek Górski Department of Plant Physiology of the Polish Academy of Sciences, in 1990 named in his honour, academic teacher and leading scientist, the creator of the Cracow photophysiological school, editor-in-chief of *Botanical News* (1957–1981).

i członkiem rzeczywistym PAN oraz doktorem *honoris causa* Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie. Wychowanek naszego Zakładu – Tadeusz Wojtaszek został profesorem, a następnie wieloletnim (1971–1981) rektorem Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie oraz członkiem korespondentem i członkiem rzeczywistym PAN. Również kilku byłych naszych pracowników pełniło lub pełni

obecnie odpowiedzialne funkcje na Uniwersytecie Jagiellońskim (prof. dr hab. Włodzimierz Korohoda, prof. dr hab. Marian Ryczkowski, prof. dr hab. Helena Wcisło, prof. dr hab. Stanisław Więckowski) i w Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (dr hab. Władysław Filek - prof. AR, prof. dr hab. Maciej Kujawski, prof. dr hab. Kazimierz Miczyński, prof. dr hab. Jan Myczkowski, prof. dr hab. Zdzisław Pi-skornik).

Twórcą krakowskiej szkoły fotofizjologicznej był prof. dr hab. Franciszek Górski, członek rzecz. PAN (1987–1989), nauczyciel akademicki i wybitny uczony o oryginalnym dorobku naukowym. W uznaniu zasług i dla utrwalenia Jego pamięci nadano Zakładowi nazwę: ZAKŁAD FIZJOLOGII ROŚLIN IM. FRANCISZKA GÓRSKIEGO POLSKIEJ AKADEMII NAUK (decyzja nr 11/90 Wiceprezesa - Sekretarza Naukowego PAN z dnia 12.04.1990 r.). Szkoła fotofizjologiczna profesora Górskiego jest kontynuowana przez Jego uczniów. Dlatego też większość realizowanych badań w Zakładzie ma charakter fotofizjologiczny, przy czym wpływ napromieniowania na procesy fizjologiczne jest rozpatrywany na różnym poziomie organizacji roślin. Badania te obejmują: proces fotosyntezy, fotomorfogenezę, fotoindukcję rozwoju generatywnego roślin, zjawiska fotoadaptacji, rolę światła w bioritmach u grzybów oraz w syntezie barwników i w ruchu protoplazmy u słuźowców. Obecna kontynuacja badań fotofizjologicznych nawiązuje do trendów światowych i jest realizowana w oparciu o nowoczesny warsztat badawczy.

Statutowo Zakład Fizjologii Roślin PAN został powołany do realizacji problematyki badawczej z zakresu fizjologii roślin, ze szczególnym uwzględnieniem roślin uprawnych. Dlatego też obiektami badań są głównie rośliny uprawne (rzepak, pszenica, kukurydza, bobik, pomidory, papryka), natomiast w mniejszym stopniu wykorzystywane są grzyby i słuźowce. W szeregu badaniach jako obiekt doświadczalny wykorzystywane są kultury tkankowe i komórkowe oraz izolowane protoplasty i organelle komórkowe. Badania prowadzone w Zakładzie mają charakter podstawowy, z wyraźnymi powiązaniami z naukami stosowanymi takimi jak: rolnictwo, ogrodnictwo i biotechnologia.

Działalność naukowa Zakładu Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN koncentruje się obecnie na trzech głównych kierunkach badawczych:

1. Wzrost i rozwój roślin obejmujący: termoindukację rozwoju generatywnego, gospodarkę wodną, działanie temperatur chłodowych na rośliny uprawne, cytofizjologię, procesy różnicowania się komórek.

2. Fotobiologia roślin z uwzględnieniem: procesu fotosyntezy, fotoindukcji rozwoju generatywnego, zjawisk fotoadaptacji, fityspektrometrii oraz fotofizjologii grzybów i śluzowców.

3. Mechanizmy odpornościowe roślin na czynniki stresowe środowiska.

Powyższe kierunki badawcze wyznaczają szeroki zakres zagadnień, począwszy od wpływu czynników środowiskowych na procesy fizjologiczne, powiązań budowy z funkcją fizjologiczną roślin, do zmian na poziomie subkomórkowym.

Obecnie funkcjonują w Zakładzie następujące jednostki organizacyjne:

1. Pracownia Wzrostu i Rozwoju Roślin – doc. dr hab. F. Dubert (Laboratoria: Biochemiczne i Biofizyczne, Cytofizjologii, Elektrofizjologii, Fizjologii Stresu, Gospodarki Wodnej, Kultur Tkankowych, Izotopowe).
2. Pracownia Fotosyntezy – prof. dr hab. M. Czarnecki (Laboratoria: Wymiany Gazowej, Spektrometryczne).
3. Laboratorium Badań Środowiskowych – doc. dr hab. Z. Miszalski.
4. Laboratorium Bioritmów i Metabolizmu Grzybów – dr B. Piskorz-Bińczycka.
5. Laboratorium Fizjologii Śluzowców – prof. dr hab. L. Rakoczy.
6. Biblioteka i Informacja Naukowa – mgr inż. M. Gładysz.
7. Zespół Administracyjno-Ekonomiczny – inż. Z. Adamski.

Zakład Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN zatrudnia obecnie 56 pracowników, w tym 20 naukowych (3 profesorów, 3 docentów, 11 adiunktów, 3 st. asystentów). Dorobek naukowy Zakładu obejmuje 1073 publikacje (w tym 525 to oryginalne prace naukowe i 374 komunikaty konferencyjne). Za ważniejsze osiągnięcia pracownicy Zakładu otrzymali 16 indywidualnych nagród Sekretarza Naukowego PAN oraz 6 nagród Sekretarza Wydziału V Nauk Rolniczych i Leśnych PAN. Wielu pracowników ZFR PAN uczestniczyło i uczestniczy w działalności dydaktycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim, w Wyższej Szkole Pedagogicznej i Akademii Rolniczej w Krakowie. Pracownicy naszego Zakładu byli promotorami 35 prac doktorskich i kierowali ponad 50 pracami magisterskimi.

W okresie 1957–1989 r. przy Zakładzie Fizjologii Roślin PAN mieściła się redakcja czasopisma Polskiego Towarzystwa Botanicznego *Wiadomości botaniczne*. Do 1981 r. redaktorem naczelnym był prof. dr hab. Franciszek Górski, a następnie do końca 1989 r.

prof. dr hab. Włodzimierz Starzecki. Od 1996 r. (vol. 18) wydawane jest przez Zakład czasopismo Polskiej Akademii Nauk *Acta Physiologiae Plantarum* pod redakcją prof. dr hab. Emila Nalborczyka.

Zbiory biblioteczne obejmują 5650 książek oraz 68 tytułów (3477 tomów) czasopism naukowych (w tym 32 tytuły czasopism zagranicznych) z wyspecjalizowanych dziedzin biologii: fizjologii roślin, fotobiologii, ekologii, ochrony środowiska, biotechnologii i rolnictwa.

Od 1991 r. Zakład Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN jest zaliczany przez Komitet Badań Naukowych do placówek naukowych kategorii A. W opiniach Rady Naukowej Zakładu, Sekretariatu Wydziału V Nauk Rolniczych i Leśnych PAN oraz Zespołu Nauk Rolniczych i Leśnych KBN całokształt działalności naukowej Zakładu Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN jest oceniany bardzo dobrze. Poziom merytoryczny ogólnopolskich konferencji naukowych organizowanych przez Zakład został wysoko oceniony w środowisku fizjologów w Polsce. Zakład Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN jest godnym kontynuatorem działalności swego patrona, twórcy krakowskiej szkoły fotofizjologicznej. Należy do prężnych i aktywnych jednostek naukowych w kraju. Czterdziestoletni dorobek Zakładu jest znaczący i stanowi poważny wkład zarówno do nauki polskiej, jak i światowej, a wykształcona kadra stwarza perspektywę dalszego rozwoju naukowego.

Marian CZARNOWSKI

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

MIĘDZYNARODOWY KONGRES
MIĘDZDYSCYPLINARNYCH BADAŃ NAD
TOLERANCJĄ ROŚLIN WYŻSZYCH NA
SUSZĘ (MONTPELLIER, FRANCJA,
31 SIERPNIĄ – 2 WRZEŚNIA, 1995)

International Congress on Integrated Studies on
Drought Tolerance of Higher Plants (Montpellier,
France, 31 August – 2 September, 1995)

Kongres w Montpellier był pierwszym spotkaniem w ramach europejskiej sieci (Network) skupiającej ludzi pracujących w dziedzinie genetyki, biologii molekularnej i fizjologii nad problematyką tolerancji roślin na suszę. W ramach tej sieci odbyły się wcześ-

niej dwa spotkania robocze – w 1993 roku w Stegs w Hiszpanii oraz w 1994 roku w Ischia we Włoszech.

Kongres zgromadził około 500 uczestników z całego świata. Z Polski było pięć osób: dr B. Zagdańska z Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Radzików, doc. A. Górny i dr W. Rybiński z IGR PAN w Poznaniu oraz dr J. Kubiś i autorka niniejszego sprawozdania z Katedry Fizjologii Roślin Akademii Rolniczej w Poznaniu. Obrady Kongresu odbywały się w nowoczesnym centrum konferencyjno-kulturalnym LE CORUM. Na program Kongresu złożyły się obrady plenarne, podczas których wygłoszono 36 referatów, oraz sesje plakatu, na których zaprezentowano około 220 doniesień. Referaty oraz doniesienia plakatu uszeregowano w 10 grup tematycznych: 1. Adaptacja do suszy poprzez zróżnicowanie biologiczne, 2. Percepcja suszy przez roślinę, 3. Transdukcja sygnału w roślinach, 4. Reakcja roślin na stres dehydracyjny – analiza molekularna, 5. Reakcja roślin na stres deficytu wody na poziomie komórek, 6. Mutanty jako narzędzia badawcze tolerancji na suszę, 7. Reakcja roślin uprawnych na suszę, 8. Susza jako wyzwanie dla hodowców, 9. Możliwości poprawy plonowania w warunkach suszy, 10. Molekularne narzędzia w uprawie plonowania roślin w warunkach suszy.

Obrady każdej grupy tematycznej poprzedzał referat wprowadzający, wygłoszony przez specjalistę z danej dziedziny. Referat inauguracyjny „Susza i tolerancja suszy”, który wygłosił prof. J. Passioura z Australii dotyczył głównie zagadnień terminologicznych. Z punktu widzenia hodowcy tolerancję suszy określił jako zdolność roślin do niezakłóconego plonowania przy niskiej zawartości wody w środowisku. Położono tu nacisk nie tylko na przetrwanie organizmu, ale również stabilne plonowanie. Do osiągnięcia tego potrzebny jest pewien potencjał genetyczny, który predysponuje roślinę do aktywnego przeciwstawiania się skutkom suszy, przy jednoczesnym utrzymaniu procesów wzrostu i rozwoju na niezmiennym poziomie. Na zakończenie referatu prelegent zadał pytanie do rozważenia przez wszystkich uczestników: Czy możliwe jest ustalenie jednostek tolerancji suszy?

W czasie obrad w grupach tematycznych poruszono wiele zagadnień dotyczących przejawów reagowania roślin na stres wodny na wszystkich poziomach organizacji oraz w rozmaitych układach doświadczalnych. Prezentowane badania dotyczyły szeregu gatunków roślin uprawnych oraz roślin modelowych (*Arabidopsis thaliana*, *Craterostigma plantagineum*, *Boea hygroskopica*). Zwrócono uwagę na konieczność wykorzystania naturalnych cech związanych z tolerancją stresu w celu poprawy odporności roślin uprawnych

(H. Thomas). Z roślin uprawnych stosunkowo najczęściej doniesień dotyczyło słonecznika oraz kukurydzy. Wśród prezentowanych wyników zdecydowanie przeważały informacje na temat kwasu abscysynowego (ABA). Interesujące jest, że ABA akumulowany pod wpływem stresu zarówno w liściach, jak i w korzeniach, hamuje wzrost liści, a stymuluje wzrost korzeni (A. Blum). Prawdopodobnie ma to związek z indukowaną ABA akumulacją wolnej proliny w korzeniu, co pozwala na utrzymanie ciśnienia turgorowego na niezmiennym poziomie i nieprzerwany wzrost korzenia pomimo obniżonego potencjału wody w środowisku (J. E. Mulled). Wyniki niektórych prac potwierdziły, że większa odporność na odwodnienie związana jest z szybszą akumulacją ABA pod wpływem stresu. Szereg doniesień dotyczyło udziału ABA w reakcjach związanych z percepcją suszy przez rośliny oraz przewodzeniem sygnału z korzenia do liści (referaty F. Tardieu, U. Schimdhaller). Wiele uwagi poświęcono udziałowi ABA w reakcjach na stres na poziomie molekularnym, a w szczególności w ekspresji genów związanych z tolerancją odwodnienia tzw. *Lea* genów (referaty: D. Bartels, M. Pages). Geny te zidentyfikowano po raz pierwszy w nasionach kukurydzy, w stadium późnej embriogenezy. Ich aktywacja korelowała ze wzrostem poziomu ABA oraz tolerancją zarodka na odwodnienie. Produktami aktywności tych genów są białka chroniące komórkę przed skutkami odwodnienia tj. dehidryna (R. A. Balsamo), białka RAB – silnie ufosforylowane białka, powstające u kukurydzy oraz ferrityna (referaty: M. Pages, Z. M. Prioul). Podano też informacje dotyczące białek enzymatycznych, które zidentyfikowano jako produkty ekspresji genów uaktywniających się pod wpływem stresu wodnego u kukurydzy (Z. M. Prioul). Odrębną grupę stanowiły doniesienia na temat molekularnych technik poszukiwania markerów tolerancji suszy (S. A. Quarrie). Szczególnie dużo uwagi poświęcono zagadnieniom dotyczącym lokalizacji i mapowania genów cech ilościowych (QTLs), które zdaniem jednego z prelegentów mogą być pomocne w ustaleniu jednostek tolerancji suszy. Nie brakowało też doniesień na temat akumulacji proliny, glicynbetainy, aminoalkoholi, czy węglowodanów oraz ich funkcji. Szczególnie dużą rolę przypisuje się tym metabolitom w utrzymaniu równowagi osmotycznej, co zdaniem wielu autorów jest ważnym czynnikiem tolerancji suszy (referaty: P. M. Newman, E. Belhasen). Szereg doniesień dotyczyło wpływu stresu wodnego na właściwości błon komórkowych. Jeden z referatów poruszał zagadnienie oddziaływania stresu wodnego na właściwości ściany komórkowej (P. M. Neuman).

Nie sposób pominąć dużej grupy plakatów i również referatów przedstawiających wyniki badań polowych nad wpływem suszy na przebieg podstawowych procesów fizjologicznych (fotosynteza, transpiracja) oraz plonowanie. Warto zauważyć, że jednym z istotnych czynników tolerancji suszy, decydującym o stabilnym plonowaniu jest skuteczna gospodarka wodna (R. A. Richards).

Uczestnicy Kongresu otrzymali materiały konferencyjne zawierające streszczenia plakatów oraz szersze opracowania doniesień referatowych. W materiałach brakuje niestety streszczeń referatów wprowadzających.

Hanna BANDURSKA

XII KONGRES EUROPEJSKICH MIKOLOGÓW (WAGENINGEN, HOLANDIA, 3-7 WRZEŚNIA 1995)

**12th Congress of European Mycologists
(Wageningen, Holland, 3-7 September, 1995)**

Kongresy Europejskich Mikologów organizowane co trzy lata mają już 40-letnią tradycję i spełniają postawione przed nimi zadania: przedstawienie problematyki aktualnie prowadzonych badań w różnych ośrodkach, ułatwianie nawiązywania bezpośrednich kontaktów, wymianę informacji naukowych, tworzenie stałego miejsca ożywionych dyskusji. Osobliwą cechą programu tych Kongresów są dyskusje w terenie, czego nie zastąpi żadna inna forma kontaktu.

W 1995 roku mikolodzy w liczbie około 150 osób z 25 krajów spotkali się w znanym uniwersyteckim holenderskim ośrodku rolnictwa – w Wageningen koło Amsterdamu. Spoza Europy w kongresie uczestniczyli Amerykanie, Japończycy i Turcy. Z Polski przybyło 9 osób.

Dwunasty już Kongres swoim programem objął trzy grupy zagadnień przedstawionych w postaci referatów i posterów; tematami były: 1. Grzyby a gospodarka przyrodą; 2. Taksonomia grzybów; 3. Ekologia grzybów.

Integralną częścią były cztery przed- i pokongresowe sesje terenowe do wyboru: na wydmy nadmorskie (dotycząca sukcesji grzybów), na obszary zajęte przez wapienne ekosystemy, na wzgórza z wychodniami wapieni i na teren trzech zalesionych polderów.

Posiedzenia zorganizowano w ośrodku IAC/WICC (International Agricultural Centre/International Conference Centre in Wageningen). Otwarcia Kongresu dokonał dr. Th. W. Kuyper, który w krótkim przemówieniu szczególnie miło powitał uczestniczkę wszystkich dotychczasowych kongresów prof. A. Skirgiełło oraz tych, którzy przybyli po raz pierwszy. Duża grupa młodych ludzi, jak zaznaczył, świadczy o rozwoju mikologii. Mówiąc o zacierających się granicach państwowych podał przykład współpracy czesko-polsko-włoskiej w ramach projektu badawczego „Mycological monitoring in the European Oak Forests”, koordynowanego przez C. Perini, M. Ławrynowicz i R. Fellnera. Rektor Uniwersytetu Rolniczego, prof. dr C. M. Karsen, w swoim przemówieniu podkreślił znaczenie grzybów w zachowaniu różnorodności biologicznej naszej planety. W imieniu Holenderskiego Towarzystwa Mikologicznego uczestników przywitał dr E. Arnolds.

Referaty inauguracyjne wygłosili C. Bas (Holandia) i B. Ing (Wlk. Brytania). Pierwszy omówił znaczenie działalności amatorów w rozwoju mikologii jako dziedziny nauki, drugi zaś skupił uwagę zebranych na roli międzynarodowej współpracy w ochronie grzybów.

Zebrani z zainteresowaniem wysłuchali referatu na temat wpływu zrywania owocników na owocowanie grzybów, z którego wynikało, że samo zrywanie jest mniej szkodliwe dla ekosystemu niż systematyczne wydeptywanie lasu (S. Egli i F. Ayer). W dalszych referatach i dyskusji zwracano uwagę na rolę grzybów w regeneracji ekosystemu po klęskach żywiołowych, jak wiatr (K. H. Rexer, A. Honold i F. Oberwinkler) czy też pożary (E. Bendiksen). Zajmowano się również problemem zachowania grzybów na wydmach morskich (M. Rotheroe).

Jeden dzień poświęcono taksonomii grzybów. Niektóre referaty dotyczyły spraw ogólnych, jak taksonomia kładystyczna a fenetyczna (E. Parmasto) i specjacja grzybów korticoidalnych (N. Hallenberg). W referatach szczegółowych omówiono filogenezę *Crepidotus* w aspekcie molekularnym i morfologicznym (B. Senn-Irlet), monofiletyzm *Laccaria* i *Hydnangium* (G. M. Mueller, E. M. Pine), granicę rodzajów *Marasmius* i *Collybia* (V. Antonin i M. E. Noordeloos), znaczenie niektórych cech morfologicznych u *Pholiota* (J. Holec) i *Xylaria* (T. Laessle) oraz cech diagnostycznych w taksonomii *Pezizales*. Zróżnicowanie i znaczenie struktur rozmnażania bezpłciowego w systematyce podstawczaków omówił H. Clemençon, a rolę aparatu apikalnego worków w filogenezie *Leotiales* przedstawił G. J. M. Verkley.

Na posiedzeniach ostatniego dnia obrad zajmowano się ekologią grzybów. Uwypuklono grupy ektomikoryz w naturalnych ekosystemach (R. Agerer, A. Kovalenko i in.), na terenach zniszczonych (K. Turneau) oraz biologię populacyjną w powiązaniu z ekologiczną strategią (A. Dahlberg) i ekologią grzybowych endofitów traw (A. Lauchtmann). Zreferowano również badania eksperymentalne polegające na usuwaniu ściółki i humusu w lasach i obserwowaniu wpływu tych zabiegów na rozwój grzybów ektomikoryzowych (A. Baar). Referat na temat zbiorowisk grzybów z ryzosfery zdrowych i chorych sosen wygłosiła M. Mańka, a wyniki badań nad wpływem związków azotowych na florę grzybów makroskopowych w ekosystemach leśnych – T. E. Brandrud. Postery Polek (J. Adamczyk, A. Drozdowicz, I. Kałuckiej i M. Stasińskiej) zamykały się w zagadnieniach sympozjalnych.

Jeden dzień obrad poświęcono na sesje terenowe na wydmach oraz na obszarach zalesionych (poza sesjami przed- i pokongresowymi). Niestety, dotkliwa susza panująca w okresie letnim ograniczyła rozwój grzybów, a tym samym możliwość spontanicznych dyskusji na przykładzie znalezionych okazów.

Przez dwa wieczory wyświetlano dokumentalne filmy mikologiczne wyprodukowane przez Instytut Filmów Naukowych w Getyndze. Kongresowi towarzyszył kolportaż książek naukowych, nadbitek, pocztówek i znaczków pocztowych.

W ramach Kongresu odbyło się także posiedzenie European Council for Conservation of Fungi, na którym przedstawiciele 20 państw członkowskich składali krajowe raporty dotyczące zagrożenia i ochrony grzybów. Wobec upływu kadencji B. Inga jako przewodniczącego Rady, na nową przewodniczącą w kadencji 1996–1999 jednomyślnie wybrano M. Ławrynowicz. W skład prezydium ECCF weszli: R. Courte-

cuisse (Francja) i A. Kovalenko (Rosja) jako wiceprzewodniczący oraz C. Perini (Włochy) jako sekretarz. Najbliższe posiedzenie ma się odbyć we wrześniu 1997 we Włoszech. Przeprowadzono także wybory regulaminowego Stałego Komitetu d/s Europejskich Kongresów Mikologicznych, składającego się z reprezentantów wszystkich krajów. Grupa polskich mikologów wytypowała prof. Alinę Skirgiełło na przedstawiciela w Komitecie. Podjęto również decyzję przyjęcia zaproszenia hiszpańskiego i ustalono, że XIII Kongres Europejskich Mikologów odbędzie się w Alcalá de Henares, rodzinnym mieście Cervantesa.

W trakcie Kongresu odbyły się również dwa spotkania towarzyskie. Organizatorzy wpadli na oryginalny pomysł: ich Holenderskie Towarzystwo Mikologiczne zaprosiło uczestników na lunch połączony z konkursem na rozpoznawanie różnych gatunków grzybów, z których były przyrządzone dania, lub które wchodziły w ich skład. Drugim spotkaniem był wspólny obiad na terenie skansenu budownictwa holenderskiego w okolicy Wageningen. Obydwa imprezy od razu stworzyły wśród przybyłych koleżeńską nastrój i miłą atmosferę.

Na zakończenie uczestnicy podziękowali Organizatorom za ich pracę i sprawny przebieg obrad.

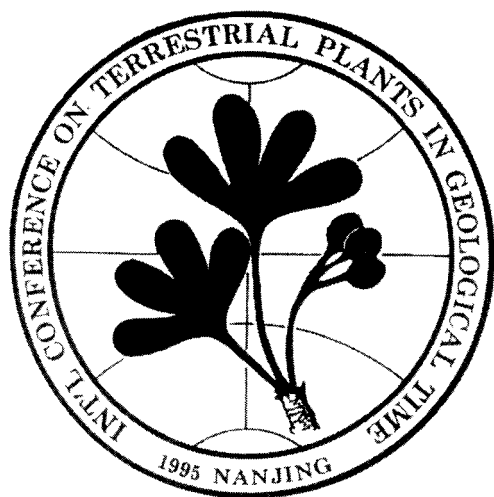
Maria ŁAWRYNOWICZ, Alina SKIRGIEŁŁO

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA O ZRÓZNICOWANIU I EWOLUCJI ROŚLIN LĄDOWYCH W CZASIE GEOLOGICZNYM (ICTPG)

(NANKIN, CHINY, 4–8 WRZEŚNIA 1995)

International Conference on Diversification and Evolution of Terrestrial Plants in Geological Time (ICTPG) (Nanjing, China, 4–8 September 1995)

Konferencja miała miejsce w Nankinie, w jednym z najważniejszych ośrodków naukowych i akademickich Chin. Organizatorem konferencji był Instytut Geologii i Paleontologii Chińskiej Akademii Nauk w Nankinie oraz Chińskie Towarzystwo Paleobotaniczne. Oprócz liczego grona gospodarzy z różnych instytucji badawczych obecni byli uczestnicy z następujących krajów: Afryka Południowa (1), Australia (1), Belgia (2), Chile (1), Holandia (1), Hongkong (2), India (6), Japonia (6), Korea Południowa (1), Mongolia (1), Polska (1), RFN (1), Rosja (3) i Wietnam (1). W sumie w obradach brało udział ok. 120 osób. Zgłoszo-

Ryc. 1. Emblemat konferencji z rysunkiem liścia *Ginkgo yimaensis* Zhou et Zhang z jury Chin.

Fig. 1. Emblem of the conference with the sketch of leaf of *Ginkgo yimaensis* Zhou et Zhang from the Jurassic of China.

no 146 abstraktów, wygłoszono 43 referaty i zaprezentowano około 20 posterów.

Sesja referatowa obejmowała wystąpienia w sześciu grupach tematycznych: 1. Pochodzenie, ewolucja i różnicowanie wczesnych roślin lądowych, 2. Rośliny permo-karbońskie, 3. Rośliny mezozoiczne, 4. Wczesna ewolucja, różnicowanie i biologia rozmnażania *Angiospermae*, 5. Fitostratygrafia, paleofitogeografia, paleoekologia, 6. Paleobotanika molekularna. Przeważały doniesienia z zakresu flor paleozoiku i mezozoiku, natomiast zasięg geograficzny prezentowanych danych obejmował wszystkie kontynenty świata z Antarktydą włącznie, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Chin.

Pierwsza grupa tematyczna obejmowała referaty poświęcone pierwotnym roślinom naczyniowym z syluru i dewonu. Przedstawiono nowe dane z zakresu morfologii i anatomii ryniofitów, trymerofitów, zosterofyfitów oraz drzewiastych roślin widłakowatych, a także roślin pra-nagosalążkowych (rodzaje *Moresnetia*, *Doninnotheca* i *Condrusia*). Odkrycie doskonale zachowanych okazów prawdopodobnie najstarszej rośliny naczyniowej *Pinnatiramosus quianense* Geng. w skałach sylurskich z obszaru Chin południowo-zachodnich, pozwoliło ustalić szczegóły jej budowy anatomicznej (m.in. obecność tkanki przewodzącej z lejkowatymi jamkami). Z tych samych osadów wyizolowano ponadto spory ze znakiem tetraedrycznym.

Roślinność karbonu i permu została scharakteryzowana w przeglądowych referatach o florze Angary i Katakzji. Chiny są jedynym krajem świata, gdzie spotykają się cztery wielkie karbońskie prowincje fitogeograficzne: Angary, Katakzji, Gondwany i euroamerykańska. Flora Katakzji dostarczyła Chinom najbogatszych złóż węgla.

W grupie referatów poświęconych florom mezozoicznym zaprezentowano m.in. bogatą florę widłaków jednakozarodnikowych (*Lycopsida*) ze środkowego triasu południowych Chin, na tle rozważań o warunkach ekologicznych jej występowania, monografię paproci nasiennej *Dicroidium* z triasu subkontynentu indyjskiego, nowe gatunki wątrobowców z jury chińskiej, a także nowy gatunek z *Czekanowskiales* (*Arctobaiera renbaoi* Zhou Zhiyan et Zhang Bole) z węglonośnej środkowojurajskiej formacji Yima w prowincji Henan z doskonale zachowanymi ulistnionymi długopędami i krótkopędami.

Rysunek jurajskiego taksonu *Ginkgo yimaensis* Zhou et Zhang, (prow. Henan) był emblematem konferencji (Ryc. 1). Jest to jedna z najstarszych roślin kopalnych, u której znaleziono zalążki w połączeniu z częściami wegetatywnymi.

Bardzo bogate i dobrze zachowane są flory kredowe Chin, m.in. wczesnokredowa flora Zhejiang, licząca 133 gatunków (w tym 29 nowych) z 42 rodzajów roślin należących głównie do *Cycadopsida* (wśród których przeważają *Bennetitales*), *Coniferales* i *Filicopsida* z nowym gatunkiem *Klukia wenchengensis*. Inna flora tego samego wieku z Chin północno-wschodnich (prow. Jilin), znana od 90 lat, poddana została rewizji, w wyniku której stwierdzono 190 gatunków makroskopowych szczątków roślin, należących do 86 rodzajów roślin naczyniowych. Flora dolno-kredowa ze stanowiska Jixi, bogata w szczątki liści *Angiospermae*, dostarcza interesujących danych do historii rozwoju tej grupy roślin.

Zaprezentowano wyniki badań nad biologią rozmnażania górnokredowych *Angiospermae* ze szczególnym uwzględnieniem budowy kwiatów znalezionych w osadach formacji Dakota (USA) oraz rozważania na temat roli krzyżowego zapylania w ewolucji roślin kredowych, a także rozważania o pochodzeniu *Angiospermae* w oparciu o badania cech angiospermoidalnych w budowie ziarna pyłku kopalnych taksonów.

Należy dodać, że na konferencję przygotowano *Record of generic names of mesozoic megafossil plants from China* (1865–1990) w formie książki (250 str.) w języku chińskim, ale ze streszczeniem i rozdziałem o nowych nazwach rodzajowych kreowanych na podstawie chińskich materiałów, w języku angielskim.

Fot. 1. Uczestnicy konferencji ICTPG w Nankinie. W pierwszym rzędzie szósty od lewej Prof. Li Xianxue, Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego; drugi od prawej Prof. Zhou Zhiyan, Zastępca Przewodniczącego; pierwszy od lewej Prof. Sun Ge, Sekretarz Generalny.

Phot. 1. Participants of the ICTPG conference in Nanking. In the first row, six from the left Professor Li Xianxue, President of Organizing Committee; second from the right Professor Zhou Zhiyan, Vice-President; first from the left Professor Sun Ge, Secretary General.

Roślinności trzeciorzędu były poświęcone m.in. referaty o zmianie składu i zasięgu zbiorowisk roślinnych w trzeciorzędzie północnej części Ameryki Łacińskiej na podstawie badań palinologicznych, morfologii liści kopalnych *Nothofagus* z eocenu Antarktyki i ich znaczeniu dla rozważań nad filogenią *Hamamelidae*. Bardzo interesujące okazały się wyniki badań oligoceńskiej flory z Sanhe (prov. Jilin) i nowej flory mioceńskiej z formacji Daotaiqiao w Chinach północno-wschodnich. Zaprezentowano ponadto m.in. nowe taksony z flory trzeciorzędowych, liście gatunku z rodziny *Araceae* z paleoceńskiej formacji Wuyun, czy owoce wymarłego rodzaju *Palaeocarpinus*, znanego wcześniej tylko z paleocenu Europy i Ameryki Północnej. Omawiano ponadto paleogeografię dzisiejszych endemicznych roślin nasiennych wschodniej Azji i ich występowanie w trzeciorzędzie Ameryki Północnej.

Przedstawiono także referat z zakresu nowej dziedziny badań paleobotanicznych – paleobotaniki molekularnej, poświęcony technice izolowania DNA z różnego typu materiału kopalnego oraz uzyskiwaniem wyników, a także ograniczeniom nowej metody. Znałe są sekwencje nukleotydów DNA chloroplastu roślin z wykopalisk archeologicznych, z odcisków liści i roślin zamkniętych w bursztynie i niektórych taksonów roślin mioceńskich.

Drugą interesującą i ważną publikacją, której ukażenie zbiegło się z konferencją, jest *Fossil floras of China through the geological ages* pod redakcją prof.

Li Xiangxue. Książka ta, w wersji angielskiej, omawia i ilustruje flory kopalne Chin na przestrzeni wszystkich epok geologicznych.

Po zakończeniu sesji referatowej miała miejsce jednodniowa wycieczka w okolice Nankinu, której pierwszym etapem było mauzoleum Sun Jat-sena (1866–1925), założyciela Republiki Chińskiej i jej pierwszego prezydenta. Cztery znaki chińskie na bramie wiodącej do mauzoleum głoszą jedno z głównych haseł Sun Jat-sena: „Chiny należą do wszystkich”, a wielka brama o trzech łukach ma symbolizować jedną z jego podstawowych idei „bo ai” – powszechna miłość.

Następnie zwiedzano bogate w piękne, stare urządzenia Obserwatorium Astronomiczne, położone na szczytach wzgórz otaczających Nankin oraz Ogród Botaniczny Chińskiej Akademii Nauk, ze szczególnym uwzględnieniem działu roślin lekarskich.

Uczestnicy konferencji mogli po jej zakończeniu wziąć udział w jednej z czterech wycieczek. Pierwsza z nich (5 dni) prowadziła na stanowiska flory Katakji i flory jurajskich w Chinach północno-wschodnich, druga (5 dni) na stanowisko mioceńskiej flory Shanwang (prov. Shandong, Chiny wschodnie), trzecia (7 dni) była poświęcona roślinności dewonu zachowanej w okolicach Kunming w prow. Yunnan i zwiedzaniu m.in. Kamiennego lasu, natomiast czwarta (11 dni) prowadziła na stanowiska flory górnego triasu, dolnej kredy i trzeciorzędu Chin północno-wschodnich.

Autorka miała możliwość zwiedzenia stanowiska

Fot. 2. Prof. Li Xianxue, Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, Profesor Instytutu Geologii i Paleontologii w Nankinie, członek Chińskiej Akademii Nauk (w środku); Prof. Zhao Xiu hu, doktorant Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1956–1960, profesor tego samego Instytutu, oraz autorka relacji.

Phot. 2. Professor Li Xianxue, President of Organizing Committee, a professor of the Institute of Geology and Paleontology in Nanking, member of the Chinese Academy of Sciences (in the middle); Professor Zhao Xiu hu, postgraduate student in the Academy of Mining and Metallurgy in Cracow in 1956–1960, a professor of the same Institute, and the author of the report.

z mioceńską florą Shanwang. Stanowisko to należy do nielicznych na świecie, w których zachowały się niezwykle licznie składniki mioceńskiego ekosystemu. W miększej warstwie łupków diatomitowych należących do formacji Shanwang, datowanej na 15.5–17 Ma (środkowy miocen), znaleziono ponad 500 kopalnych gatunków roślin i zwierząt. Na tym stanowisku są reprezentowane kopalne grzyby, okrzemki, rośliny niższe i wyższe, owady, małżoraczki, ryby, płazy, gady, ptaki i ssaki (m.in. nietoperze, bobry, wiewiórki, niedźwiedzie, tapiry, nosorożce oraz szczególnie liczne jelenie). Zachowane szczątki roślin i zwierząt są często naturalnie ubarwione i w tak doskonałym stanie, że możliwe są obserwacje kwiatów roślin z ziarnami pyłku *in situ*, włosków i oczu owadów, szczegółów budowy anatomicznej kopalnych żab i salamander, czy zawartości żołądka nosorożca. Wspomniane zachowane odciski liści, nasion i owoców roślin naczyniowych dowodzą występowania w tym regionie bogatych lasów liściastych, w których dominowały drzewa zrzucające liście z nieznacznym udziałem roślin wieczniezielonych z rodzin *Lauraceae* i *Mag-*

noliaceae. W lasach tych miały swój udział także drzewa szpilkowe z rodzajów *Picea*, *Abies*, *Pinus* i *Keteleeria*.

W programie wycieczki było ponadto zwiedzanie Shanwang Muzeum z ekspozycją szczątków flory i fauny z tego stanowiska, Muzeum w Quinzhou z zabytkami archeologicznymi prowincji Shandong, Parku Narodowego w Górach Yishan oraz pól naftowych Shengli.

Zarówno podczas konferencji jak i później, na trasie wycieczki, gościom zagranicznym towarzyszyła ogromna gościnność, życzliwość i troskliwa opieka ze strony gospodarzy. Doskonała organizacja i miła atmosfera tego międzynarodowego spotkania, w połączeniu z pięknem przyrody i urokiem chińskiej architektury i sztuki, pozostawiły niezatarte wspomnienia.

Udział w konferencji został sfinansowany z grantu Komitetu Badań Naukowych (nr 6 P201 031 06), na koszty podróży otrzymano grant z Fundacji Stefana Batorego.

Ewa ZASTAWIAK

**14. SYMPOZJUM STOWARZYSZENIA
PALINOLOGÓW FRANKOFOŃSKICH
„PALINOLOGIA I ZMIANY GLOBALNE”
(PARYŻ, FRANCJA, 18–20 WRZEŚNIA 1995)**

**14th Symposium of Palynologists Society of French
Language „Palynology and global changes”
(Paris, France, 18–20 September 1995)**

W dniach 18–20 września 1995 roku odbyło się w Paryżu kolejne, 14. Sympozjum Stowarzyszenia Palinologów Frankofońskich pod hasłem „Palinologia i zmiany globalne”, które zgromadziło ponad 120 naukowców z 26 krajów. Wśród uczestników dominowali Francuzi i przedstawiciele 7 krajów afrykańskich mających silne związki z Francją. Zaproszono również grupę palinologów spoza krajów frankofońskich.

Zakres merytoryczny Sympozjum był bardzo szeroki i obejmował wszystkie najważniejsze działy i problemy współczesnej palinologii. Jednak 73 referaty i 34 postery były podporządkowane przede wszystkim czterem tematom.

1. Zapis zmian paleośrodowiska w sekwencjach kontynentalnych i morskich – okresy nowsze.

W tej grupie tematycznej referaty dotyczyły przemian środowiska w różnych rejonach Ziemi w młodszym czwartorzędzie. Jeśli chodzi o dane europejskie, to niewątpliwie do najistotniejszych należały wyniki dotyczące tzw. „długich sekwencji palinologicznych” z Masywu Centralnego we Francji, czyli diagramy pyłkowe wykonane z osadów, które akumulowały się w sposób nieprzerwany w ciągu ostatnich stukilkudziesięciu tysięcy lat, a więc ilustrujące zmiany, które zachodziły w środowisku przyrodniczym w okresie dwóch kolejnych interglacjacji i poprzedzających je okresów zlodowaceń (M. Reille, J. L. de Beaulieu, „Les deux derniers cycles climatiques dans les séquences lacustres du Lac du Bouchet”, V. Andrieu, M. Reille, „De la fin du Riss jusqu’à l’actuel: enregistrement des changements globaux dans une longue séquence continentale issus du maar de St Frons”). Do interesujących należał też syntetyczny referat na temat holocenijskiej migracji wybranych gatunków drzew i krzewów na obszarze Europy wschodniej i Syberii (C. V. Kremenetski, „Histoire des migrations des arbres et buissons en Europe de l’Est et en Sibérie a l’Holocene d’après les données polliniques”).

Poza Europą, najwięcej referatów odnosiło się do obszaru Afryki (m.in. A. Ballouche, „Quelle réponse des écosystèmes soudano-sahéliens aux actions de l’homme et changements climatiques”; H. Straka, „Nouveaux diagrammes palynologiques de Madaga-

scar”; H. Elenga, „Dynamique de la formation végétales littorales du Sud-Congo a l’Holocene d’après les analyses palynologiques”).

2. Zapis zmian paleośrodowiska w sekwencjach kontynentalnych i morskich – okresy dawne.

Ten blok tematyczny, poświęcony zmianom środowiska przede wszystkim w okresach przed- i wczesnoczwartorzędowych, otwierał wykład J. Dercourta na temat ewolucji obszaru Tetydy od końca ery paleozoicznej do środkowego trzeciorzędu („Evolution des paléoenvironnements de la Téthys du Permien au Miocene”). Do szczególnie interesujących należało opracowanie profilu z Morza Jońskiego. Osady sapropelowe datowane metodami paleomagnetycznymi, izotopowymi oraz przy pomocy nannofosyliów osiągają tu wiek 1,1 mln lat. Analiza pyłkowa odzwierciedla wielokrotne zmiany paleoklimatu obejmujące zarówno okresy ciepłe i wilgotne, jak i zimne i suche (M. Rossignol-Strick, M. Paterne, „Analyse pollinique a haute résolution et stratigraphie isotopique des sapropèles dans une longue carotte de Méditerranée orientale”). Kilka referatów poświęcono przemianom roślinności i środowiska u schyłku trzeciorzędu i na początku czwartorzędu na kluczowym dla tych zagadnień obszarze południowej Europy (m.in. A. Bertini, C. Ravazzi, „Réponse de la végétation de l’Italie centro-septentrionale aux changements climatiques du Pliocene moyen au début du Pléistocene”). Szereg wystąpień dotyczyło interdyscyplinarnych badań nad stratygrafią osadów ery mezozoicznej (m.in. L. Emmanuel i in., „Approche multidisciplinaire de la stratigraphie séquentielle dans le Kimméridgien du Sud-Ouest de la France (Quercy et Poitou”).

3. Określanie ilościowe zakresu zmian paleośrodowiska.

Wraz z rozwojem palinologicznych baz danych, jak EPDB (European Pollen Database) oraz metod numerycznych umożliwiających różnego rodzaju symulacje i modelowanie, powstaje coraz więcej opracowań, których celem jest z jednej strony rekonstrukcja zmian paleośrodowiska w różnych okresach geologicznych w skali kontynentalnej lub globalnej, z drugiej zaś kontynentalne lub globalne prognozy przyszłych zmian. Problematyka ta znalazła odzwierciedlenie w wielu wystąpieniach w omawianej grupie tematycznej. Szczególnym zainteresowaniem cieszył się opracowany przez C. Prentice’a i współpracowników model BIOME, który został wykorzystany między innymi do rekonstrukcji roślinności, klimatu oraz wynikających z procesów produkcji pierwotnej zasobów węgla dla Europy w okresie 6000 lat BP (J. Guiot i in., „Données polliniques et biomes: trois applications”),

czy podobnych rekonstrukcji dotyczących obszaru Afryki (D. Jolly, „Reconstruction de biomes a partir de données polliniques prélevées en Afrique: résultats et perspectives”, R. Bonnefille, D. Jolly, „Simulations du couvert végétal en Afrique pour les périodes glaciaires et holocene, comparaison modes/données”).

4. Pochodzenie i radiacje flor.

Referaty tej grupy tematycznej były poświęcone przede wszystkim relacjom między budową morfologiczną ziarn pyłku a tendencjami ewolucyjnymi i radiacjami w obrębie niektórych grup systematycznych (np. J. Perez de Paz, „Palynologie et tendances évolutives dans le complexe *Echium-Lobostemon* (*Boraginaceae*)”; D. Lobreau-Callen, M. Suarez-Cervera, „Le pollen aperturé des *Crotonoideae* apétales: variations ultrastructurales de l'exine et radiations phytogéographiques”), a także typowym zagadnieniem fitogeograficznym (m.in. A. Ballouche, „Paléophytogéographie et endémisme floristique au Sahara océanique et central”).

Do imprez towarzyszących obradom Sympozjum należała prezentacja programu Photopal, opracowanego przez J.-P. Suca z Laboratorium Palinologicznego Uniwersytetu w Montpellier. Program ten ułatwia oznaczanie ziarn pyłku przy pomocy kluczy, a następnie umożliwia konfrontację wyniku oznaczenia z doskonałymi fotografiami pochodzącymi z kolekcji porównawczej.

Małgorzata LATAŁOWA

KONFERENCJA GLEBOZNAWCÓW I BOTANIKÓW W DRAWIEŃSKIM PARKU NARODOWYM

(TUCZNO, POLSKA, 26–27 WRZEŚNIA 1995)

Conference of soil scientists and botanists in
Drawieński National Park
(Tuczno, Poland, 26–27 September 1995)

W dniach 26 i 27 września 1995 roku odbyła się konferencja pt. „Gleba i roślinność jako wskaźniki zniekształcenia ekosystemów leśnych w Drawieńskim Parku Narodowym”. Organizatorami tej imprezy były dwie instytucje – Zakład Gleboznawstwa UMK w Toruniu oraz Drawieński Park Narodowy. Miejszem obrad, a także bazą noclegową i gastronomiczną, był uroczy zamek w Tucznie, w miasteczku leżącym po północno-wschodniej stronie Drawieńskiego Parku Narodowego, już poza jego granicami.

Pomysł zorganizowania konferencji narodził się w momencie, kiedy finalizowano opracowanie glebo-wo-siedliskowe obszaru Parku, szata roślinna była

stosunkowo dobrze poznana i udokumentowana, a jednocześnie nasuwało się wiele problemów wynikających z niewłaściwego, w stosunku do potencjalnych możliwości siedlisk, gospodarowania w lasach i charakteru ekosystemów leśnych. Zaproszenia na przyjazd do Tuczna zaadresowano do gleboznawców, fitosocjologów i leśników związanych zarówno z instytucjami naukowymi, jak i placówkami terenowymi w parkach narodowych. Na konferencję zgłosiło się ponad 60 osób.

W pierwszym dniu zaprezentowano 6 referatów, zamówionych przez organizatorów konferencji, odbyła się także dyskusja. Omówiono: charakterystykę i problemy ochrony Drawieńskiego Parku Narodowego (T. Kohut), gleby Parku (A. Kosakowski) oraz ich zniekształcenia i degradację (K. Biały), leśną szatę roślinną (P. Pawlaczyk) oraz zanalizowano zniekształcenia drzewostanów (I. Kohut) i roślinności dna lasu (T. Załuski).

W następnym dniu zorganizowano wycieczkę po Drawieńskim Parku Narodowym – objazd 7 punktów, starannie przygotowanych technicznie (doły glebowe, materiały konferencyjne), związanych tematycznie z zagadnieniami prezentowanymi na konferencji. Można było oglądać zarówno naturalne płyty żyznej buczyny, jak i analizować fitocenozy silnie zdegenerowane, o cechach borów. Duże wrażenie wywarło trzciniczysko – powierzchnia opanowana i bardzo silnie przekształcona przez *Calamagrostis epigejos*. Deszczowa pogoda nie przeszkodziła w dyskusjach, w posiłku przy ognisku oraz w podziwianiu lasów, jezior i rzeki Drawy. A wielu uczestników konferencji było tutaj pierwszy raz.

Konferencję należy uznać za udaną nie tylko z powodu obfitych kolacji przy świecach. Z pewnością wszyscy wyjechali z przekonaniem, że do właściwej oceny ekosystemu leśnego niezbędny jest nie tylko skład gatunkowy drzewostanu, podszycu i runa, ale także informacja o glebie.

Tomasz ZAŁUSKI

XI KRAJOWY ZJAZD MIKOLOGICZNY POLSKIEGO TOWARZYSTWA HIGIENICZNEGO (MIERKI K. OLSZTYNKA, POLSKA, 28–29 WRZEŚNIA 1995)

11th National Mycological Meeting of Polish
Hygienical Society (Mierki near Olsztyn, Poland,
28–29 September 1995)

Od szeregu lat mikologowie, członkowie Polskiego Towarzystwa Botanicznego, utrzymują dość bli-

skie kontakty z Sekcją Mikologiczną Polskiego Towarzystwa Higienicznego, którego przewodniczącą jest prof. dr Wanda Lasota (Akademia Medyczna w Łodzi), a członkiem Zarządu Głównego prof. dr Maria Lisiewska (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu).

Sekcja Mikologiczna PTH, zrzeszająca przede wszystkim pracowników służby zdrowia, organizuje w różnych stronach kraju spotkania o programie mającym na celu utrzymanie człowieka w dobrym zdrowiu. W bieżącym roku kolejny, XI Krajowy Zjazd pod hasłem „Mikologia stosowana w ochronie środowiska”, odbył się w Mierkach k. Olsztynka. Wzięło w nim udział ponad 80 osób, głównie z Terenowych i Wojewódzkich Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych. Liczni byli też mikologowie z kilkunastu wyższych uczelni (Lublina, Katowic, Krakowa, Olsztyna, Poznania i Warszawy). Wśród gości znalazła się przedstawicielka Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej. Przybyli też pracownicy Lasów Państwowych i Ochrony Przyrody, producenci Zakładów Przetwórczych Grzybów w Tucholi, a także prywatni producenci pieczarek.

Tematy referatów zjazdowych obracały się wokół zagadnień związanych z: (1) składem chemicznym i aktywnością biologiczną niektórych makromycetes, (2) stosowaniem rozmaitych podłoży do produkcji pieczarek i twardziaków, oraz (3) z grzybami podejrzаныmi o właściwości toksyczne i powodującymi zatrucia.

Referaty plenarne przedstawione przez M. Ławrynowicz, W. Lasotę i K. Turnau dotyczyły grzybów jako wskaźników zmian ekologicznych lub zanieczyszczeń metalami i zastosowania badań mikoryzowych w rolnictwie i leśnictwie. Spośród referatów sesyjnych szczególnie zainteresowanie wzbudziło wystąpienia S. Kohlmunzera (Collegium Medicum UJ Kraków), który omówił właściwości i znaczenie wielu grzybowych związków czynnych wykrytych i zidentyfikowanych w ostatnim pięcioleciu. Problemy zatruc grzybami (zwłaszcza u dzieci) oraz aspekty kliniczne takich przypadków przedstawiła E. Sienkiewicz (Zakład Diagnostyki Laboratoryjnej, Szpital Miejski Gdańsk).

W trakcie prezentowania referatów oraz dyskusji powstawały wnioski, z których najważniejsze dotyczyły metod uprawy grzybów jadalnych oraz dydaktyki, a mianowicie pilnej konieczności wprowadzenia do programu studiów medycznych obowiązujących zajęć z podstaw mikologii oraz toksykologii zatruc grzybami.

Na zakończenie obrad przewodnicząca Sekcji podała informację, że Zarząd Główny podejmie decyzję

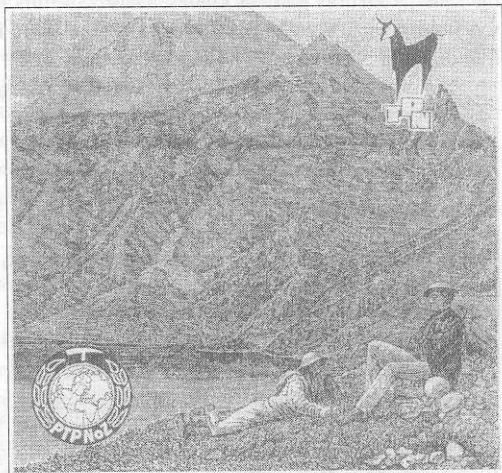
o następnym Zjeździe na wiosnę 1996 roku; następnie podziękowała referentom i uczestnikom Zjazdu za żywy udział w obradach. Specjalne podziękowanie złożyła dr med. Z. Podjaskiemu za trud związany z organizacją Zjazdu.

Alina SKIRGIELLO

**I OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA:
„PRZYRODA TATRZAŃSKIEGO PARKU
NARODOWEGO A CZŁOWIEK – STAN
I PERSPEKTYWY BADAŃ TATRZAŃSKICH”
(ZAKOPANE, POLSKA,
6-9 PAŹDZIERNIKA 1995)**

**1st Conference: „The Tatra National Park nature
vs. man – present state and prospects of
investigations” (Zakopane, Poland, 6-9 October 1995)**

I Ogólnopolska Konferencja poświęcona ocenie stanu i perspektyw badań przyrodniczych w Tatrzańskim Parku Narodowym, została zorganizowana przez Dyрекcję Tatrzańskiego Parku Narodowego

**I Ogólnopolska Konferencja
PRZYRODA
TATRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO
A CZŁOWIEK
STAN I PERSPEKTYWY BADAŃ TATRZAŃSKICH**

Zakopane, 6-9 października 1995

Muzeum Przyrodnicze TPN, ul. Chałubińskiego 42a

Organizatorzy: Tatrzański Park Narodowy, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi - Oddział Krakowski

oraz Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk o Ziemi.

Komitet Organizacyjny Konferencji, pod przewodnictwem dr Wojciecha Gąsienicy-Byrcyna – dyrektora TPN oraz prof. Jerzego Niewodniczańskiego – wiceprezesa Krakowskiego Oddziału PTPNoZ, zaprosił wielu specjalistów różnorodnych dyscyplin naukowych, którzy prowadzili lub prowadzą badania w Tatrach. Na spotkanie, w dniach 6–9 października 1995, przybyło do Zakopanego 140 pracowników naukowych z całej Polski.

Obrazy odbywały się w trzech sekcjach: I – Nauki o Ziemi; II – Nauki Biologiczne; III – Przyroda TPN a Człowiek. Sesjom plenarnym, na których zaproszeni prelegenci przedstawili syntetyczne ujęcia stanu wiedzy o środowisku przyrodniczym TPN towarzyszyły sesje plakatowe – gromadzące prezentacje wyników badań.

Łącznie wygłoszono 10 referatów plenarnych i zaprezentowano 100 doniesień naukowych w formie plakatów.

Prof. Jacek Jania przewodniczył obradom plenarnym Sekcji I, w trakcie których wygłoszono 4 referaty dotyczące: badań geologicznych (J. Lefeld), hydrologicznej charakterystyki Tatr (D. Małecka), zagadnień badań krasowych (J. Głazek) oraz rzeźby Tatr i jej postglacialnej ewolucji (A. Kotarba, K. Krzemień). Sesję plakatową poprowadził prof. Adam Kotarba. Obszerną tematykę badań naukowych z zakresu nauk o Ziemi ilustrowało 45 plakatów. W Tatrach realizowano prace badawcze ze wszystkich głównych kierunków, a zatem geologii, hydrogeologii, geomorfologii, hydrografii, gleboznawstwa i klimatologii.

Plenarnym obradom Sekcji II przewodniczył prof. Zygmunt Denisiuk. W programie znalazły się trzy referaty, o charakterze przeglądowym, przedstawiające historię poznania, stan współczesnej wiedzy i perspektywy badań tatrzańskiej flory (H. Piękoś-Mirkowa, Z. Mirek), fauny (Z. Głowaciński) i biocenoz wodnych (A. Kownacki). W sesji plakatowej, której przewodniczył dr Andrzej Kownacki, zaprezentowano 34 prace. W Tatrzańskim Parku prowadzono badania nad wybranymi taksonami glonów, porostów, śluzowców, grzybów, podejmowano prace fitosocjologiczne, realizowano szereg tematów badawczych poświęconych drzewostanom Tatr. Przedstawiono również pracę z zakresu paleobotaniki, omawiającą historię formowania się pięter roślinnych w Tatrach. Na terenie Parku badano niektóre grupy owadów, ptaków, interesowano się fauną jaskiń oraz prowadzono prace hydrobiologiczne.

Sekcja III obradowała pod przewodnictwem prof. Andrzeja Maneckiego. W sesji plenarnej przedstawio-

no przemiany, zagrożenia i problemy ochrony środowiska przyrodniczego TPN (Z. Mirek) oraz relacje człowiek – przyroda w koncepcji międzynarodowego rezerwatu biosfery „Tatry” (Z. Krzan, M. Pęksa, W. Sierzewski, P. Skawiński). Trzeci referat poświęcono koordynacji badań i edukacji ekologicznej w TPN. Sesję plakatową poprowadził dr Zbigniew Krzan. Na 21 plakatach prezentowano zagadnienia dotyczące zróżnicowanych form antropopresji na przyrodę Tatrzańskiego Parku Narodowego, zagospodarowania turystycznego Parku, a także przyszłości ochrony przyrody tego rejonu Tatr.

Bogaty program naukowy I Ogólnopolskiej Konferencji „Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego a człowiek” odzwierciedlił ogromne zainteresowanie problemami środowiska przyrodniczego Tatr. Był też wyrazem troski o przyszłość Parku. Jednocześnie uzmysłowił wszystkim uczestnikom, jak wiele pozostało do zrobienia. W dyskusjach zamykających poszczególne sesje plenarne i towarzyszących sesjom plakatowym, jak też w rozmowach kulaarowych często przewijał się pogląd, że należałoby zwiększyć koordynację badań biologicznych. Podkreślano konieczność powiązania ich z innymi działami nauk przyrodniczych. Uznano za ważne skoncentrowanie uwagi na wybranych terenach TPN, różniących się nie tylko charakterem fizjograficznym, ale także odmiennymi cechami, np. poziomem antropopresji na danym obszarze.

Spotkanie w Zakopanem zostało przygotowane niezwykle starannie. Na prośbę organizatorów plakaty eksponowano przez cały czas trwania konferencji.

Przygotowany program ze streszczeniami ogromnie ułatwił szybką orientację w tak urozmaiconej i obszernej tematyce obrad i sesji plakatowych. Sprawna organizacja oraz zabiegi przewodniczących poszczególnych sesji o punktualność i dyscyplinę wypowiedzi prelegentów zasługiwały na uznanie.

Komitet Organizacyjny podjął starania o opublikowanie w 1996 roku materiałów konferencyjnych*.

Gościnność Organizatorów sprawiła, że I Ogólnopolska Konferencja była bardzo udanym spotkaniem, któremu specjalnego uroku dodały Tatry w jesiennej oprawie.

Anna DROZDOWICZ

*W chwili składania do druku niniejszego sprawozdania ukazała się zapowiadana publikacja: tom I – *Nauki o Ziemi* pod redakcją Adama Kotarby, tom II – *Biologia* pod redakcją Andrzeja Kownackiego, oraz tom III – *Wpływ Człowieka* pod redakcją Zbigniewa Krzana

**KONFERENCJA „PRZYRODA WOJEWÓDZTWA
BIELSKIEGO – STAN POZNANIA,
ZAGROŻENIA I OCHRONA”
(BIELSKO-BIAŁA, POLSKA
18 PAŹDZIERNIKA 1995)**

**„Nature of the Bielsko-Biala Province – the state of
knowledge, present threats and protection”
– a scientific conference
(Bielsko-Biala, Poland, 18th October 1995)**

W ramach obchodów Europejskiego Roku Ochrony Przyrody, w dniu 18 października 1995 roku na Wydziale Inżynierii Włókienniczej i Ochrony Środowiska Politechniki Łódzkiej, Filia w Bielsku-Białej odbyła się konferencja naukowa nt. „Przyroda województwa bielskiego – stan poznania, zagrożenia i ochrona”.

Organizatorami konferencji były: Instytut Włókienniczy Politechniki Łódzkiej, Filia w Bielsku-Białej, Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody w Bielsku-Białej i Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Bielsku-Białej. Konferencję sponzorował Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Bielsku-Białej. Z ramienia organizatorów odpowiedzialnymi za przygotowanie i przebieg spotkania byli: prof. Andrzej Włochowicz, prof. Zbigniew Witkowski, dr Henryk Klama i dr Jan Żarnowiec.

W konferencji wzięło udział 75 osób reprezentujących 20 instytucji naukowych.

Na program konferencji złożyły się:

I. Sesja referatowa, której przewodniczyła prof. Anna Medwecka-Kornaś (Uniwersytet Jagielloński, Kraków). Podczas sesji wygłoszono cztery referaty plenarne: „Przyroda nieożywiona województwa bielskiego” – dr Andrzej Łajczak (Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków), „Szata roślinna województwa bielskiego” – dr Zbigniew Wilczek (Uniwersytet Śląski, Katowice), „Charakterystyka briologiczna województwa bielskiego” – prof. Krzysztof Jędrzejko (Śląska Akademia Medyczna, Sosnowiec) i „Fauna województwa bielskiego” – prof. Zbigniew Witkowski (Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków).

II. Sesja posterowa, której przewodniczył dr Henryk Klama (Politechnika Łódzka, Filia w Bielsku-Białej). W ramach sesji zaprezentowano 34 plakaty dotyczące przyrody województwa bielskiego, które zostały podzielone na sześć grup tematycznych:

1. Flora roślin zarodnikowych i nasiennych (9 plakatów),
2. Roślinność (7 plakatów),

3. Hydrobiologia (3 plakaty),
4. Obszary chronione (4 plakaty),
5. Środowisko geograficzne (4 plakaty),
6. Skażenia środowiska biotycznego i abiotycznego (7 plakatów).

Ponadto przedstawiono, przy użyciu techniki komputerowej, wersję cyfrową map hydrograficznej i sozologicznej wybranych rejonów województwa bielskiego.

III. Dyskusja okrągłego stołu, której przewodniczył prof. Zbigniew Witkowski. Główne tematy dyskusji dotyczyły strategii ochrony przyrody województwa bielskiego do roku 2010, problemu edukacji ekologicznej społeczeństwa i potrzeby organizowania spotkań tego typu, jak omawiana konferencja. W dyskusji podkreślono konieczność przełożenia wyników badań dotyczących stanu środowiska przyrodniczego na praktykę sozologiczną, przez wprowadzenie postulatów ochrony przyrody do planów przestrzennego zagospodarowania poszczególnych miast, gmin i całego województwa. Przy tej okazji zwrócono uwagę na zagadnienie zespołowych badań interdyscyplinarnych w celu aktualizowania przestrzennej diagnozy stanu ochrony środowiska w województwie bielskim. Duże ożywienie dyskutantów wywołał temat edukacji ekologicznej. Postulowano prowadzenie szerokiej akcji oświatowej przez różne instytucje (szkoły, placówki naukowe, organizacje społeczne) dla różnych grup społecznych. Na pierwszy plan wysuwano sprawę edukacji społeczeństw lokalnych – samorządowych (na wsi i w miastach), a w niej uwypuklenie korzyści, jakie przynosi dla tych społeczeństw rozumne gospodarowanie zasobami przyrody. Z tym zagadnieniem wiąże się z jednej strony potrzeba organizowania konferencji i sympozjów dla specjalistów z różnych dziedzin przyrodoznawstwa, z drugiej zaś potrzeba spotkań dla szerokiego kręgu osób, które na co dzień nie stykają się z problemami ochrony środowiska.

Na zakończenie obrad gospodarz konferencji, prorektor Politechniki Łódzkiej d/s Filii w Bielsku-Białej, prof. Andrzej Włochowicz, podkreślił celowość organizowania tego rodzaju spotkań na uczelniach typu politechnicznego, jak również wskazał na ich rolę integrującą zespoły specjalistów badających środowisko przyrodnicze województwa bielskiego. Zaproponował ponadto, aby podobne konferencje odbywały się w cyklu 2–3 letnim, co zostało z dużym zadowoleniem przyjęte przez wszystkich uczestników spotkania.

Wszyscy uczestnicy spotkania otrzymali krótkie streszczenia referatów i komunikatów posterowych. Z myślą o udostępnieniu wyników konferencji szerokie-

mu ogółowi społeczeństwa planuje się opublikowanie referatów plenarnych i posterowych w języku polskim i angielskim.

Henryk KLAMA, Jan ŻARNOWIEC

II SYMPOZJUM „PYŁKI I PYŁKOWICA – AKTUALNE PROBLEMY” (LUBLIN, POLSKA, 1–2 GRUDNIA 1995)

2nd Symposium „Pollens and Pollinosis – current problems” (Lublin, Poland, 1–2 December 1995)

II Sympozjum nt. „Pyłki i Pyłkowica – Aktualne Problemy” (poprawnie winno być: „Pyłek i Pyłkowica...”) zorganizowane zostało przez Instytut Medycyny Wsi w Lublinie przy współudziale Ośrodka Badań Alergenów Środowiskowych w Warszawie i Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Alergologicznego. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był prof. dr hab. Jacek Dutkiewicz, a odpowiedzialnym za sprawy organizacyjne dr Radosław Śpiewak, którego zaangażowanie i umiejętność pokierowania tymi sprawami wzbudziły uznanie uczestników.

Tematykę Sympozjum podzielono na dwie sesje referatowe i sesję posterową. Sesje zostały poprzedzone wykładami plenarnymi. W jednym z wykładów „Miejscowe i ogólnoustrojowe objawy pyłkowicy” prof. Buczyński stwierdził, że błędem jest leczenie oddzielnie pyłkowicy nosa, a oddzielnie astmy oskrzelowej czy nieżyty spojówek u pacjentów skarżących się na równoległe dolegliwości kilku narządów. Należałoby więc mówić o pyłkowicy ogólnoustrojowej. W innym wykładzie plenarnym „Monitoring aeroalergenów w Polsce” dr Rapięko dał krótki rys historii badań palinologicznych w Polsce, zapoznał słuchaczy z metodami pomiarowymi stężenia pyłku roślin i spor grzybowych (grawimetryczne, uderzeniowe i ssące) oraz z ich oceną.

W sesji referatowej nt. „Pyłkowica: Epidemiologia i Klinika” autorzy prac zapoznali uczestników Sympozjum z tematyką prowadzonych badań, problemami klinicznymi, sposobami diagnostyki i leczenia pyłkowicy u dorosłych i dzieci. Decydującym czynnikiem terapii jest dobór właściwej metody leczenia, zastosowanie odpowiednich leków i ustalenie okresu ich podawania. Lekarze referujący swoje badania oceniali również kliniczną skuteczność różnych preparatów i szczepionek stosowanych w leczeniu alergologicznym.

W drugiej części Sympozjum – sesji nt. „Pyłek i Monitoring Pyłkowy” interesujący był referat „O racjonalną sieć pomiarów zawartości w powietrzu pyłku roślin i zarodników grzybów w Polsce” – prof. Szczepanka, mówiący o badaniach dotowanych przez Komitet Badań Naukowych, a prowadzonych w pięciu punktach Polski wzdłuż transektu północ – południe. Aby wyniki badań były miarodajne konieczne są wieloletnie porównywalne obserwacje.

Referat ten poprzedził 7 wystąpień: „Opad pyłkowy w Poznaniu w latach 1993–1994 a zachorowania na pyłkowicę” – T. Hofman, A. Stach; „Zmiany fenologiczne a prawdopodobieństwo wystąpienia objawów reakcji alergicznych na wybrane pneumoalergeny w Rabce 1991–1995” – J. Gawel i współpracownicy; „Krótko i długoterminowe wahania stężenia pyłku wybranych roślin w powietrzu Trójmiasta 1994–1995” – M. Latałowa, M. Góra; „Opad pyłku niektórych roślin alergogennych w Poznaniu w latach 1992–1995” – A. Stach; „Fenologiczna analiza zawartości sporomorf w powietrzu w Ostrowcu Świętokrzyskim w 1995 roku” – I. Kasprzyk; „Mikroflora alergennych pyłków roślin wiatropylnych” – R. Śpiewak i współpracownicy; „Zawartość endotoksyny bakteryjnej w alergennych pyłkach roślin wiatropylnych” – R. Śpiewak, Cz. Skórka.

Z dotychczasowych badań wynika, że zawartość pyłku roślin w powietrzu w tym samym punkcie pomiarowym i punktach leżących blisko siebie zmienia się w poszczególnych latach, a zmienność ta dotyczy stosunków ilościowych, czasu pojawiania się i osiągnięcia wartości maksymalnych przez pyłek poszczególnych taksonów.

Drugie Sympozjum „Pyłki i Pyłkowica” było częściowo sponsorowane przez firmy farmaceutyczne Janssen – Cilag, Astra i BYK. W czasie Sympozjum czynne były stoiska informujące i promujące leki, testy alergologiczne oraz inhalatory firm, takich jak krakowski Biomed i Polfa, rzeszowska Polfa, Glaxo i inne.

Dyskusje prowadzone przez alergologów, aerobiologów i pracowników firm farmaceutycznych potwierdziły konieczność takich spotkań. Tematyka referatów była interesująca dla wszystkich uczestników, a lekarze zajmujący się problemami chorób alergicznych doceniają współpracę z aerobiologami i oczekują od nich aktualnej i prognozowanej koncentracji alergennego pyłku roślin. Dane te umożliwiają im prowadzenie właściwej profilaktyki i skutecznego leczenia chorych.

Danuta STĘPAŁSKA

**MIEDZYNARODOWA KONFERENCJA
„PROBLEMY BADAŃ BIORÓŻNORODNOŚCI
GLONÓW, GRZYBÓW I MSZAKÓW
ARKTYKI”**

**(ST. PETERSBURG, ROSJA,
12–16 GRUDNIA 1995)**

**An International Conference „Problems of
investigations of biodiversity of algae, fungi and
bryophytes in Arctic”**

(St. Petersburg, Russia, 12–16 December 1995)

Konferencja została zorganizowana przez pracowników Instytutu Botaniki im. W. Komarowa RAN w Petersburgu. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał dyrektor Instytutu Botaniki, prof. L. J. Budancew. Poinformował on zebranych, że jeszcze w latach 80. każdego roku Instytut wysyłał co najmniej 20 ekspedycji. W związku z rosnącymi od kilku lat trudnościami finansowymi, Instytut nie jest w stanie zorganizować z funduszy budżetowych nawet jednej ekspedycji rocznie. Mając to na uwadze dyrektor zaproponował zebranym specjalistom ograniczenie się do opracowywania i rewizji dotychczas zebranych materiałów.

Konferencję rozpoczęto cyklem odczytów informujących o współczesnym stanie badań w poszczególnych grupach roślin zarodnikowych – glonów, mszaków, grzybów i porostów.

Głony. Pierwszy referat był poświęcony glonom morskim (K. L. Winogradowa i I. B. Efimowa). Do najbogatszych w gatunki akwenów zostały zaliczone: na zachodzie Morze Białe i Morze Barentsa, a na wschodzie Morze Czukockie i Wschodnie. Wszystkie te akweny znajdują się w sąsiedztwie Oceanu Atlantyckiego, bądź też Oceanu Spokojnego. W centralnych morzach rosyjskiej Arktyki liczba gatunków znacznie spada, co jest związane z dużą odległością od obu oceanów, a także z nieodpowiednim dla glonów morskich sykiem podłożem. Wiele prac dotyczyło oceny bioróżnorodności poszczególnych akwenów, tundry i gleb. Omówiono także akumulację metali w plechach morskich glonów i wstępne prace nad stworzeniem banku zamrożonych plech morskich makrofytów. W dyskusji poruszono problem wpływu radionukleotydów na glony morskie wokół Nowej Ziemi i konieczność podjęcia tego typu badań. Na uwagę zasługuje między innymi fakt podjęcia badań algologicznych gleb na Nowej Ziemi (E. N. Patowa i J. Riabow).

Mszaki. Stan zbadania mszaków przedstawiła I. W. Czerniadjewa. Ogółem odnotowano 537 gatun-

ków mszaków w całej rosyjskiej Arktyce, w tym 396 gatunków na Półwyspie Czukockim, 339 na Polarnym Uralu, 309 na Tajmyrze, 255 na Półwyspie Gydąńskim i Jamale, 241 na wyspie Wrangla, 203 na Nowej Ziemi, 113 na Ziemi Franciszka Józefa i 99 gatunków na Północnej Ziemi. Do najstabiliej zbadanych obszarów zaliczono kontynentalną część Czukotki i rejon Anadyrsko-Oleniecki. Duże wrażenie wywarł na mnie krótki występ legendarnego R. N. Szljakowa, który wskazał na powierzchowny stan zbadania bryoflory, a także zachęcał wszystkich do zintensyfikowania badań w europejskiej części Arktyki. Równie ciekawy był odczyt znanej w Polsce M. S. Bocza, poświęcony mchom torfowisk. Do tej grupy mchów należy 130 gatunków mchów, tj. 22% bryoflory Arktyki. Polarny Ural jest zachodnią granicą występowania wielu syberyjskich gatunków. Najbogatszą florę mchów torfowiczych odnotowano w podprowincji Tajmyrsko-Olenieckiej (113 gatunków), a najuboższą w podprowincji Jamało-Gydąńskiej (35 gatunków).

Grzyby. Grzyby mikroskopijne zostały omówione przez I. Karatygina. Jego zdaniem zaledwie 20 % gatunków zostało wykazanych z rosyjskiej Arktyki. Oszacowanie stanu zbadania tej grupy Karatygin przedstawił w oparciu o znaną ocenę Hawkswortha, według której na 1 gatunek rośliny przypadają 4 gatunki grzybów. Prelegent zaznaczył, że w bardzo wielu przypadkach nie można odnaleźć alegatów w rosyjskich zielnikach. Obecnie kontynuowane są prace nad tworzeniem bazy danych grzybów rosyjskiej Arktyki. Stan zbadania grzybów wielkoowocnikowych przedstawiła E. Niezdojminog. J. Nowożyłow odnotował występowanie 105 gatunków śluzowców na Średnim Ostrowie, w Chibinach, Polarnym Uralu i Półwyspie Tajmyr. Obok gatunków ubikwistycznych stwierdzono tu gatunki borealne, tundrowe i niwalne (12 gatunków w Chibinach i 3 w Polarnym Uralu). Około 70% tych śluzowców to organizmy związane z martwym drewnem. W. A. Muchin mówił o pochodzeniu nadrzewnych *Basidiomycotina* w arktycznych obszarach Rosji. Jego zdaniem krioofilne grzyby występujące w obszarach subarktycznych stanowią odrębną ewolucyjnie grupę. Zwrócił uwagę na podobieństwo składu nadrzewnych grzybów lasotundry i lasostepu. Szeroko rozprzestrzeniona w plejstocenie lasotundra została w holocenie podzielona przez wkraczające lasy na lasotundrę na północy, natomiast na południu ta sama lasotundra przekształciła się w lasostep. Muchin przedstawił także wyniki badań nad nadrzewnymi grzybami olchowych kompleksów (*Alnus viridis* ssp. *fruticosa*), w nawiązaniu do podobnych zbiorowisk występujących w Alpach i Grenlandii. W dyskusji

zwrócił uwagę na dalekie migracje wielu nadrzewnych grzybów, związane z transportem pni drzew wzdłuż syberyjskich rzek. I. Kircideli zaprezentowała wyniki badań grzybów glebowych w arktycznych tundrach Półwyspu Tajmyr. Na poligonalnych torfowiskach indeks gatunkowej różnorodności osiągnął wyższe wartości na wyniesionych obrzeżach, niż w zagłębieniach. Najmniejsze wartości tego indeksu odnotowano w obszarach z naruszoną strukturą roślinności zielnej.

Porosty. J. W. Kotłow krótko omówił porosty rosyjskiej Arktyki. Lista porostów i grzybów pasożytujących na porostach została opracowana w oparciu o ponad 300 publikacji. Spis obejmuje 1089 taksonów, w tym 1069 gatunków. Do synonimów zaliczono około 900 nazw taksonomicznych. Tematy poruszone przez lichenologów były bardzo zróżnicowane. Dominowały analizy zmian składu gatunków wywołane przez takie czynniki jak zmieniające się zbiorowiska roślin naczyniowych wraz z wysokością nad poziomem morza (M. A. Magomedowa), rzeźba podłoża (J. W. Zacharczenko), urbanizacja (N. W. Małyszewa), skażenia radiologiczne (M. G. Nifontowa) i pożary (W. W. Gorszkow). Omawiano także biochemiczną i morfologiczną zmienność takich taksonów, jak *Peltigera aptosa*, *Cladina* i *Rhizocarpon* (W. W. Elsa-kow, A. A. Zawarzin, T. N. Otniukowa, O. W. Lawri-nenko), skład mikroelementów porostów (Sawwi-czew i in.), przedstawiono filogenetyczną analizę *Umbilicariaceae* (N. W. Iwanowa i W. K. Bobrowa) i analizę geograficzną lichenoflory (A. A. Dobrysz, K. A. Rjabkowa i M. G. Nifontowa).

W konferencji wzięło udział 70 osób z 14 ośrodków naukowych Estonii, Polski, Rosji i Ukrainy. Ogółem wygłoszono 47 referatów. W trakcie oficjalnego zakończenia, przedstawiciele starszego pokolenia badaczy Arktyki wielokrotnie postulowali przeprowadzenie krytycznych rewizji dotychczas zebranego materiału. W. A. Muchin zaproponował rozpoczęcie prac nad katalogiem wszystkich roślin skrytopięciowych dla całej rosyjskiej Arktyki.

Postanowiono kontynuować w przyszłości tego typu spotkania. Czynione są starania zmierzające do opublikowania referatów w specjalnym wydaniu czasopisma *Mikologia i Fitopatologia*. Zorganizowanie tego spotkania w tak trudnym dla nauki rosyjskiej momencie należy uznać za duży sukces.

Andrzej CHLEBICKI

**KONFERENCJA „NAUKA NA RZECZ
RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ” –
(WARSZAWA, POLSKA, 13 grudnia 1995)**

**Conference „Science for biodiversity”
(Warsaw, Poland, 13 December 1995)**

Konferencja zorganizowana została przez Komitet Naukowy „Człowiek i Środowisko” przy Prezydium PAN i Komitet Ekologii PAN przy finansowej pomocy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Zgromadziła ok. 100 osób z ośrodków naukowych zajmujących się zagadnieniami ochrony gatunkowej, instytucji planistycznych, edukacyjnych oraz pracowników parków narodowych. Jej celem było omówienie zagadnień związanych z rozpoznaniem i sposobami ochrony krajowej różnorodności biologicznej. Konferencja zbiegła się z planowaną ratyfikacją przez Sejm RP Konwencji o Różnorodności Biologicznej [2], przedstawionej podczas „Szczytu Ziemi” w Rio de Janeiro w 1992. Ratyfikacja Konwencji zobowiązuje m.in. do opracowania strategii ochrony zasobów przyrodniczych naszego kraju i do starań o wcielenie jej w życie. Wysiłki te zaowocować powinny w niedalekiej przyszłości regulacjami prawnymi, wytycznymi polityki ekonomicznej i programami edukacyjnymi tworzącymi odpowiedni klimat i warunki proekologicznego rozwoju kraju.

Zamówione referaty przedstawiło dziewięciu prelegentów (opublikowane w postaci materiałów konferencyjnych – [1]). Równocześnie podczas konferencji rozprowadzana była ekspertyza zmian środowiskowych warunków życia człowieka w Polsce na początku XXI wieku [3]. Referaty wygłosili: J. M. Wójcik – „Problemy ochrony *in situ* różnorodności biologicznej na poziomie genetycznym”, E. Nalborczyk – „Znaczenie zachowania zasobów genowych roślin dla środowiska i rolnictwa”, J. Fabiszewski – „Różnorodność gatunkowa w świecie roślin”, P. Trojan, J. Wytwer – „Różnorodność gatunkowa fauny”, R. Andrzejewski – „Ekologiczne problemy ochrony różnorodności biologicznej”, K. Rykowski – „Ochrona różnorodności w lasach”, L. Ryszkowski – „Problemy ochrony różnorodności biologicznej w przestrzeni rolniczej”, M. Baranowski – „Ocena różnorodności biologicznej w makroskali”, J. Gliwicz – „Co robią naukowcy dla zachowania różnorodności biologicznej w Polsce”. Część referatów zakończył przedstawiciel Departamentu Ochrony Przyrody Ministerstwa Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych. W części dyskusyjnej konferencji (której zapis opublikowany będzie w jednym z najbliższych numerów *Wiadomo-*

ści Ekologicznych) głos zabrało szereg naukowców. Dyskusja dotyczyła treści uchwały, której projekt został przedstawiony przez organizatorów uczestnikom konferencji. Najczęściej pojawiającym się motywem wystąpienia było przywrócenie należnego miejsca i docenienie (również finansowe w postaci grantów) taksonomii, florystyki i faunistyki – dziedzinom nauk przyrodniczych zajmujących się „cegielkami” różnorodności biologicznej, tzn. gatunkami. Rzeczywiście, dobrze jest znać obiekty, które w założeniu podlegają intensywnej ochronie. Jako przykład podano świat zwierząt, wśród których 30–40% gatunków w Polsce wymaga podstawowych badań taksonomicznych (w przypadku roślin niższych nawet do 70%). Być może jednym z ważniejszych efektów konferencji będzie uświadomienie tzw. decydom konieczności finansowania badań przyrodniczych o znaczeniu podstawowym dla oceny różnorodności przyrodniczej.

- [1] ANDRZEJEWSKI R., WIŚNIEWSKI R. J. (red.) 1995. Problemy różnorodności biologicznej. Materiały konferencji „Nauka na rzecz różnorodności biologicznej”, Warszawa 13 XII 1995, PAN, Komitet Naukowy przy Prezydium PAN „Człowiek i Środowisko”, Oficyna Wyd. Inst. Ekol. PAN.
- [2] GLIWICZ J. 1994. Konwencja o Różnorodności Biologicznej: jej cele, charakterystyka i skutki dla Polski. *Kosmos* 43(1): 25–30.
- [3] KOZŁOWSKI S. (red.) 1995. Prognoza ostrzegawcza zmian środowiskowych warunków życia człowieka w Polsce na początku XXI wieku. Ekspertyza. *Zeszyty Naukowe* 10, PAN, Komitet Naukowy przy Prezydium PAN „Człowiek i Środowisko”, Oficyna Wyd. Inst. Ekol. PAN.

Józef MITKA

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE
w 1995 r.

Polish Botanical Society in 1995

I. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

1. Zebrania plenarne Towarzystwa

W roku sprawozdawczym odbyły się w Warszawie dwa posiedzenia Zarządu Głównego (wiosenne i

jesienne), na których omawiano bieżące sprawy Towarzystwa.

W dniach 26.06–1.07.1995 odbył się 50. jubileuszowy Zjazd PTB w Krakowie. Było to największe w dziejach Polskiego Towarzystwa Botanicznego spotkanie botaników, które zgromadziło 801 uczestników, w tym kilkunastu gości zagranicznych. Wygłoszono 167 referatów i zaprezentowano 307 posterów. Obradowano w 11 sekcjach; zorganizowano też 5 sympozjów poświęconych wybranym problemom oraz 7 konferencji terenowych, w których uczestniczyły 702 osoby.

W czasie 50. Zjazdu PTB w Krakowie, dnia 26.06.1995 odbyło się Walne Zgromadzenie Delegatów PTB, w którym wzięło udział 115 osób. Prezes Polskiego Towarzystwa Botanicznego poinformował zebranych o zarejestrowaniu nowego statutu Towarzystwa, odczytano też sprawozdania merytoryczne i finansowe z działalności Towarzystwa w latach 1993–1995 oraz wybrano nowe władze PTB (por. poniżej). Podczas uroczystego posiedzenia plenarnego wręczono dyplomy członków honorowych PTB dzieściu zasłużonym botanikom, profesorom: Tadeuszowi Baszyńskiemu, Januszowi B. Falińskiemu, Annie Medweckiej-Kornaś, Marianowi Michniewiczowi, Romualdowi Olackowi, Hannie Piotrowskiej, Tadeuszowi Reichsteinowi (Szwajcaria), Bohdanowi Rodkiewiczowi, Jerzemu Rzędowskiemu (Meksyk) i Zofii Starck. Czterech profesorów otrzymało Medal im. W. Szafera za wybitne publikacje naukowe: Krystyna Falińska, Tomasz Majewski, Alicja Szweykowska i Jerzy Szweykowski, a 10 osób i instytucji zostało uhonorowanych Medalem im. B. Hryniewieckiego za popularyzację wiedzy botanicznej: Urszula Bielczyk (za zorganizowanie wystawy porostów), R. Demski (reżyser – za filmy przyrodnicze), Zbigniew Gutowski (za zorganizowanie Ogrodu Botanicznego na Kaszubach), Janusz Hereźniak, Zbigniew Podbielkowski, Zofia Radwańska-Paryska, Alina Skirgiełło, Zofia Starck, Muzeum im. K. Kluka w Ciechanowcu, Wydawnictwo ZG LOP (za upowszechnianie wiedzy botanicznej).

2. Zebrania Komisji i Sekcji

Tegoroczne ogólnopolskie spotkania sekcji połączone z sympozjami naukowymi zorganizowanymi w ramach 50. zjazdu PTB (Omówiono je w punkcie II.3.).

3. Nowe władze Polskiego Towarzystwa Botanicznego zostały wybrane w czasie Walnego Zgromadzenia odbytego w Krakowie 26.06.1995. Ich skład podano poniżej:

Prezydium:

prezes: prof. dr hab. Stefan Zajączkowski
 wiceprezes: prof. dr hab. Stanisław Cieśliński
 sekretarz generalny: doc. dr hab. Zbigniew Mirek
 z-ca sekretarza: dr Barbara Sudnik-Wójcikowska
 skarbnik: dr Jacek Zakrzewski
 z-ca skarbnika: dr Anna Drozdowicz
 redaktor wydawnictw PTB:

prof. dr hab. Krystyna Czyżewska
 opiekun Biblioteki Głównej i Archiwum:
 prof. dr hab. Tomasz Majewski
 osoba odpowiedzialna za popularyzację wiedzy
 botanicznej: prof. dr hab. Maria Ławrynowicz
 członek Prezydium: prof. dr Alina Skirgiełło

W wyniku głosowania, w którym uczestniczyło 98 osób, wybrano też czternastu członków Zarządu Głównego PTB:

prof. dr hab. Stanisław Balcerkiewicz
 prof. dr hab. Anna Bujakiewicz
 prof. dr hab. Stanisław Cieśliński
 prof. dr hab. Krystyna Czyżewska
 dr Anna Drozdowicz
 prof. dr hab. Maria Grochowska
 prof. dr hab. Krzysztof Jędrzejko
 dr Dorota Kubowicz (zmarła 15.VIII.1995)
 prof. dr hab. Maria Ławrynowicz
 prof. dr hab. Tomasz Majewski
 doc. dr hab. Zbigniew Mirek
 prof. dr hab. Krzysztof Rostański
 dr Barbara Sudnik-Wójcikowska
 dr Jacek Zakrzewski

Redaktorzy Wydawnictw PTB:

Acta Societatis Botanicorum Poloniae –
 prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski
Acta Agrobotanica – prof. dr hab. Marian Saniewski
Acta Mycologica – prof. dr Alina Skirgiełło
Monographiae Botanicae – prof. dr hab. Krystyna
 Czyżewska
Wiadomości Botaniczne – dr hab. Bogdan Zemanek
Rocznik Dendrologiczny – prof. dr hab. Mieczysław
 Czekalski
Erica – prof. dr hab. Mieczysław Czekalski

Główna Komisja Rewizyjna:

Przewodniczący – prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski
 z-ca przewodniczącego – prof. dr hab. Zofia Starck
 członkowie: prof. dr hab. Alicja Borowska
 prof. dr hab. Zbigniew Dzwonko
 dr Maria Górską-Zajączkowska
 prof. dr hab. Janina Jakubowska-Gabara

Przed wybraniem centralnych władz Towarzystwa dokonano wyborów w oddziałach i sekcjach. Wykaz przewodniczących i sekretarzy oddziałów oraz sekcji przedstawia tabela 1.

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

I. Ważniejsze przedsięwzięcia planistyczno-opiniujące w zakresie dyscyplin objętych działalnością Towarzystwa związane były głównie z pracami na rzecz ochrony przyrody.

– Dwie osoby z Oddziału Gdańskiego brały udział w zorganizowanym przez IUCN spotkaniu państw nadbałtyckich w Rydze, poświęconym opracowywaniu listy zagrożonych gatunków roślin zarodnikowych tych krajów.

– Członkowie Oddziału Krakowskiego w ramach współpracy ze służbami ochrony przyrody uczestniczyli w przygotowaniu projektów rezerwatów przyrody i parków narodowych województw południowych. Pracowali także w komisjach przygotowujących zasady ochrony czynnej na terenach chronionych.

– Członkowie Oddziału Lubelskiego brali udział w tworzeniu nowych rezerwatów i pomników przyrody (np. Polana Krzczonowska) oraz opracowywaniu dokumentacji obszarów chronionych.

– Członkowie Oddziału Łódzkiego uczestniczyli w pracach projektowych dotyczących Jurajskiego Parku Narodowego.

– Członkowie Oddziału Szczecińskiego opracowali dwie ekspertyzy dotyczące zagrożeń, jakie w środowisku przyrodniczym regionu wyrządzić może działalność człowieka związana z nowymi, poważnymi inwestycjami budowlanymi i przemysłowymi.

– Prof. I. Wojciechowski z Sekcji Fykologicznej brał udział w przygotowaniu projektu Poleskiego Parku Narodowego.

– Z Wojewódzkimi Komisjami Ochrony Przyrody, Ligą Ochrony Przyrody, Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym, Polskim Klubem Ekologicznym oraz innymi organizacjami i różnymi fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska współpracowali członkowie Oddziałów: Bydgoskiego, Kieleckiego, Krakowskiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Olsztyńskiego, Skierniewickiego, Toruńskiego.

– W pracach rad naukowych parków narodowych i krajobrazowych uczestniczyli członkowie oddziałów: Gdańskiego, Kieleckiego, Krakowskiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Skierniewickiego, Szczecińskiego i Śląskiego; członkowie Oddziału Gdańskiego pracowali ponadto w Radzie Naukowo-Społecznej Parków

Tabela 1. Wykaz przewodniczących i sekretarzy oddziałów

Oddział	Przewodniczący	Sekretarz
O. Białostocki	dr Ilona Lengiewicz	brak danych
O. Bydgoski	dr Maciej Korczyński	mgr inż. Grzegorz Żurek
O. Gdański	dr hab. Małgorzata Latałowa	mgr Joanna Jarosińska
O. Kielecki	dr Małgorzata Jankowska-Błaszczuk	dr Maria Skalska
O. Krakowski	dr hab. Andrzej Jankun	dr Józef Mitka
O. Lubelski	dr hab. Bożenna Czarnecka	dr hab. Elżbieta Weryszko-Chmielewska
O. Łódzki	dr hab. Janusz Hereźniak	mgr Anna Knopik
O. Olsztyński	prof. dr hab. Benon Polakowski	mgr inż. Magdalena Woźniak
O. Poznański	prof. dr hab. Maciej Zenkteler	dr Barbara Stefaniak
O. Skierniewicki	dr Andrzej Przybyła	mgr Lidia Sas
O. Szczeciński	prof. dr hab. Janina Jasnowska	dr Stefan Friedrich
O. Śląski	prof. dr hab. Tadeusz Kimsa	mgr Anna Orczewska
O. Toruński	dr hab. Wanda Gugnacka-Fiedor	dr Joanna Czaplewska
O. Warszawski	dr hab. Grażyna Garbaczewska	mgr Barbara Łotocka
O. Wrocławski	prof. dr hab. Beata Zagórska-Marek	dr Dorota Kwiatkowska
Sekcja	Przewodniczący	Sekretarz
S. Anatomii Cytologii i Embriologii Roślin	prof. dr hab. Maria Charzyńska	dr hab. Andrzej Jankun
S. Briologiczna	prof. dr hab. Maria Krzakowa	?
S. Dendrologiczna	prof. dr Władysław Bugała	dr Tomasz Bojarczuk
S. Fizjologii i Biochemii Roślin	prof. dr hab. Andrzej Podstolski	dr Renata Rogatek-Leszczyńska
S. Fykologiczna	prof. dr Jadwiga Siemińska	dr Jacek Sanecki
S. Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	dr Anna J. Kwiatkowska	?
S. Historii Botaniki	dr hab. Alicja Zemanek	dr Piotr Köhler
S. Kultur Tkankowych Roślin	doc. dr hab. Jan J. Rybczyński	dr Rafał Mól
S. Lichenologiczna	prof. dr hab. Wiesław Fałtynowicz	mgr Jolanta Miądlukowska
S. Mikologiczna	prof. dr Alina Skirgiełło	dr Sabina Czyżewska
S. Ogrodów Botanicznych i Arboretów	dr Maria Lankosz-Mróz	dr hab. Bogdan Zemanek
S. Paleobotaniczna	doc. dr hab. Ewa Zastawniak	mgr Grzegorz Worobiec

Krajobrazowych Trójmiejskiego, Kaszubskiego i Wdzydzkiego oraz w Komisji Obszarów Torfowisko-Wodnych Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

– Członkowie Oddziałów: Krakowskiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Skierniewickiego, Szczecińskiego i Wrocławskiego brali udział w opracowywaniu lub

konsultowaniu projektów rezerwatów przyrody i parków narodowych, planów udostępniania turystycznego obszarów chronionych, przygotowywaniu ekspertyz oraz pracach inwentaryzacyjnych. Profesor R. Olaczek pełnił funkcję Przewodniczącego Państwowej Rady Ochrony Przyrody, a prof. M. Ławrynowicz – wiceprzewodniczącej Komisji Ochrony Przyrody PAN. Członkowie Oddziału Olsztyńskiego, podobnie jak w latach poprzednich, współpracowali z towarzystwem „Zielone Płuca Polski” uczestnicząc w seminariach i w programie koncepcyjnym. Ponadto członkowie Oddziału Bydgoskiego uczestniczyli w II Forum Ochrony Środowiska w Bydgoszczy wygłaszając 3 referaty, a członkowie Oddziału Gdańskiego uczestniczyli w połączonym zebraniu Komitetu Ochrony Przyrody PAN i Państwowej Rady Ochrony Przyrody „Ochrona Puszczy Białowieskiej” w Białowieży.

2. Przykłady zakończonych, finansowanych przez Towarzystwo prac naukowo-badawczych.

Towarzystwo nie finansuje projektów badawczych. Zarząd Główny koordynuje jedynie plany pracy sekcji i oddziałów. Niemniej, Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej od kilku lat patronuje programowi „Crypto”, realizowanemu pod kierownictwem prof. J. B. Falińskiego na terenie Puszczy Białowieskiej.

3. Przykłady ważniejszych konferencji, sympozjów, kolokwium mających istotne znaczenie dla środowiska naukowego i rozwoju określonych dyscyplin naukowych.

Podczas 50. Zjazdu PTB w Krakowie (26.06–1.07.1995) odbyły się spotkania następujących sekcji:

- Anatomii, Cytologii i Fizjologii Roślin.
- Fizjologii i Biochemii Roślin – uczestniczyło ok. 200 osób, wygłoszono 24 referaty, zaprezentowano 107 plakatów.

- Fykologicznej – obejmowało ono sesję referatową i posterową, zebranie członków Sekcji, a także konferencję terenową na Podhalu, w której udział wzięło 57 osób.

- Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej, w czasie trwania której przedstawiono 15 referatów i 30 posterów.

- Historii Botaniki – wygłoszono 5 referatów, a jeden z nich został zaprezentowany przez gościa z Kijowa.

- Lichenologicznej – wzięło w nim udział 32 lichenologów, wygłaszając 8 referatów i przedstawiając 5 posterów. Ponadto w ramach pozjazdowych spotkań terenowych mgr Paweł Czarnota zorganizował w Gorcach XI Zjazd Lichenologów Polskich. Miał on charakter roboczy i zgromadził 23 uczestników.

- Ogródów Botanicznych i Arboretów – gromadząc

55 osób, które wysłuchały 7 referatów. Zaprezentowano również 21 posterów.

- Paleobotanicznej, która zorganizowała sympozjum „Człowiek i Roślinność Holocenu” z 21 referatami i 11 posterami.

Przez cały rok odbywały się także tradycyjne spotkania w Oddziałach.

Członkowie O. Gdańskiego wspólnie z Katedrą Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Gdańskiego zorganizowali sympozjum „Dynamika i ochrona roślinności Pomorza” (28–29.09.1995), które zgromadziło 60 uczestników. Wygłoszono 21 referatów i przedstawiono 7 posterów, a materiały posympozjalne ukażą się drukiem.

Członkowie Oddziału Krakowskiego zorganizowali w roku sprawozdawczym ogólnopolskie spotkanie botaników – jubileuszowy 50. Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego (Kraków i wycieczki terenowe w Bieszczady, Gorce, Pieniny, na Sądecczyznę, do Ojcowskiego Parku Narodowego, Puszczy Niepołomickiej, Kotliny Nowotarskiej i w Tatry), który stanowił szerokie forum prezentacji dorobku poszczególnych ośrodków botanicznych i okazję do spotkania i wymiany myśli dla delegatów i zaproszonych gości.

Członkowie Oddziału Lubelskiego współorganizowali w 1995 roku 3 spotkania naukowe. Pierwsze to „7th Conference of Plant Embryologists of Czech Republic, Slovakia and Poland” (14–16.09.1995, Lublin). W konferencji udział wzięło 80 osób (w tym 22 uczestników zagranicznych), wygłoszono 20 referatów i przedstawiono 24 poster. Drugim była I Ogólnopolska Konferencja „Teoretyczne i praktyczne aspekty allelopatii” (11–12.10.1995, Puławy) z 50 uczestnikami (2 gości zagranicznych) oraz 29 referatami i posterami, z której materiały pokonferencyjne ukażą się mają w 1996 r. Trzecim spotkaniem była międzynarodowa konferencja „Procesy fotochemiczne u roślin w warunkach stresów środowiskowych” (6–9.06.1995, Kazimierz Dolny). W tej ostatniej uczestniczyły 62 osoby (10 gości zagranicznych), zaprezentowano 9 referatów i 27 posterów, a materiały pokonferencyjne ukażą się w *Acta Physiologiae Plantarum* 17(2).

W Oddziale Łódzkim powołano 14.11.1995 Sekcję Mikologiczną, liczącą 10 członków. Ponadto członkowie Oddziału Łódzkiego zorganizowali uroczyste seminarium z okazji Jubileuszu 50-lecia istnienia Oddziału Łódzkiego (14.12.1995, Łódź) oraz uczestniczyli w 11 różnych spotkaniach krajowych np. „Gatunkowa i obszarowa ochrona przyrody w Polsce Środkowej” (7–9.04.1995, Łódź), „Ekspan-

sywne chwasty segetalne" (22–23.06.1995, Bydgoszcz) czy „Ekologiczny system miejskich terenów zieleni i krajobrazu" (28–30.09.1995, Łódź).

Członkowie Oddziału Olsztyńskiego nie organizowali w 1995 roku żadnych spotkań naukowych, uczestniczyli natomiast w kilku krajowych np.: „XVIII Krajowa Konferencja Naukowa – Przyczyny i źródła zachwaszczenia pól uprawnych", (22–23.06.1995), Zjazd Polskiego Towarzystwa Ekologicznego (25–26.11.1995, Lublin), ogólnopolska konferencja „Edukacja ekologiczna wobec współczesności i wyzwań przyszłości", (09.1995, Opole-Pokrzywna).

Członkowie Oddziału Poznańskiego współorganizowali dwa spotkania naukowe w kraju: „II Warsztaty Fizjologii i Biochemii Roślin" (14–15.09.1995, Poznań) oraz „V Sesję terenową Sekcji Mikologicznej", (19–22.09.1995, Zielonka k. Poznania).

Członkowie Oddziału Skierniewickiego nie organizowali konferencji naukowych, a w ramach swojej działalności zawodowej wygłosili 66 referatów i zaprezentowali 64 postery na różnych krajowych spotkaniach naukowych.

Członkowie Oddziału Szczecińskiego nie organizowali żadnych spotkań naukowych.

Kilku członków Oddziału Śląskiego współorganizowało konferencję naukową „Przyroda województwa bielskiego" (18.10.1995, Bielsko-Biała), w której uczestniczyło 38 osób, zaprezentowano 4 referaty i 32 postery, a materiały pokonferencyjne ukazać się mają w 1996 roku.

Członkowie Oddziału Toruńskiego nie organizowali w roku sprawozdawczym żadnych spotkań naukowych.

Niezależnie od konferencji związanych z 50. Zjazdem PTB, odbywały się także inne spotkania.

Członkowie Sekcji Dendrologicznej uczestniczyli w spotkaniu roboczym „Ekologiczna obudowa planowanej sieci autostrad w Polsce" (23.03.1995, Kórnik), które zgromadziło 30 osób. Będąc efektem dyskusji postulat z tego spotkania przekazano na ręce wicepremiera R. Jagielińskiego – Ministra Rolnictwa, dr W. Jaworskiego z Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz mgr inż. A. Patalas z Agencji Budowy Autostrad. Działacze, wydzielonej w obrębie Sekcji, Grupy „Rośliny wrzosiowe" odbyli swoje spotkanie w Bielsku-Białej (19–21.05.1995).

Członkowie Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin organizowali lub współorganizowali m.in. sympozjum „Transdukcja sygnałów w komórce roślinnej" (12.05.1995, Warszawa; 85 osób, 4 referaty w tym jeden wygłoszony przez gościa zagranicznego), ogólnopolską konferencję „II Warsztaty Fizjologii i Bio-

chemii Roślin" (14–15.09.1995, Poznań; 160 osób, 27 referatów, 95 posterów). Członkowie Sekcji uczestniczą w pracach licznych komisji KBN oraz komitetów przy II i V Wydziale PAN.

Członkowie Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej kontynuowali w roku sprawozdawczym serię ogólnopolskich seminariów geobotanicznych w Warszawie, organizując cztery spotkania pod wspólnym hasłem „Dziedzictwo i przyszłość geobotaniki". Na rok 1995 przypadło także zakończenie pierwszego etapu syntezy badań nad problemem „Rola roślin zarodnikowych w strukturze zbiorowisk leśnych". Efektem trwających 8 lat prac (18 specjalistów ze wszystkich prawie ośrodków botanicznych w kraju) będzie synteza pod redakcją J. B. Falińskiego i W. Mułenki, która ukaże się drukiem jako specjalny tom *Phytocoenosis*.

Członkowie Sekcji Historii Botaniki, oprócz prowadzenia niezależnej działalności w oddziałach, zorganizowali w Krakowie (23.11.1995) wspólne posiedzenie Sekcji i Oddziału Krakowskiego z dwoma referatami poświęconymi działalności naukowej prof. Władysława Szafera oraz prezentacją filmu W. Puchałskiego o Profesorze. W Bibliotece Jagiellońskiej zorganizowano wystawę „Historia ilustracji botanicznej".

Członkowie Sekcji Kultur Tkankowych Roślin wzięli udział w XVI Zjeździe Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (20–21.10.1995, Warszawa) oraz III Ogólnopolskiej Konferencji Hodowli Tkanek (12–14.10.1995, Kraków).

Działalność naukowa Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów przejawiała się we współorganizowaniu i uczestnictwie w sympozjach organizowanych przez ogrody botaniczne i arboreta. W roku sprawozdawczym były to m. in.: sympozjum z okazji 15-lecia Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku w Bydgoszczy (11–12.05.1995, Bydgoszcz) z wyjazdem terenowym do rezerwatu „Cisy staropolskie" w Wierzchlesie (Bory Tucholskie), Tucholskiego Parku Krajobrazowego i uroczysk w dolinie Brdy oraz sympozjum z okazji 25-lecia Ogrodu Botanicznego PAN w Powsinie (7–9.09.1995) na temat „Wykorzystanie roślin i ogrody botaniczne u progu XXI wieku" połączone z ekspozycją roślin szklarniowych i wystawą „Floralia 1995".

III. DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE POPULARYZACJI WIEDZY BOTANICZNEJ

– Zajęcia pokazowe dla uczniów oraz nauczycieli szkół podstawowych i średnich oraz udostępnianie kolekcji do celów dydaktycznych prowadzili członkowie oddziałów: Bydgoskiego, Gdańskiego, Krako-

wskiego, Łódzkiego, Olsztyńskiego, Poznańskiego, Szczecińskiego, Toruńskiego, Wrocławskiego i sekcji: Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin, Lichenologicznej, Mikologicznej.

– Kursy, szkolenia, wykłady dla słuchaczy studiów podyplomowych czy też Uniwersytetu III Wiek, strażników SOP, wykłady i prelekcje dla publiczności (np. w ogrodach botanicznych Krakowa, Warszawy, Wrocławia, Powsina i in.) – członkowie oddziałów: Gdańskiego, Kieleckiego, Krakowskiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Szczecińskiego oraz sekcji: Ogrodów Botanicznych i Arboretów, Mikologicznej, Paleobotanicznej.

– Udział w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz artykuły w prasie, a także praca w radach redakcyjnych czasopism przyrodniczych – członkowie oddziałów: Kieleckiego, Krakowskiego, Łódzkiego, Olsztyńskiego, Poznańskiego (artykuły w *Kwietniku*), Szczecińskiego, Śląskiego, Toruńskiego a także członkowie sekcji: Ogrodów Botanicznych i Arboretów (artykuły w *Kwietniku*, *Kwiatach*, *Bądź zdrow*), Fykologicznej, Mikologicznej, Paleobotanicznej; komentarze do filmów przyrodniczych (O. Łódzki).

– Organizowanie konkursów (O. Łódzki oraz Sekcja Dendrologiczna – coroczny konkurs dendrologiczny dla młodzieży szkolnej) oraz udział w pracach związanych z organizacją i przeprowadzeniem eliminacji Olimpiady Biologicznej – członkowie Oddziałów: Gdańskiego, Kieleckiego, Krakowskiego, Łódzkiego, Szczecińskiego, Wrocławskiego oraz sekcji: Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin, Ogrodów Botanicznych i Arboretów,

– Wycieczki i zajęcia terenowe dla uczniów, studentów i innych zainteresowanych – członkowie oddziałów: Gdańskiego, Kieleckiego, Krakowskiego, Lubelskiego, Olsztyńskiego, Poznańskiego, Szczecińskiego, Toruńskiego oraz sekcji: Ogrodów Botanicznych i Arboretów.

– Konsultacje w zakresie nomenklatury botanicznej i pomoc w oznaczaniu roślin, porady dla grzybiarzy, działkowców, pszczelarzy i in. – członkowie oddziałów: Bydgoskiego, Krakowskiego, Lubelskiego, Olsztyńskiego oraz sekcji: Ogrodów Botanicznych i Arboretów, Fykologicznej i Mikologicznej.

– Pokazy, wystawy – członkowie Oddziałów: Krakowskiego, Lubelskiego, Łódzkiego (9 wystaw), Poznańskiego oraz sekcji: Ogrodów Botanicznych i Arboretów, Lichenologicznej, Mikologicznej, Paleobotanicznej.

– Współpraca z organizacjami i instytucjami popularizującymi naukę: z Bydgoskim Centrum Edukacji Ekologicznej (członkowie Oddziału Bydgoskiego), z Regionalnym Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej w

Krakowie w zakresie popularyzacji wiedzy botanicznej i ochrony przyrody (udział w Targach Edukacyjnych zorganizowanych przez Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej 2–3.09.1995) – O. Krakowski, S. Ogrodów Botanicznych i Arboretów).

– Autorami haseł botanicznych do „Popularnej Encyklopedii Powszechnej” oraz konsultantami tomów Encyklopedii Geograficznej byli członkowie Oddziału Krakowskiego i Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów

Inne ciekawe formy popularyzowania wiedzy botanicznej:

– monitoring aeropalinologiczny oraz współpraca z lekarzami w zakresie profilaktyki i leczenia alergii pyłkowych (O. Gdański i Krakowski) oraz współpraca z Ośrodkiem Badania Alergenów Środowiskowych w Warszawie (O. Lubelski)

– prowadzenie prywatnego Gołubieńskiego Ogrodu Botanicznego, pełniącego także ważną funkcję dydaktyczną i popularyzatorską w regionie (O. Gdański)

– produkcja i rozpowszechnianie filmów video o tematyce botanicznej (Ogród Botaniczny UJ w Krakowie i członkowie O. Szczecińskiego)

– udział w programie dydaktycznym „Czysta Wisła”, którego celem jest włączenie uczniów szkół podstawowych i średnich do aktywnego uczestnictwa w monitoringu i ochronie środowiska – członkowie Sekcji Lichenologicznej. Członkowie tej sekcji są autorami książki „Wykorzystanie porostów do oceny zanieczyszczenia powietrza”, która została już oddana do druku, a przeznaczona jest głównie dla uczniów i nauczycieli szkół.

– Oddział Sekcji Dendrologicznej w Poznaniu wraz z pracownikami Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku zorganizował w Arboretum Kórnickim „Dni Różanczników i Azalii” (27–28.05.1995). Arboretum odwiedziło wówczas 3500 osób zainteresowanych uprawą tych roślin.

IV. WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z ZAGRANICĄ

Sekcje.

Około 20 osób z Sekcji Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin należy do International Association of Sexual Plant Reproduction Research, a prof. J. Bednara jest członkiem Prezydium tego stowarzyszenia.

Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin (145 członków) należy do Federacji Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin (FESPP). Jedną osobą jest redaktorem *FESPP Newsletter* i reprezentuje polską Sekcję we władzach IAPP.

Członkowie Sekcji Fykologicznej uczestniczyli w

Tabela 2. Oddziały Polskiego Towarzystwa Botanicznego w 1994 r. (znak zapytania oznacza dane niepewne lub ich brak)

Nr	Nazwa Oddziału	Członkowie							Posiedzenia naukowe				Liczba członków wspierających
		Liczba członków			razem	przyjęto	skreślono, wystąpiło	zmarło	liczba posiedzeń	liczba referatów	Liczba prelegentów		
		zwyczajni	nadzwycz.	honorowi							krajowych	zagranicz- nych	
1.	Białostocki	brak danych odnoszących się do roku 1995											
2.	Bydgoski	10	25	–	35	–	–	–	3	12	razem 6		–
3.	Gdański	46	9	–	56	1	–	–	7	26	5?	?	–
4.	Kielecki	28	3	–	31	2	–	–	2	2	2	–	–
5.	Krakowski	132	13	1	146	8	6	2	29	31	36	2?	–
6.	Lubelski	90	–	2	92	4	2	2	8	8	10	2	–
7.	Łódzki	61	32	1	94	9	8	1	?	?	?	1	1
8.	Olsztyński	33	7	–	40	1	–	–	5	5	?	?	–
9.	Poznański	140	69	–	209	9	6	1	29	29	29	–	–
10.	Skierniewicki	36	8	1	45	–	1	1	15	15	14	–	1
11.	Szczeciński	18	22	–	40	3	–	–	7	15	17	–	2
12.	Śląski	21	18	–	69	5	–	1	5	?	7	–	–
13.	Toruński	41	12	–	53	3	1	1	11	11	razem 23		–
14.	Warszawski	215	62	5	282	22	26	3	8	9	9	–	3
15.	Wrocławski	103	15	4	122	3	3	1	10	10	10	1	–
RAZEM		1004	295	15	1314	70	52	10	139	173	173		7

kilku sympozjach, konferencjach, warsztatach naukowych i odbywali staże zagraniczne (Helsinki, Innsbruck, Jurmala – Łotwa, Frankfurt nad Menem). Dwie osoby są członkami Zarządu International Phycological Society, a prof. J. Siemińska została powołana do Komitetu Organizacyjnego I Kongresu Europejskich Fykologów w Kolonii w 1996 r. oraz Komitetu Organizacyjnego 6th International Phycological Congress, który odbędzie się w Holandii w 1997 r.

Członkowie Sekcji Historii Botaniki uczestniczyli w dwóch międzynarodowych sympozjach: „Orti botanici: passato, presente, futuro” (29.06.1995, Padwa, Włochy) i „Mendel forum 1995” (14.07.1995, Brno, Czechy) oraz w sesji wyjazdowej I Wydziału PAN na Białoruś, gdzie odsłonięto pomnik i otwarto izbę pamięci Ignacego Domeyki w Krupowie k. Lidy.

Członkowie Sekcji Kultur Tkankowych Roślin uczestniczyli w dwóch spotkaniach naukowych o charakterze międzynarodowym organizowanych w kraju (Lublin, Poznań). W ramach współpracy międzynaro-

dowej członkowie Sekcji, po opłaceniu składek do International Association for Plant Tissue Culture, otrzymują nowe czasopismo *Plant Tissue Culture and Biotechnology*.

Członkowie Sekcji Lichenologicznej prowadzą współpracę z kilkoma lichenologicznymi towarzystwami naukowymi np.: British Lichen Society, Nordic Lichen Society czy International Association for Lichenology. Jedna osoba odbyła staż naukowy w Helsinkach, a dwie uczestniczyły w spotkaniu terenowym Nordic Lichen Society w Jutlandii (06.1995) oraz na Wyspach Owczych (08.1995).

Członkowie Sekcji Mikologicznej biorą udział w życiu naukowym międzynarodowej społeczności mikologów uczestnicząc m. in. w programie „Copernicus” (kier. prof. M. Ławrynowicz), konferencjach międzynarodowych (np. w Ołomuńcu). Uczestniczącą w Kongresie Europejskich Mikologów w Holandii prof. M. Ławrynowicz wybrano na czteroletnią kadencję do Europejskiej Rady d/s Zachowania Grzy-

Tabela 3. Sekcje Polskiego Towarzystwa Botanicznego w 1994 (znak zapytania oznacza dane niepewne lub ich brak).

Nr	Sekcja	Data wyboru obecnych władz	Liczba członków	Spotkania ogólnosekcyjne			Udział w spotkaniach międzynarodowych	
				liczba spotkań	śred. liczba uczestników	liczba referat. i posterów	liczba spotkań	liczba osób
1.	Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	7.11.1992	91	1	?	?	3?	?
2.	Briologiczna	06.1995	?	?	?	?	?	?
3.	Dendrologiczna	8.06.1994	ok. 100	3	?	?	?	?
4.	Fizjologii i Biochemii Roślin	15.09.1994	272	3	?	96	?	?
5.	Fykologiczna	29.05.1993	86	1	–	8	5	4
6.	Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	04.1995	120	4	?	9	?	?
7.	Historii Botaniki	12.03.1992	28	2	?	7	3	2
8.	Kultur Tkankowych Roślin	23.09.1994	25	2	?	?	2	?
9.	Lichenologiczna	28.06.1995	40	2	24	?	2	2
10.	Mikologiczna	27.06.1995	125	1?	–	8?	2?	?
11.	Ogrodów Botanicznych i Arboretów	23.09.1993	67	3	–	19	?	?
12.	Paleobotaniczna	13.03.1994	52	1	44	16	11	8

bów (ECCF), a do Stałego Komitetu d/s Europejskich Mikologów wytypowana została prof. A. Skirgiełło. Członkowie Sekcji przyjmowali w Borach Tucholskich mikologów brytyjskich, a jedna osoba odbyła wyprawę mikologiczną na północny Ural.

Członkowie Sekcji Paleobotanicznej brali udział w kilkunastu spotkaniach naukowych o charakterze międzynarodowym (Berlin, Drezno, Wilhelmshaven – Niemcy, La Londe des Maures – Francja, Nankin – Chiny, Guo, Blekinge, Sztokholm – Szwecja i in.).

Oddziały.

Oddział Gdański – współpraca z International Association for Plant Taxonomy.

Członkowie Oddziału Lubelskiego (14 osób) uczestniczyli w 9 spotkaniach naukowych poza granicami kraju oraz odbyli kilkumiesięczne staże naukowe (2 osoby) na Uniwersytecie w Bonn. Ponadto prowadzona jest od kilku już lat współpraca z Department of Plant Physiology Uniwersytetu w Umeå (Szwecja) oraz Instytutem Biologii Rozwoju w Kolonii.

Członkowie Oddziału Łódzkiego uczestniczyli w 7 spotkaniach na forum międzynarodowym. Warto odnotowania są m. in.: międzynarodowe sympozjum

organizowane przez UNESCO, MAB i Uniwersytet Łódzki „Fish and Land/Inland Water Ecotones (FLIWE)” (22–24.05.1995, Zakopane), „12th Congress of European Mycologist” (3–7.09.1995, Wageningen, Holandia), „25th Annual Meeting of Working Group Soil – to – Plant Transfer” organizowany przez European Society for New Methods in Agriculture Research (ESNA) i International Union of Radioecology (IUR) – 15–19.09.1995, Castelnuovo Fogliani, Piacenza, Włochy.

Członkowie Oddziału Olsztyńskiego wzięli udział w dwóch międzynarodowych spotkaniach naukowych organizowanych w Polsce. Jednym z nich była konferencja „Shallow Lakes”, 21–26.08.1995, Mikołajki.

Członkowie Oddziału Poznańskiego uczestniczyli w trzech spotkaniach o charakterze międzynarodowym (Anglia, Francja, Polska – Lublin). Ponadto w oddziale realizowana jest współpraca polsko-francuska z RCAP ENS – Lyon w zakresie embriologii roślin.

Na konferencjach zagranicznych członkowie Oddziału Skierniewickiego wygłosili 15 referatów i przedstawili 29 posterów.

Członkowie Oddziału Szczecińskiego wzięli udział w trzech konferencjach międzynarodowych i prowadzili wycieczkę w Dolinie Dolnej Odry (3.06.1995) dla uczestników sympozjum na temat wspólnego planu ochrony parku przygranicznego „Dolina Dolnej Odry”. Ponadto prowadzą współpracę z Technicznym Uniwersytetem w Berlinie i Uniwersytetem w Utrechcie (Holandia).

Trzech członków Oddziału Śląskiego uczestniczyło w spotkaniach międzynarodowych w Regensburgu i Schwäbisch-Gmünd (Niemcy), a jeden odbył dwa staże zagraniczne w Zvolen na Słowacji i na Uniwersytecie w Monachium (Niemcy).

Dr hab. A. Barcikowski z Oddziału Toruńskiego objął kierownictwo naukowe Ogólnopolskiej Wyprawy na Antarktydę od listopada 1995. Członkowie tego oddziału uczestniczyli w 14th International Workshop on the Cell Nucleus w Liege (Belgia), a jedna osoba odbyła staż naukowy w Ordinariat für Holzbio-logie Uniwersytetu w Hamburgu.

Członkowie Oddziału Warszawskiego (9 osób) brali czynny udział w sześciu spotkaniach naukowych o charakterze międzynarodowym, z których cztery zostały zorganizowane w kraju, pozostałe zaś dwa w Reading (Wlk. Brytania) i Montpellier (Francja). Zaprezentowali w czasie tych spotkań 2 referaty i 5 posterów.

Pracownicy katedry prowadzonej przez prof. J. Fabiszewskiego z Oddziału Wrocławskiego nawiązali współpracę z nowo utworzonym uniwersytetem w Cottbus. Poczyniono również przygotowania w celu nawiązania współpracy z Instytutem IPK w Gatersleben, a jedna osoba przebywała w Department of Computer Science, University of Calgary w Kanadzie. Planowane jest utworzenie międzynarodowego zespołu badawczego zajmującego się morfogenezą roślin w oparciu o fundusze European Science Foundation oraz zorganizowanie minisympozjum poświęconego modelowaniu filotaksji. Prof. B. Zagórska-Marek wybrana została członkiem Rady Redakcyjnej biuletynu IAWA. Nawiązano również współpracę z biologami i geografami z uniwersytetu we Lwowie i zaplanowano zorganizowanie w 1996 r. wspólnej konferencji poświęconej ochronie środowiska.

V. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W 1995 roku Towarzystwo prowadziło działalność wydawniczą korzystając z pomocy finansowej KBN. Z funduszków przyznanych na 1995 r. wydano ogółem 180 arkuszy wydawniczych:

- *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 64, fasc. 1–4, (łącznie 64 arkusze)

- *Wiadomości Botaniczne* vol. 39, fasc. 1/2, 3/4 (łącznie 27 arkuszy)
- *Acta Mycologica* vol. 30, fasc. 1, 2 (łącznie 20 arkuszy)
- *Acta Agrobotanica* vol. 48, fasc. 1, 2 (łącznie 16 arkuszy)
- *Rocznik Dendrologiczny* vol. 43 (13 arkuszy)
- *Monographiae Botanicae* vol. 77, 78 (20 arkuszy)
- *Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów* vol. 4 (10 arkuszy)
- *Erica* nr 6 (rocznik) – 10 arkuszy

Funkcje redaktorów naczelnych poszczególnych wydawnictw PTB pełnią obecnie następujące osoby:

- prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski – *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*
- dr hab. Bogdan Zemanek – *Wiadomości Botaniczne*
- prof. dr Alina Skirgiełło – *Acta Mycologica*
- prof. dr hab. Marian Saniewski – *Acta Agrobotanica*
- prof. dr hab. Mieczysław Czekalski – *Rocznik Dendrologiczny*
- prof. dr hab. Krystyna Czyżewska – *Monographiae Botanicae*
- doc. dr hab. Jerzy Puchalski – *Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów*
- prof. dr hab. Mieczysław Czekalski – *Erica*

Działalność wydawniczą prowadziły również oddziały i sekcje Towarzystwa. Członkowie Oddziału Krakowskiego wydali dwa numery (36 i 37) *Biuletynu Informacyjnego* zawierającego programy posiedzeń „czwartkowych”, ponadto liczne foldery, ulotki, zaproszenia (związane z organizacją 50. Zjazdu PTB w Krakowie). Podobnie jak w latach poprzednich, działające Sekcje Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej wydawali wewnętrzny biuletyn *Najnowsze Wiadomości Geobotaniczne*. Grupa Robocza Sekcji Dendrologicznej wydała rocznik roślin wrzosowatych *Erica*^{*)} nr 6. Wewnętrzne biuletyny i informatory wydają także inne oddziały i sekcje PTB.

VI. BIBLIOTEKA PTB

1. Stan księgozbioru

Opracowany księgozbiór Biblioteki wynosi:
6337 vol. wydawnictw zwartych (w tym 19 starodruków)
18020 odbitek i broszur
19342 vol. 794 tytułów wydawnictw ciągłych

^{*)} Czasopismo o takim tytule wydawane jest równolegle od 1992 r. przez Zapadočaske Museum w Plzeň [*Wiad. Bot.* 39(1/2), 1995].

Tabela 4. Wpływ nabytków Biblioteki PTB opracowanych w roku sprawozdawczym.

Wydawnictwa		Wymiana		Dary	Pren., wyd. PTB	Razem vol.	Wartość
		zagranica	polska				
zwarte	książki	8	11	5		24	470,82
	odbitki	101		138		239	
ciągłe	tytuły	141	11	11	7	170	16595,73
	egzemplarze	493	35	29	15	572	
Razem (vol., zł)						1005	17066,55

2. Gromadzenie zbiorów

Gromadzenie zbiorów w 1995 roku oparte było wyłącznie na wpływach z wymiany zagranicznej i krajowej oraz z darów. Biblioteka prenumeruje 2 tytuły czasopism krajowych. Wydawnictwa własne Polskiego Towarzystwa Botanicznego Biblioteka otrzymuje bezpłatnie od Zarządu Głównego PTB.

Wpływ nabytków opracowanych w roku sprawozdawczym przedstawia tabela 3.

Biblioteka przy wycenie wpływów opiera się na aktualnym kursie waluty obcej. W wycenie nie uwzględniono wartości opracowanych odbitek, ponieważ jest niesłychanie trudno wartość tę ustalić. W 1995 r. nie nawiązano żadnych nowych kontaktów dotyczących wymiany, utrzymano jedynie dotychczasowe umowy. Należy wyjaśnić, że zmniejszona liczba wpływających do Biblioteki wydawnictw wynika z faktu dużych opóźnień wydawniczych w krajach byłego obozu socjalistycznego.

Biblioteka wysłała na wymianę 1913 egzemplarzy bieżących wydawnictw PTB i 4 egz. z lat ubiegłych.

W roku sprawozdawczym ukazały się drukiem i zostały wysłane do odbiorców w ramach wymiany zagranicznej i krajowej następujące tytuły wydawnictw PTB:

- *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 63 (1994) fasc. 3/4, vol. 64 (1995) fasc. 1, 2, 3 – po 20 egz. każdego numeru
- *Monographiae Botanicae* vol. 76 (1994) – 149 egz.
- *Acta Agrobotanica* vol. 47 (1994) fasc. 1, 2 – po 75 egz. każdego numeru
- *Acta Mycologica* vol. 29 (1994) fasc. 2 i vol. 30 (1995) fasc. 1 – po 86 egz. każdego numeru
- *Rocznik Dendrologiczny* vol. 42 (1994) – 71 egz.
- *Wiadomości Botaniczne* tom. 36 (1992) fasc. 3/4 i vol. 38 (1994) fasc. 1/2 – po 22 egz. każdego numeru

Biblioteka otrzymała bezpłatnie 1850 egz. wydawnictw bieżących PTB od Zarządu Głównego PTB oraz 198 egz. z lat ubiegłych od różnych ofiarodawców.

3. Opracowanie zbiorów

W okresie sprawozdawczym opracowano:

24 vol. wydawnictw zwartych
170 vol. wydawnictw ciągłych
239 odbitek i broszur.

Uaktualniono wykaz tytułów czasopism otrzymanych przez Bibliotekę PTB znajdujący się w katalogu centralnym Biblioteki Narodowej.

4. Udostępnianie zbiorów

W 1995 roku skorzystało z Biblioteki na miejscu w czytelni 251 osób wypożyczając 209 książek, 561 czasopism i 83 odbitki. Najliczniejszą grupę stanowili pracownicy i studenci wyższych uczelni. Przynależność do PTB zaznaczyło 90 czytelników. Poza Bibliotekę wypożyczono 19 książek, 123 czasopisma i 2 odbitki (w tym, w ramach wypożyczalni międzybibliotecznej 58 czasopism). Z innych bibliotek wypożyczono dla naszych czytelników 5 pozycji. Biblioteka wykonała 166 fotokopii z różnych pozycji znajdujących się w naszym księgozbiornie na 1330 stronach dla 71 czytelników.

5. Prace porządkowe

Biblioteka nieodpłatnie przekazała Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach: 46 vol. druków zwartych i 35 vol. wydawnictw ciągłych, które były dubletami bądź drukami zbędnymi w naszym księgozbiornie.

6. Inne prace (nie związane z podstawową działalnością biblioteczną).

Biblioteka poza działalnością statutową prowadzi wysyłkę wydawnictw PTB dla członków honorowych Towarzystwa, wysyła egzemplarze reklamowe i recenzyjne oraz prowadzi sprzedaż numerów antykwarecznych. W 1995 roku wysłano do członków honorowych PTB 68 egzemplarzy naszych wydawnictw, a w celach reklamowych 8 egz. Na zamówienia różnych instytucji i osób prywatnych Biblioteka sprzedawała 71 egz. czasopism PTB.

7. Sprawy personalne i uwagi ogólne.

Biblioteka zatrudnia w niepełnym wymiarze godzin dwie emerytowane bibliotekarki – jedną na etacie, a drugą na umowę-zlecenie. Dorywczo jest zatrudniona na umowę pomoc do pakowania wydawnictw wysyłanych w ramach wymiany.

Do połowy 1991 roku Biblioteka PTB miała dwa pełne etaty bibliotekarskie oraz 1/2 etatu magazyniera bibliotecznego. Drastyczne zmniejszenie personelu i utrzymanie tej sytuacji przez 4 lata powodują duże zaległości, zwłaszcza w opracowywaniu wydawnictw zwartych. Z tego samego powodu nie jest przeprowadzane *scontrum*, a mniejsza ilość godzin otwarcia czytelnika powoduje zmniejsza możliwość korzystania z naszego unikalnego księgozbioru. Prace Biblioteki ogranicza się do niezbędnych i najbardziej pilnych prac bieżących związanych z utrzymaniem wymiany i opracowaniem czasopism. Częściowym rozwiązaniem tej sytuacji byłoby zatrudnienie nawet na część etatu bibliotekarza, który obecnie pracuje na umowę zlecenie. Zapewniłoby to pewną stabilność w wykonywanych w Bibliotece prac.

VII. DANE LICZBOWE O DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ TOWARZYSTWA W 1995 ROKU

- w roku sprawozdawczym Towarzystwo liczyło 1314 członków, w tym 1004 zwyczajnych, 295 nadzwyczajnych i 15 honorowych; przyjęto 70 nowych członków, skreślono lub wystąpiło z PTB 52 osoby, a 10 członków Towarzystwa zmarło.
- zebrania Zarządu Głównego: 2
- zebrania oddziałów: 139
- działalność naukowa została szczegółowo omówiona w tekście sprawozdania.
- upowszechnianie nauki
 - a) odczyty i prelekcje (w 9 oddziałach i 5 sekcjach)
 - b) audycje radiowe, telewizyjne, artykuły prasowe (w 9 oddziałach i 4 sekcjach)
 - c) wystawy (w 3 oddziałach i 5 sekcjach)
 - d) kursy, konkursy, olimpiady (w 5 oddziałach i 5 sekcjach)
 - e) wycieczki botaniczne (w 5 oddziałach i 1 sekcji)
 - f) konsultacje, ekspertyzy (w 3 oddziałach i 3 sekcjach)
 - g) inne formy tej działalności (w 5 oddziałach i 2 sekcjach)
- biblioteka PTB
 - stan księgozbioru na dzień 31 grudnia 1995:
 - a) 6337 vol. wydawnictw zwartych (w tym 19 starodruków)

b) 18020 odbitek i broszur

c) 19342 vol. i 794 tytułów wydawnictw ciągłych

d) łączna wartość księgozbioru – 17 066,55 zł

Pozostałe informacje syntetyczne zawarte są w tabelach 1 i 2.

Zbigniew MIREK, Lucyna MUSIAŁ

50. ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO (KRAKÓW, 26 CZERWCA – 1 LIPCA 1995)

50 Congress of the Polish Botanical Society (Cracow, 26 June – 1 July 1995)

W dniach 26 czerwca – 1 lipca 1995 roku odbył się w Krakowie jubileuszowy 50. Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego pod hasłem *Szata roślinna Polski w procesie przemian*. Był to już 5. zjazd PTB tu zorganizowany, poprzednio – w latach 1930, 1935, 1947 i 1973. Składał się z czterech części: zebrania organizacyjnego, uroczystego otwarcia Zjazdu i następującej po nim sesji plenarnej, sesji naukowych 11 Sekcji i 5 sympozjów problemowych, oraz konferencji terenowych. Zebrania i sesje odbywały się w salach Wydziału Leśnego i Wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej, otwarcie i sesja plenarna – w kinie „Kijów”.

ZEBRANIA ORGANIZACYJNE

W dniu 26 czerwca odbyły się zebrania Prezydium Zarządu Głównego PTB oraz Walne Zebranie Delegatów. W czasie jego trwania ustępujący Zarząd złożył sprawozdanie ze swej działalności i uzyskał absolutorium. Wybrano nowe władze Towarzystwa: Zarząd Główny i Komisję Rewizyjną [*Wiadomości Botaniczne* 40(3/4): 117]. Prezesem ponownie został wybrany prof. dr hab. Stefan Zajaczkowski.

OTWARCIE ZJAZDU, SESJA PLENARNA

Uroczystość otwarcia Zjazdu przebiegła zgodnie z tradycją – członkowie Komitetu Honorowego ogłosili liczne przemówienia i przekazali życzenia pomyślnych obrad (fot. 1). Następnie nadano godność Członków Honorowych PTB dziesięciu botanikom: prof. dr hab. Tadeuszowi Baszyńskiemu, prof. dr hab. Januszowi B. Falińskiemu, prof. dr Annie Medweckiej-Kornaś, prof. dr hab. Marianowi Michniewiczowi, prof. dr hab. Romualdowi Olackowi, prof. dr hab. Hannie Piotrowskiej, prof. dr hab. Tadeuszowi Reichsteinowi, prof. dr hab. Bohdanowi Rodkiewi-

Fot. 1. Ceremonia otwarcia Walnego Zebrania Delegatów (fot. A. Mróz).

Phot. 1. Opening ceremony of the Delegate General Assembly (phot. A. Mróz),

czowi, prof. dr hab. Jerzemu Rzędowskiemu, prof. dr hab. Zofii Starck, oraz wręczono Medale im. Prof. W. Szafera 4 przyrodnikom: prof. dr hab. Krystynie Falińskiej, prof. dr hab. Alicji Szweykowskiej, prof. dr hab. Jerzemu Szweykowskiemu i prof. dr hab. Tomaszowi Majewskiemu. Medale im. Prof. B. Hryniewieckiego za działalność popularyzatorską wręczono 8 osobom: dr Zofii Radwańskiej-Paryskiej, prof. dr hab. Alinie Skirgiełło, prof. dr hab. Zbigniewowi Podbielkowskiemu, prof. dr hab. Zofii Starck, panu Zbigniewowi Gutowskiemu, dr hab. Januszowi Hereźniakowi, panu Romanowi Demskiemu i dr Urszuli Bielczyk, oraz 2 instytucjom: Muzeum im. K. Kluka w Ciechanowcu i Wydawnictwu ZG LOP.

Na sesję plenarną złożyły się referaty: prof. dr hab. Adama Zajęca – *Fakty i idee w badaniach i nauczaniu Profesora Jana Kornasia*, prof. dr hab. Jerzego Szweykowskiego – *Klasyczne działy botaniki (systematyka, fitogeografia, paleobotanika) a biologia molekularna oraz dr hab. Danuty Zdebskiej – Rozwój roślin lądowych – nowe fakty i pytania.*

SESJE NAUKOWE

Sesje naukowe rozpoczęły się w dniu 27 czerwca po południu i trwały przez cały następny dzień. Obra-

dy odbywały się w 11 Sekcjach (Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin, Briologicznej, Fizjologii i Biochemii Roślin, Fykologicznej, Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej, Historii Botaniki, Lichenologicznej, Mikologicznej, Ogrodów Botanicznych, Paleobotanicznej, Kultur Tkankowych Roślin) i 5 sympozjach problemowych (1. Ocena aktualnego stanu populacji rzadkich i zanikających w Polsce paprotników i roślin kwiatowych, 2. Człowiek i roślinność holocenu, 3. Mechanizmy dynamiki zbiorowisk leśnych (Fot. 2), 4. Mapa jako forma dokumentu-syntezy w geobotanice, 5. Dynamika roślinności a procesy populacyjne). Ze względów praktycznych większość posiedzeń odbywała się równolegle. Ogółem podczas Zjazdu wygłoszono 170 referatów i zaprezentowano 307 plakatów (Tab. 1).

KONFERENCJE TERENOWE

W dniach 29 czerwca – 1 lipca odbywały się konferencje terenowe, które trwały od jednego do czterech dni (szczegółowe sprawozdanie patrz str. 130)

UCZESTNICY

Zjazd był największym zgromadzeniem botaników w historii Towarzystwa: uczestniczyło w nim 801 osób, w tym 16 gości zagranicznych (Niemcy – 3,

Tabela 1. Liczby referatów i plakatów w poszczególnych Sekcjach i sympozjach.

Nr	Sekcja	Referaty	Plakaty	Razem
1	Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	17	24	41
2	Briologiczna	7	7	14
4	Fizjologii i Biochemii Roślin	24	107	131
5	Fykologiczna	4	23	27
6	Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	15	62	77
7	Historii Botaniki	5	1	6
9	Lichenologiczna	11	5	16
10	Mikologiczna	13	8	21
11	Ogrodów Botanicznych	7	18	25
12	Paleobotaniczna	16	5	21
13	Kultur Tkankowych Roślin	4	19	23
	Sesja plenarna	3	-	3
1	sympozjum	11	4	15
2	sympozjum	7	6	13
3	sympozjum	9	8	17
4	sympozjum	10	patrz Sekcja 6	10
5	sympozjum	7	10	17
	Ogółem:	170	307	477

Słowacja – 2, Ukraina – 7, Węgry – 4). Udział reprezentantów poszczególnych oddziałów i innych ośrodków przedstawia się następująco:

Białystok – 17, Bydgoszcz – 10, Gdańsk – 17, Kielce – 9, Kraków – 179, Lublin – 59, Łódź – 44, Olsztyn – 10, Poznań – 105, Skierniewice – 10, Szczecin – 15, Śląsk – 50, Toruń – 19, Warszawa – 101, Wrocław – 48, Siedlce – 18, Puławy – 6, Kórnik – 19, inne – 50 (w tym: Białowieża – 4, Bielsko-Biała – 1, Biskupiec – 1, Błonie – 3, Chrzanów – 1, Drawno – 2, Drezdenko – 1, Głusków – 1, Gołubice – 1, Goczałko-

wice – 1, Gorzów Wielkopolski – 1, Inowrocław – 1, Jasło – 1, Jelcz – 1, Konin – 1, Kudowa Zdrój – 2, Kutno – 1, Łochowo – 1, Milanówek – 1, Mosina – 1, Niedźwiedź – 2, Ożarów Mazowiecki – 1, Opole – 3, Ostrów Mazowiecka – 1, Otwock – 1, Pruszków – 1, Przemyśl – 3, Raszyn – 1, Rogów – 1, Rozalin – 1, Rudy – 2, Rzeszów – 2, Słupsk – 2, Zwierzyniec – 1).

MATERIAŁY ZJAZDOWE

Opublikowane materiały zjazdowe obejmowały:

- [1] Program 50 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Kraków 26.06–01.07.1995. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków 1995, ss. 51 + nlb. 5.
- [2] MIREK Z., WÓJCICKI J. J. (red.), 1995. Szata roślinna Polski w procesie przemian. Materiały konferencji i sympozjów 50 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Kraków 26.06. – 01.07.1995. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, ss. 498.
- [3] MIREK Z., WÓJCICKI J. J. (red.), 1995. Szata roślinna Parków Narodowych i Rezerwatów Polski Południowej. Przewodnik Sesji Terenowych 50 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego. *Polish Botanical Studies – Guidebook Series 12*: 248 + nlb. 4.

Na uwagę zasługuje fakt, że materiały te uczestnicy Zjazdu otrzymali jeszcze przed jego rozpoczęciem.

IMPREZY TOWARZYSZĄCE

Obradom Zjazdu towarzyszyły liczne imprezy kulturalne:

1. recital Leszka Długosza w czasie sesji plenarnej (Fot. 3),

2. projekcja filmu „Drzewa” w reżyserii Grzegorza Królikiewicza oraz spotkanie z reżyserem w kinie Warszawa,

3. koncert muzyki renesansowej w szklarni Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego – utwory Johna Dowlanda (1563–1626) wykonał Zespół Muzyki Dawnej *Accademia degli Animosi*,

4. przedstawienie poetyckie w Ogrodzie Botanicznym UJ – „Poezja Krakowskiego Ogrodu Botanicznego” w wykonaniu Teatru Stygmaty (reż. Violetta Zygmunt),

5. wystawa twórczości Stowarzyszenia Plastyków Nieprofesjonalnych Ziemi Krakowskiej pt.: „Krakowski Ogród Botaniczny w oczach malarzy” – w szklarni Ogrodu Botanicznego UJ,

6. wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej – „Historia ilustracji botanicznej” (współorganizatorem był dr hab. Andrzej Jankun), (patrz *Wiad. Bot.* 40(2): 73–77),

7. wystawa rzeźb mgr Józefa Wróbla – w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ,

8. wystawa rycin i kompozycji roślinnych mgr Elżbiety Nowotarskiej – w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ,

9. wystawa najnowszych mikroskopów firmy Nikon i PZO (zorganizowana przez firmę Precoptic Co.) – w budynku Wydziału Ogrodniczego AR,

10. wystawa i sprzedaż krakowskich wydawnictw przyrodniczych – w holu głównym Wydziału Leśnego AR.

SPONSORZY

1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

2. Komitet Badań Naukowych

3. Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego

4. Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk

5. Akademia Rolnicza im. Hugona Kołłątaja w Krakowie

6. Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Krakowa

7. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie

8. Hurtownia Artykułów Szkolnych i Biurowych „KRUK”, Kraków

9. Firma Precoptic Co., Medical & Optical Instruments, Warszawa.

Fot. 2. Obrady Sympozjum „Mechanizmy dynamiki zbiorowisk leśnych” – (fot. W. Rózański).

Phot. 2. A symposium „Dynamics mechanisms of forest communities” – (phot. W. Rózański).

Fot. 3. Recital Leszeka Długosza (fot. A. Mróz).
 Phot. 3. Recital of Leszek Długosz (phot. A. Mróz).

50. Zjazd PTB był okazją do spotkania się botaników ze wszystkich ośrodków naukowych w Polsce oraz szansą zapoznania się z ich najnowszymi, często nie publikowanymi jeszcze wynikami badań. Był też okazją, poprzez informacje w mediach z jego obrad, do przekazania szerokiej opinii publicznej m. in. danych o szczególnie nasilonej w ostatnim czasie eksterminacji szaty roślinnej (np. budowa przejść granicznych i ich wielohektarowego zaplecza na przyrodniczo cennych terenach przygranicznych) oraz o zagrażającym przyrodzie planom (np. budowy autostrad przez rezerwat, czy organizacji olimpiady w Tatrach).

Piotr KÖHLER

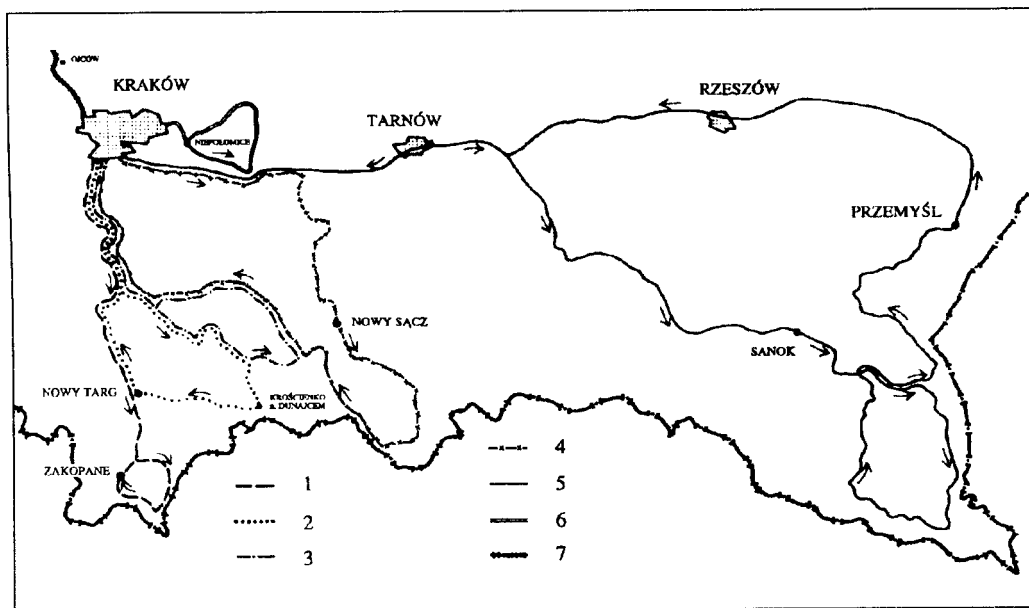
SPRAWOZDANIE Z SESJI TERENOWYCH 50. ZJAZDU POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Field sessions during the 50th Congress of the Polish Botanical Society

Sesje odbyły się na zakończenie Zjazdu, w dniach 29 czerwca – 1 lipca 95 r. Uczestnikom Zjazdu proponowano udział w siedmiu sesjach terenowych, na

obszarach leżących w obrębie kilku jednostek geobotanicznych: Kotliny Sandomierskiej (Puszcza Niepołomska), Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej (Ojcowski Park Narodowy), trzech okręgów Karpat Zachodnich, tzn. Tatr i Pienin oraz Beskidów (Gorce, Sądecczyzna), Pogórza Karpackiego (Pogórze Strzyżowskie), a także Karpat Wschodnich (Bieszczady). Poza tym odbyły się dwa spotkania terenowe – lichenologiczne i fykologiczne. Trasy dłuższych wycieczek były zróżnicowane pod względem długości i stopnia trudności, tak by wszyscy chętni mogli wziąć w nich udział. Wszystkie propozycje spotkały się z dużym zainteresowaniem uczestników Zjazdu. Ogółem w sesjach terenowych wzięły udział 702 osoby, przejechano autokarami 7671 km, pieszo pokonano też sporo kilometrów. Trasy wycieczek zaznaczono na ryc. 1.

Charakterystykę szaty roślinnej wymienionych obszarów i szczegółowe opisy tras poszczególnych wycieczek zamieszczono w obszernym, bogato ilustrowanym przewodniku sesji terenowych Zjazdu *Szata roślinna parków narodowych i rezerwatów Polski południowej*, zredagowanym przez Z. Mirka i J. J. Wójcickiego (*Polish Botanical Studies, Guidebook Series 12*, 1995) (Ryc. 2). Wszystkie sesje omówiono zatem w dużym skrócie.

Ryc. 1. Trasy wycieczek 50. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego. 1 – Tatrzański Park Narodowy, 2 – Pieniny, 3 – Gorce, 4 – Sądeckich, 5 – Pogórze Karpackie i Bieszczady, 6 – Puszcza Niepołomicka, 7 – Ojcowski Park Narodowy.

Fig. 1. Routes of excursions during 50th Congress of the Polish Botanical Society. 1 – Tatra National Park, 2 – Pieniny Mts, 3 – Gorce Mts, 4 – Nowy Sącz region, 5 – Carpathian Foothills and Bieszczady Mts, 6 – Niepołomice Forest, 7 – Ojców National Park.

PUSZCZA NIEPOŁOMICKA

Wycieczkę poprowadził dr hab. Eugeniusz Dubiel (Instytut Botaniki UJ). Z Krakowa uczestnicy przejechali autokarem przez Nową Hutę, Niepołomice i Chobot do rezerwatu leśnego „Lipówka”, z dobrze zachowanym grądem *Tilio-Carpinetum*, o wielogatunkowym, około 200-letnim drzewostanie. Inny charakter ma rezerwat „Wiślicko Kobyle”, zwiedzenie którego było drugim punktem programu. Tam uczestnicy zapoznali się z przemianami zbiorowisk występujących we fragmentie starego koryta Wisły. Na skutek znacznego obniżenia poziomu wody w Wiśle w ostatnich latach, z dużego starorzecza pozostało jedynie kilka izolowanych oczek z otwartym lustrem wody. Na obszarze trzeciego rezerwatu „Długosz królewski”, gdzie ma obfite stanowiska rzadka paproć *Osmunda regalis*, dyskutowano nad sposobem czynnej ochrony tego gatunku (Fot. 1). Interesująca była prelekcja dr Doroty Nalepki (Instytut Botaniki PAN), która przybliżyła uczestnikom historię roślinności zachodniej części Kotliny Sandomierskiej w późnym glacie i holocenie. W drodze powrotnej zatrzymano się w Niepołomicach, by obejrzeć piękny, otoczony

arkadami dziedziniec w dawnej letniej rezydencji królewskiej. (S. L.)

OJCOWSKI PARK NARODOWY

Wycieczkę prowadziły prof. dr Anna Medwecka-Kornaś i dr hab. Stefania Loster (Instytut Botaniki UJ). Jej trasa obejmowała najbardziej malowniczą część doliny Prądnika i dużą część doliny potoku Sąpówka. W dolinie Prądnika uczestnicy obejrzeli m.in. resztki łągów nadrzecznych, plantację rzadkiego gatunku brzozy *Betula oycoviensis* i murawy naskalne z *Festuca pallens*, a dłużej zatrzymali się na Górze Koronnej. Ten duży maszyn skalny ma zróżnicowaną roślinność – występują tam murawy kserotermiczne, z obfitym stanowiskiem *Stipa joannis*, fragmenty ciepłych zarośli i bór mieszany, wariant z bukiem. Zwiedzono znajdującą się w zboczu Góry jedną z najdłuższych na terenie Parku krasowych jaskiń – Jaskinię Ciemną. W dolinie Sąpówki zwrócono uwagę na dobrze wykształcone płyty grądu, z bogatym w gatunki runem, a także dyskutowano nad przemianami zbiorowisk łąkowych na skutek zmian w sposobach użytkowania. Ostatnim punktem programu był przejazd ze

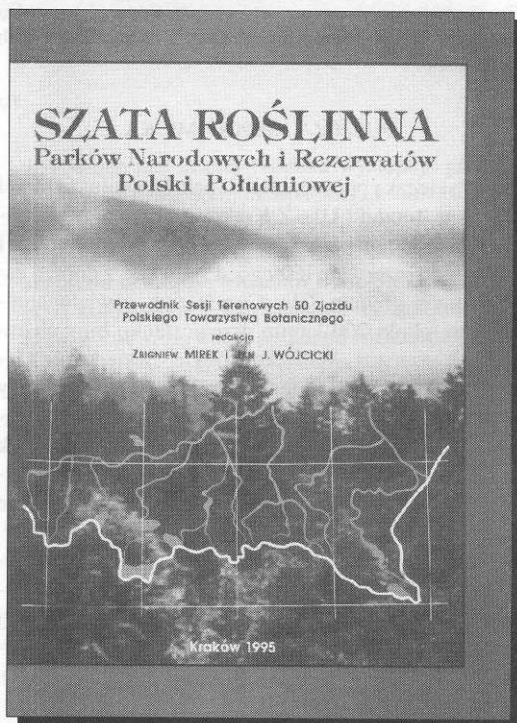
Fot. 1. Uczestnicy wycieczki do Puszczy Niepołomickiej (fot. J. Hereźniak).

Phot. 1. Participants of the excursion to the Niepołomice Forest (phot. J. Hereźniak).

Złotej Góry do Pieskowej Skály, obejrzenie renesansowego Zamku i otoczenia (m.in. Maczugi Herkulesa). Na zakończenie pobytu w Ojcowskim Parku Narodowym uczestnicy mieli możliwość zwiedzenia Muzeum Parku i wysłuchania krótkiej prelekcji na temat działalności dydaktycznej i badań naukowych prowadzonych w Parku. (S. L.)

TATRY

Dwudniową wycieczkę prowadzili dr hab. Halina Piękoś-Mirkowa (Instytut Ochrony Przyrody PAN) i dr hab. Zbigniew Mirek (Instytut Botaniki PAN). Spośród trzech tras głównych przygotowanych do wyboru, w zależności od pogody, wybrano dwie. W pierwszym dniu autokary zawiozły uczestników do Zakopanego, na Głodówkę (gdzie zatrzymano się i podziwiano szeroką panoramę Tatr), a potem do parkingu na Palenicy Białczańskiej. Po przejściu ok. 10 km uczestnicy wycieczki dotarli do Morskiego Oka (1393 m n.p.m.), największego polodowcowego jeziora w Tatrach. Podczas przejścia dookoła M. Oka zwracano uwagę na roślinność piargową po jego południowej stronie. Nocleg zorganizowano w „Salamandrze” w Kościelisku, na zboczach Pasma Gubałowskiego, skąd roztacza się piękny widok na Tatry. Ten dzień zakończył się ogniskiem na Pardołowce (po wschodniej stronie Antałówki) – z kapelą góralską,

Ryc. 2. Karta tytułowa przewodnika.

Fig. 2. Front page of the excursion guide.

śpiewami, pieczoną kielbasą i oczywiście, herbatą góralską (tzn. „z prądem”). Drugi dzień rozpoczął się od wyjazdu kolejką linową na Kasprowy Wierch, z przesiadką na Myślenickich Turniach (1352 m n.p.m.), gdzie w najbliższym otoczeniu stacji rozwija się roślinność synantropijna. Ze szczytu Kasprowego Wierchu trasa prowadziła przełęczą Liliowe (1952 m n.p.m.), dalej przez Halę Gąsienicową i Boczań do Kuźnic. Po wycieczce uczestnicy zostali zaproszeni do Tatrzańskiej Stacji Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Zakopanem. Tam odbyła się prezentacja prac, pokaz ogrodu doświadczalnego, omówienie problemów zagrożenia i przekształceń środowiska przyrodniczego Parku oraz problemów jego ochrony, a na zakończenie – małe przyjęcie. Wieczorem powrócono autokarami do Krakowa. (Z. M.)

PIENINY

Wycieczkę prowadził prof. Kazimierz Zarzycki wraz z pracownikami Zakładu Ekologii Instytutu Botaniki PAN. Pierwszym punktem w programie było Dębno, leżące przy granicy Pienin, i zwiedzanie drewnianego kościółka z drugiej poł. XV w. – perły malarstwa i architektury gotyckiej. Potem przejechano do Czorsztyna, na teren ukończonej niedawno zapory wodnej na Dunajcu. Historię budowy zbiorników zaporowych Czorsztyn-Niedzica i Sromowce Wyżne, prognozę zmian stosunków klimatycznych, wodnych i limnologicznych po napełnieniu zbiorników oraz kilkuetapowy program badań naukowych na tym obszarze przedstawił dr J. Wólek. Znad mocno przekształconego i zdewastowanego otoczenia zbiornika uczestnicy wspięli się na wzgórze zamkowe w Czorsztynie, które od 1970 roku jest rezerwatem krajobrazowym. Ma tutaj jedyne stanowisko jeden z dwu endemitów Pienin – *Erysimum piennicum*, ponadto licznie występują takie gatunki kserotermiczne, jak np. *Draba nemorosa* czy *Festuca pallens*. Następnie uczestnicy wycieczki zwiedzili rezerwat krajobrazowy „Biała Woda”, położony w obrębie Małych Pienin. Znajduje się tam kolonia roślin wysokogórskich – reliktów z ostatniego zlodowacenia, m.in. *Dryas octopetala*. Ostatnim punktem programu było zwiedzanie rezerwatu krajobrazowego „Wąwóz Homole”. Liczne rośliny górskie i kserotermiczne pokazywał mgr Z. Szela. Oglądano także okazy jednego z najbardziej osobliwych gatunków naszej flory – dwulistnika muszego *Ophrys insectifera*. O swoich badaniach, prowadzonych na licznej populacji tego storczyka w Wąwozie Homole, mówiła mgr U. Korzeniak. (M. K.)

GORCE

Wycieczkę prowadzili: prof. Stefan Michalik (Instytut Ochrony Przyrody PAN), dr Marta Mierzeńska i mgr Marek Kosiński (Instytut Botaniki UJ). Autokarem przejechano z Krakowa przez Myślenice, Stróżę i Mszanę Dolną na Przełęcz Przystół (750 m n.p.m.), skąd rozpoczęła się piesza wycieczka, której trasę poprowadzono głównie przez piętro regla dolnego. Oglądano typowe dla tego piętra zbiorowiska leśne i łąkowe oraz stanowiska wielu interesujących roślin. W rejonie szczytu Kudłonia (1276 m n.p.m.) uczestnicy wycieczki obejrzeli płaty świerczyny górnoreglowej *Piceetum tatricum* oraz – na skałkach piaskowcowych wśród lasu – stanowisko *Saxifraga paniculata* (rośliny ściśle związanej w piętrach reglowych Karpat z siedliskiem szczelin skalnych i mającej w Gorcach charakter reliktu glacialnego). Dalej trasa prowadziła doliną rzeki Kamienicy do Rzek (ok. 700 m n.p.m.). W trakcie wędrowki wzdłuż doliny omawiano przemiany, jakie zaszły tam wskutek budowy drogi i eksploatacji lasów. Wzdłuż całej trasy wycieczki, która w znacznej części wiodła przez obszar Gorczańskiego Parku Narodowego, zwracano uwagę na antropogeniczne przemiany szaty roślinnej: zanik gatunków ruina, inwazję roślinności zrębowej, degradację zbiorowisk łąkowych. Z Rzek powrócono autokarami do Krakowa. (M. M.)

SADECCZYNA

Wycieczkę prowadzili prof. Jerzy Staszkievicz (Instytut Botaniki PAN) i dr Wojciech Różański (Akademia Rolnicza). Z Krakowa – wzdłuż krawędzi Pogórza Karpackiego – przejechano do Brzeska i dalej w kierunku Krynicy. Od Jurkowa trasa prowadziła doliną Dunajca, wzdłuż dwóch zbiorników zaporowych – Jez. Czchowskiego i Jez. Rożnowskiego. Pierwszy postój był w Tęgoborzu nad Jez. Rożnowskim. Stamtąd uczestnicy wycieczki poszli na szczyt Białowodzkiej Góry (617 m n.p.m.) (Fot. 2). Po drodze otwierał się piękny widok na Jez. Rożnowskie i jego najbliższe otoczenie. Na Białowodzkiej Górze znajduje się rezerwat leśny – na bardzo stromym, skalistym zboczu rośnie ciepły las bukowy z *Quercus petraea* i *Sorbus torminalis* – bardzo rzadkim gatunkiem w Polsce, oraz licznymi gatunkami kserotermicznymi w runie. Tutaj rozwinęła się żywa dyskusja nad przynależnością fitosocjologiczną tego zbiorowiska. Następnie przejechano, przez Nowy i Stary Sącz, do Łabowej (Beskid Sądecki) i stamtąd do rezerwatu Łabowiec (810–950 m n.p.m.), gdzie oglądano fragment

Fot. 2. Wycieczka na Sądecczyznę (fot. W. Różański).

Phot. 2. Excursion to the Nowy Sącz region (phot. W. Różański).

puszczy karpackiej *Dentario glandulosae-Fagetum* i szereg górskich gatunków leśnych. Jest to jeden z najpiękniejszych rezerwatów Sądecczyzny. Kolejnymi punktami programu był postój w okolicach Krynicy, gdzie oglądano inne zbiorowisko leśne – ziółoroślowy las jodłowy *Doronico austriaci-Abietetum* oraz rezerwat leśny „Obrożyska”, położony na stokach Mikołej Góry w Muszynie. W najlepiej zachowanej części rezerwatu panuje grąd z dużym udziałem lipy, co jest rzadkością na terenie Beskidów. W drodze powrotnej uczestnicy podziwiali piękne widoki w dolinie Popradu, a w Rytzu na zakończenie wycieczki piekło kielbasę przy ognisku i kosztowali łąką sliwownicę. (A. P.)

BIESZCZADY

Sesję, cieszącą się bardzo dużym zainteresowaniem, prowadzili: dr hab. Bogdan Zemanek, dr hab. Krystyna Towpasz i dr Józef Mitka (Instytut Botaniki UJ). Była to najdłuższa, czterodniowa wycieczka. Wyruszone autokarami drogą na wschód, wzdłuż progu Karpat, przez Tarnów i Pilzno. Pierwszy postój zaplanowano w miejscowości Podzamcze, gdzie na

wzgórzach nad doliną Wiśłoka występuje grąd niski w odmianie wschodniokarpackiej, z udziałem m.in. obrazków alpejskich *Arum alpinum*. Następnie zatrzymano się w Sanoku dla zwiedzenia największego skansenu w kraju – Muzeum Budownictwa Ludowego, i koło Leska, gdzie znajduje się rezerwat „Góra Sobień”. W rezerwacie oglądano różne odmiany grądu oraz wiele interesujących gatunków roślin (m.in. *Aconitum moldavicum*, *A. lasiocarpum*, *Lilium martagon*). Pierwszy dzień wycieczki zakończyło zwiedzanie Muzeum Przyrodniczego Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych.

Drugi dzień poświęcony był poznawaniu flory i roślinności Bieszczadów Wysokich (Fot. 3). Uczestnicy podzielili się na trzy grupy i ruszyli wspólnie z Wołosatego szlakiem turystycznym na najwyższy szczyt Bieszczadów – Tarnicę (1346 m n.p.m.). Ta trasa dała możliwość poznania głównych zbiorowisk roślinnych i krajobrazów bieszczadzkich. Na Tarnicy nastąpiło rozdzielanie grup: jedna powróciła tą samą trasą do Wołosatego, druga skierowała się w kierunku Ustrzyk Górnych trasą prowadzącą grzbietem Szerokiego Wierchu, natomiast trzecia grupa poprzez Krze-

Fot. 3. Na stokach Krzemienia – Bieszczady (fot. B. Preiss).

Phot. 3. On the slopes of Mt Krzemień, the Bieszczady Mts (fot. B. Preiss).

mień, Halicz (1333 m n.p.m.) i Rozsypaniec (1280 m n.p.m.) dotarła późnym wieczorem do Wołosatego.

W trzecim dniu sesji uczestnicy wyjechali z Wołosatego nad Solinę. Po drodze zatrzymano się przy torfowisku wysokim „Wołosate” oraz obejrzano skalną ściankę nad Sanem w Myczkowcach, gdzie znajdują się stanowiska wielu gatunków kserotermicznych (m.in. *Asparagus officinalis*, *Veronica teucrium*). Po zwiedzeniu zapory na Jez. Solińskim powrócono autokarami do Ustrzyk Dolnych, skąd część uczestników wróciła do Krakowa, a pozostali udali się do Bolestraszyce koło Przemyśla. W Bolestraszycach znajduje się arboretum i prężny ośrodek naukowy.

W ostatnim dniu zwiedzono zabytkowy park w Kraszynie, potem – na Pogórzu Strzyżowskim obejrzano lasy grądowe ze *Staphylea pinnata* i łęgi z udziałem *Carex pendula*. W drodze powrotnej do Krakowa zwiedzono zamek w Dębnie z XV wieku. (J. M.)

SPOTKANIE LICHENOLOGICZNE

Był to zarazem XI Zjazd lichenologów polskich, a organizatorem był mgr Paweł Czarnota z Gorczań-

skiego Parku Narodowego. W spotkaniu wzięło udział 26 osób. W większości byli to lichenolodzy (profesjonaliści lub adepci), ale nie brakło również sympatyków. Sesja terenowa rozpoczęła się spotkaniem z Dyrekcją Gorczańskiego Parku w Porębie Wielkiej. Uczestników zapoznano z walorami przyrodniczymi, naukowymi i dydaktycznymi GPN. Zaprezentowano również film o przyrodzie Gorców, autorstwa pracowników Parku. Następnie badano lichenoflorę piaskowców nadrzecznych w dolinie Kamienicy oraz porosty epilityczne na Makowicy (przy ujściu Ochotnicy do Dunajca). Szczególnie interesującym miejscem, zarówno z krajoznawczego, jak i lichenologicznego punktu widzenia, było wzniesienie Wdżar (południowy stok Lubania nad przełęczą Snózka), gdzie poznawano porosty charakterystyczne dla muraw kserotermicznych oraz skał andezytowych. Przeznaczona na nocleg gajówka Mikołaja, położona w górnej części doliny Łopusznej, okazała się uroczym miejscem. Tutaj odbyło się ognisko – na powitanie i równocześnie pożegnanie. Drugi dzień spotkania lichenologów przeznaczony był na poznawanie

leśnej flory porostów Gorczańskiego Parku Narodowego. Lichenoflorę różnych forofitów obserwowano na trasie: dolina Łopusznej – Hala Długa – schronisko na Turbaczu – Polana Czoło – Borek – Potasznia. W czasie długiej i pracowitej trasy miłym przerwamiem był wspólny obiad w schronisku na Turbaczu, zafundowany przez Dyрекcję Parku. (L. Ś.)

SPOTKANIE FYKOLOGICZNE

Spotkania takie odbywają się co roku w maju, ale ze względu na 50. Jubileuszowy Zjazd PTB, przesunięto nieco termin. Jednym z punktów spotkania była sesja terenowa (mająca tym razem charakter otwarty), w której wzięło udział 57 osób, w tym 5 gości zagranicznych. Sesję przygotowali: prof. Jadwiga Siemińska, dr Konrad Wołowski i mgr Agata Wojtal (Instytut Botaniki PAN), a prowadził dr Jacek Sanecki (Zakład Biologii Wód PAN).

Sesja, zorganizowana na obszarze Kotliny Nowotarskiej i w dolinie Dunajca, obejmowała dwa tematy: 1. „Zbiorowiska glonów Dunajca wobec nadchodzących zmian spowodowanych zabudową hydrotechniczną” oraz 2. „Wpływ człowieka na zbiorowiska torfowisk wysokich Kotliny Nowotarskiej”. Najpierw zwiedzano torfowisko wysokie w rezerwacie „Bór na Czerwonym”, które porasta kosodrzewina tworząca tu mieszańce z sosną zwyczajną. Flora glonów wód torfowiskowych zawiera kilka interesujących gatunków, np. *Zygogonium ericetorum*, *Coenochloris sphagnicola*, *Dictyosphaerium sphagnale*. Torfowiska Kotliny Nowotarskiej zostały mocno zdegradowane przez ich eksploatację i osuszanie. To objęte ochroną rezerwatową zostało utrzymane, choć jego obszar ogranicza kanał irygacyjny oddzielający sąsiednie lotnisko sportowe. Następnie na moście w Knurowie przedstawiono referat o stanie poznania zbiorowisk glonów Dunajca. Flora glonów była w tym rejonie kilkakrotnie badana – w latach 60., kiedy Dunajec był jeszcze czystą rzeką górską, i powtórnie w latach 80., kiedy rozpoczęto intensywne prace przy budowie zbiorników zaporowych w Czorsztynie i Sromowcach Wyżnych, a wody rzeki były zanieczyszczone przez nowotarskie zakłady przemysłowe i żywiołowo rozwijający się przemysł turystyczny. Badania te mają już wartość historyczną, bowiem naturalne biocenozy zostały bezpowrotnie zniszczone. Podczas przejazdu autokarem uczestnicy spotkania mogli zobaczyć dolinę Dunajca – zniszczoną przez jedną z najmniej chyba przemyślnych inwestycji hydrologicznych, jaką jest kończąca się obecnie budowa zbiorników. Program obejmował również zwiedzanie zabytkowego kościółka w Dęb-

nie i spływ przełomem Dunajca. Na zakończenie całodziennego pobytu w terenie zapalono ognisko. Na spotkaniach fykologicznych ognisko jest ważnym punktem programu, bowiem wtedy tradycyjnie przekazuje się zapalki organizatorom kolejnego spotkania fykologów. Tym razem zapalki pojechały do Lublina. Późnym wieczorem cała grupa szczęśliwie dotarła do Krakowa. (J. S.)

Na podstawie relacji: Z. Mirka (Z. M.), M. Kotańskiej (M. K.), M. Mierzeńskiej (M. K.), A. Pacyny (A. P.), J. Mitki (J. M.), L. Śliwy (L. Ś.) i J. Saneckiego (J. S.) opracowała

Stefania LOSTER

SEKCJA BRIOLOGICZNA NA ZJEŹDZIE PTB – WYBORY I OBRADY

Biological Section at the Congress of Polish Botanical Society – election and session

W dniu 28 czerwca 1995 r., po upływie dwóch kadencji działalności Zarządu Sekcji, tj. od 1989 roku, dokonano wyborów nowego Zarządu.

W skład Zarządu weszli:

prof. dr hab. Maria Krzakowa – przewodnicząca Sekcji – UAM, Poznań;

członkowie Zarządu:

prof. dr hab. Kazimierz Karczmarsz – UMCS, Lublin;

prof. dr hab. Krzysztof Jędrzejko – ŚAM, Katowice;

dr Anna Rusińska – UAM, Poznań;

dr Henryk Klama – ŚAM, Katowice;

dr Marta Mierzeńska – UJ, Kraków.

Przyjęto, że wybory nowych władz Sekcji Briologicznej będą dokonywane po upływie dwóch kadencji.

W czasie obrad Sekcji Briologicznej dominowała tematyka florystyczno-ekologiczna, dotycząca obszarów Górnego Śląska, Pomorza Zachodniego, Wyżyny Wieluńskiej oraz Białowieskiego Parku Narodowego. Wygłoszono także referaty nt. bioindykacji. Odbyła się sesja posterowa prezentująca flory mszaków Górców, Szczecina oraz zagadnienia biochemiczne i ekologiczne.

W obradach Sekcji uczestniczyło 25 osób. Żywo dyskutowano wiele zagadnień, dotyczących zwłaszcza geografizmu mszaków i ich ekologii. Sesja posterowa cieszyła się dużym zainteresowaniem.

W okresie minionej kadencji Sekcji Briologicznej (tj. od 1989 roku) – kilku członków uzyskało stopień doktora: Lidia Gos (Uniwersytet Gdański), Krzysztof Gos (Uniwersytet Gdański), Marta Mierzeńska (Uni-

wersytet Jagielloński), Halina Bednarek-Ochyra (PAN Kraków), Iwona Melosik (Uniwersytet A. Mickiewicza), Adam Stebel (Śląska Akademia Medyczna).

Krzysztof JĘDRZEJKO

VARIA

FELIKS WOYTKOWSKI – NIDOCENIONY POLSKI „ŁOWCA ROŚLIN”

Feliks Woytkowski – an unappreciated Polish
„plant hunter”

„...Celem kolekcjonowania jest nieustanne dążenie umysłu, by głębiej dotrzeć do jakiejś prawdy...” Słowa te wypowiedział człowiek, którego nazwisko jest znane zapewne bardzo wąskiemu kręgowi botaników polskich. Feliks Woytkowski był bowiem kolekcjonerem roślin i zwierząt na dalekim i wciąż dla nas egzotycznym kontynencie Ameryki Południowej. Głównym obszarem działalności zbierackiej Woytkowskiego było Peru, jego – jak sam napisał – „ziemia nieobiecana”. Postać Woytkowskiego warta jest przypomnienia, ponieważ należał do tych nielicznych prawdziwych zbieraczy z krwi i kości, a przede wszystkim z zamiłowania, którzy nie szczędzili sił i zdrowia, gromadząc – często z narażeniem życia – cenne zbiory zielnikowe, które potem służyły szerokiemu gronu badaczy. O Woytkowskim nie pisze w swej zajmującej książce pt. „Łowcy roślin”, T. Whittle [4], ani A. Skirgiełło w dodatku do wspomnianego dzieła, traktującym o polskich kolekcjonerach, mimo że czyni naszego „łowcy roślin” często może nawet przewyższały dokonania innych, opiewane na kartach przyrodniczo-podróżniczej literatury.

Warto przypomnieć polskim botanikom tę postać, choćby z tego powodu, że w maju 1996 r. minęło 30 lat od śmierci Feliksa Woytkowskiego, którego dzieje życia bogatego w różnorodne i niezwykle przygody, zawiera książka pt. *Peru, moja ziemia nieobiecana* [5]. Są to teksty autora (także w językach hiszpańskim i angielskim) wybrane i opracowane przez M. Salomeę Wielopolską, która opatrzyła całość przedstawioną w formie pamiętnika we wstęp, posłowie i przypisy. Pozycja ta ukazała się w 1974 r. nakładem Wydawnictwa Ossolińskich.

Woytkowski wykazywał zainteresowania przyrodnicze od najmłodsze go wieku: „Wakacje zawsze

spędzaliśmy na zbieraniu roślin i owadów. Ojciec kupił memu bratu i mnie prasę do ziół, które układaliśmy potem w zielniku...” Już jako 15-letni chłopiec znał nazwy łacińskie bardzo wielu gatunków. Zbiory roślinne ze wzgórz w okolicy Miodoborów podarował potem Lwowskiemu Muzeum Przyrodniczemu. Pasje przyrodnicze młodego Feliksa wspierali rodzice, a zwłaszcza matka. Jednakże jego edukacja biegła dość krętymi ścieżkami; studiował nie tylko na różnych uczelniach, ale i w różnych krajach. Chociaż tak bardzo interesowały go rośliny i zwierzęta, właściwie nie miał wykształcenia przyrodniczego *sensu stricto*.

W roku 1929 zdecydował się na wyjazd do Ameryki Południowej, do Peru. Tutaj miał się różnych zajęć, m.in. opracował projekt założenia Instytutu Taksonomii Flory i Fauny Peruwiańskiej, zostając jego dyrektorem technicznym i eksploratorem. Na polecenie tegoż Instytutu przedsięwziął swą pierwszą podróż poznawczą, której głównym celem nie było jednak zbieranie roślin, lecz – motyli. Potem zorganizował jeszcze 35 wypraw, ostatnią w roku 1964, a więc na bardzo krótko przed śmiercią, kiedy liczył już sobie 72 lata! Natomiast pierwszą ekspedycję, podczas

której zajął się na poważnie zbieraniem roślin, odbył Woytkowski w 1946 r. po zawarciu z prof. Goodspeedem umowy, zobowiązującej go do zebrania czterech rodzajów storczyków i „prowadzenia notatek dotyczących rozmieszczenia tych roślin...”

Zawsze wrażliwy na uroki bujnej i bogatej roślinności peruwiańskiej, nie mało miejsca w swych notatkach poświęcał na jej opisanie. Robił też wiele zdjęć i przezroczy. Przez lata praktyki stał się prawdziwie wyspecjalizowanym kolekcjonerem. W jego zapisach można odnaleźć informacje o tym, jak radzić sobie ze zbieraniem, a zwłaszcza z suszeniem roślin w trudnych warunkach, gdy do dyspozycji pozostaje tylko prymitywny sprzęt. Pisał również o cechach, jakimi winien odznaczać się zbieracz, o odczuciach ogarniających człowieka zagubionego w puszczy i skazanego na samotność, a także o dokuczliwych przypadłościach i chorobach trapiącym go zarówno podczas zbierania, jak i po jego zakończeniu.

Wszystkie te materiały czekały na uporządkowanie, na co, niestety, naszemu „łowcy roślin” nigdy nie wystarczało czasu. Z tego powodu zapewne Woytkowski był autorem prawdopodobnie tylko trzech artykułów (zresztą nie dotyczących roślin), napisanych w latach czterdziestych.

Przez długi czas Woytkowski pozostawał w kontakcie z wieloma uznanymi autorytetami w dziedzinie botaniki, jak np. z Ch. Schweinfurthem, Th. H. Goodspeedem czy autorem *Flora of Peru*, J. F. Macbridem. Znalazł w Peru co najmniej dwa nowe rodzaje i więcej niż sto nowych dla nauki gatunków roślin. Wiele z nich otrzymało nazwy utworzone od nazwiska eksploratora. Prawie całość zbiorów botanicznych Woytkowskiego znajduje się w USA oraz w Peru.

Pod koniec 1962 r. pochyłony wiekiem, schorowany, z orzeczeniem kardiologa o *angina pectoris*, Woytkowski zaczął przemyślać o zakończeniu kolekcjonowania i udaniu się gdzieś „gdzie – jak pisał – będę mógł umrzeć w spokoju”. Jego marzeniem stał się powrót do Polski.

Kiedy w październiku 1965 r., po wielu perypetiach, znalazł się wreszcie na polskiej ziemi, w Krakowie, nie bardzo umiał przystosować się do chłodnego klimatu, a przede wszystkim do bezczynności. Chciał pisać artykuły, prowadzić wykłady, ale nie miał pewności czy zdoła kogokolwiek zainteresować tak egzotyczną tematyką. Zżymał się, gdy odwiedzający go ludzie (zwłaszcza dziennikarze) chcieli słuchać tylko o „węzach boa, kajmanach i dzikich Chunchos”, a nie poruszali poważnej tematyki naukowej. Tak więc brak zajęć był dla niego prawdziwym cierpieniem,

choć z powodu złego stanu zdrowia powinien był raczej prowadzić bardzo spokojny tryb życia.

Nie danym mu było długo cieszyć się tak nagle odzyskaną ojczyzną. Zmarł 8 maja 1966 r. na zawał serca.

Po śmierci Feliksa, jego brat Tadeusz nawiązał kontakt z profesorem Władysławem Szaferem. Jednakże, chociaż prof. Szafer okazał wiele uwagi propozycji uporządkowania spuścizny Woytkowskiego, nie był w stanie tego uczynić osobiście, a jakoś nie kwapił się ze wskazaniem osoby, która mogłaby tę pracę wykonać. W rezultacie zrobiła to M. Wielopolska, zafascynowana losami polskiego zbieracza, chociaż miała okazję spotkać się ze swym bohaterem jeden jedyny raz! Jak napisała, sprawił na niej wrażenie „przybysza z innego świata, zabłąkanego tu chwilowo”.

Feliks Woytkowski, chociaż mało znany w Polsce, doczekał się dowodów uznania od tych, którzy interesowali się przyrodą Peru. Jego nazwisko znalazło się w słowniku biograficznym przyrodników badających florę peruwiańską. Poświęcona mu została także książka autorstwa J. E. Lopeza Guilléna.

Bez zbytniej przesady można Woytkowskiego, podobnie jak wielu innych „łowców roślin”, określić mianem bohatera. Wszak poświęcenie dla nauki ma równie wysoką wartość, jak każde inne, a często nie przynosi ani zaszczytów ani sławy. I pomyśleć, że Ch. K. Sprenglowi [3], doktor zalecił jako najlepsze lekarstwo na hipochondrię, zajęcie się... botaniką i herboryzowaniem, a J. J. Rousseau [2] twierdził, że „botanika to nauka próżniującego i leniwego samotnika”. Niewątpliwie, z większą znajomością rzeczy, a tym samym bardzo trafnie pisał o pracy zbieraczy Karol Linneusz, jeszcze w 1737 r.: „Gdy zastanawiam się nad smutnymi dziejami tylu ludzi oddanych botanice, nurtuje mnie pytanie, czy są przy zdrowych zmysłach ci, co tak desperacko narażają życie i mienie dla zbierania roślin” [4]. I cóż odpowiedzieć na to dramatyczne pytanie? Może najlepiej słowami samego Woytkowskiego: „Kwiaty zmuszają do zapomnienia o własnym bezpieczeństwie. Przeżywa się emocje jak podczas gry w ruletkę... Stawka jest wysoka – jest nią własne życie.” W biblijnej *Księdze Koheleta* [1] czytamy słowa pełne melancholii i zadumy nad wartością ludzkiego działania: „Cóż przyjdzie człowiekowi z całego trudu jaki zadaje sobie pod słońcem?” Sądzę, że każdy musi sam, dokonaniem całego życia, przeciwstawiać się podstępemu pesymizmowi zawartemu w tym pytaniu, tak, jak czynił to przez cały czas swej długiej ziemskiej wędrówki Feliks Woytkowski.

ŹRÓDŁA

- [1] KSIĘGA KOHELETA czyli EKLEZJASTESEA – W: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. 1980. Pallotinum, Poznań – Warszawa, s. 735.
- [2] ROUSSEAU J. J. 1967. Przechadzki samotnego marzyciela. Czytelnik, Warszawa, ss. 195.
- [3] SZAFAER W., SZAFAEROWA J. 1958. Kwiaty w naturze i sztuce. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, ss. 132.
- [4] WHITTLE T. 1976. Łowcy roślin. Wiedza Powszechna, Warszawa, ss. 232.
- [5] WOYTKOWSKI F. 1974. Peru, moja ziemia nieobiecana. Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, ss. 304.

**OSTATNI ROCZNIK POLSKIEGO
TOWARZYSTWA DENDROLOGICZNEGO**

The last Yearbook of the Polish Dendrological Society

Polskie Towarzystwo Dendrologiczne miało przed II wojną swój organ – *Rocznik Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego*, wydawany nieregularnie

we Lwowie, który był siedzibą PTD. W roku 1938 – ta data widnieje na zachowanych nadbitkach autorskich – miał się ukazać siódmy tom tego wydawnictwa. Kobendza [4] pisał w nocy redakcyjnej pierwszego po wojnie *Rocznika Sekcji Dendrologicznej PTB*, który był kontynuacją periodyku wydawanego przez dendrologów przed wojną: „W okresie międzywojennym ukazało się sześć Roczników, siódmy był już wydrukowany, ale niezbroszurowany w 1939 roku, w chwili wybuchu wojny. Poszczególni autorowie otrzymali odbitki swych prac, jednak sam Rocznik już się nie ukazał; cały nakład zaginał, przeto obecny Rocznik wychodzi jako siódmy z kolei”.

Z owych nadbitek autorskich znam jedynie dwie, obie pióra Romana Kobendzy; obie są rzadkimi w naszych bibliotekach i zbiorach drukami:

1. „Szkice dendrologiczne”, liczące 13 stron.

2. „Drzewa i krzewy Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie” – poprzedzony obszernym omówieniem, miał być pierwszym od czasów Szuberta drukowanym wykazem roślin drzewiastych tego ogrodu; praca liczy 51 stron.

ODBITKA Z VII-go ROCZNIKA POLSKIEGO TOWARZYSTWA
DENDROLOGICZNEGO – 1938
EXTRAIT DES ANNALES DE LA SOCIÉTÉ DENDROLOGIQUE
DE POLOGNE VOL. VII – 1938

ROMAN KOBENDZA

Drzewa i krzewy Ogrodu Botanicznego
Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Arbres et arbustes du Jardin Botanique
de l'Université J. Piłsudski à Varsovie.

LWÓW
NAKLADEM POLSKIEGO TOWARZYSTWA DENDROLOGICZNEGO
DOKT. CZESŁAWA PIKUSIŃSKIEGO DOKŁADNY WŁ. LUDWIK, UL. JAROSŁAWA 4
1938

ODBITKA Z VII-go ROCZNIKA POLSKIEGO TOWARZYSTWA
DENDROLOGICZNEGO – 1938
EXTRAIT DES ANNALES DE LA SOCIÉTÉ DENDROLOGIQUE
DE POLOGNE VOL. VII – 1938

ROMAN KOBENDZA

SZKICE DENDROLOGICZNE

Esquisses dendrologiques

LWÓW
NAKLADEM POLSKIEGO TOWARZYSTWA DENDROLOGICZNEGO
DOKT. CZESŁAWA PIKUSIŃSKIEGO DOKŁADNY WŁ. LUDWIK, UL. JAROSŁAWA 4
1938

Ryc. 1. Nadbitki z ostatniego, niewydanego rocznika Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego.

Fig. 1. Authors copies from the last, unpublished yearbook of the Polish Dendrological Society.

Drugi z wymienionych artykułów jest czasami cytowany, dane z niego pochodzące wykorzystał na przykład w jednym z tomów podręcznika dendrologii Seneta [5]. Przez Gorczyńskiego [1] i Karpowiczową [2, 3] praca ta traktowana była tak, jakby siódmy tom *Rocznika PTD* ukazał się był drukiem! Gorczyński, omawiając dorobek profesora Kobendzy, wymieniał tylko te dwie prace, jako zamieszczone w siódmym *Roczniku PTD*.

Podaję garść informacji o roczniku, który nie zdążył się ukazać, w nadziei, że być może w jakichś zbiorach lub bibliotekach odnajdą się dalsze, szarooprawne nadbitki i być może będziemy je mogli kiedyś – wszystkie lub większość – wydać. Z góry dziękuję za przesłanie ewentualnych informacji na ten temat na adres: Wydział Ogrodniczy SGGW, Oddział Architektury Krajobrazu, Samodzielny Zakład Dendrologii, ul. Nowoursynowska 166, 02 787 Warszawa.

Jakub DOLATOWSKI

LITERATURA

- [1] GORCZYŃSKI T. 1958. Życie i dzieło Romana Kobendzy. *Rocz. Sekcji Dendrol. PTB* 12: 9–37.
- [2] KARPOWICZOWA W. 1967. 150 lat Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego (szkic historyczny). PWN, Warszawa, ss. 71.
- [3] KARPOWICZOWA W. 1972. Wykaz drzew i krzewów Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Wyd. 2. PWN, Warszawa, ss. 173.
- [4] KOBENDEZ R. 1951. Od redakcji. *Rocz. Sekcji Dendrol. PTB* 7: 1–2.
- [5] SENETA W. 1994. Drzewa i krzewy liściaste, 2. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa, ss. 318.

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

17. HENRYK BŁASZCZYK

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – Ur. 14 XII 1911 r. Częstochowa – zm. 5 II 1984 r. Kraków.
2. Rodzina – Ojciec – Władysław – buchalter w prywatnej firmie, matka – Maria z Cicheckich, pierwsza żona – Kazimiera (z domu Podgórska) – pracownik Rady Narodowej m. Krakowa, druga żona – mgr Zdzisława Wiśniewska – starszy asystent w Ogrodzie Botanicznym UJ (1950–1961), pracownik Instytutu Zootechniki w Krakowie.
3. Wykształcenie – Szkoła powszechna w Częstochowie, Gimnazjum Związku Zawodowego

Nauczycielstwa Polskich Szkół Średnich w Częstochowie 1924/1925 [?] – 1934/1935 lub 1935/1936, przed maturą służył dwa lata w wojsku, egzamin dojrzałości 1936, matura 1937; studia na Wydz. Filozoficznym – 1938/1939, 1943/1944 (tajne nauczanie) i Matematyczno-Przyrodniczym – 1945 i 1945/1946 Uniwersytetu Jagiellońskiego.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – Magister filozofii UJ w zakresie botaniki 24 I 1947 „Rodzaj *Rorippa* Scop. Rzepicha w Polsce” [praca niepublikowana, Arch. UJ].
5. Przebieg pracy zawodowej – 8 IV 1941–1 I 1978 zatrudniony w Ogrodzie Botanicznym UJ (8 IV 1941–31 I 1947 – asystent techniczny, w czasie II wojny światowej brał udział w kartowaniu fitosocjologicznym doliny górnej Wisły pod kierunkiem Bogumiła Pawłowskiego, 1945/1946 – jako student sprawował obowiązki bezpłatnego asystenta botaniki, 1 II 1947–31 VIII 1949 – młodszy asystent naukowo-dydaktyczny, 1 IX 1949–30 IX 1961 – starszy asystent, 1 X 1961–31 XII 1977 – asystent naukowo-techniczny), 1 I 1978 – emerytowany. Po przejściu na emeryturę aż do śmierci zatrudniony w Ogrodzie Botanicznym UJ na pracach zleconych. Od początku pracy w Ogrodzie opiekował się arboretum, alpinariami

- geograficznymi, roślinami wodnymi, szklarniami, a także zbiorami muzealnymi (do 1979).
6. Podróże naukowe – wycieczki krajoznawczo-botaniczne po Polsce.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – florystyka roślin naczyniowych.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz najważniejszych prac. Liczba wszystkich publikacji botanicznych – nieznana [co najmniej 14]. Pełna bibliografia prac nie została opublikowana. Najważniejsze prace: 1. 1936. Ogólnie znane a ciekawe drzewa. *Kurier Literacko-Naukowy* – dodatek do nr 123 *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* (Kraków, 4 V 1936), [br. nr stron]; 2. 1937. Muzeum regionalne w Częstochowie (dział botaniczny). *Świat szkolny* 11, 6(65): 15; 3. 1949. Z poszukiwań florystycznych w powiecie częstochowskim. *PAU, Materiały do Fizjografii Kraju* 19: 1–7, tab. I; 4. 1953 [wyd. 1954]. Nowe stanowiska *Rorippa austriaca* (Crantz) Bess. i uwagi o *Rorippa cracoviensis* Zap. *Fragm. Flor. Geobot.* 1(1): 96–100; 5. 1956. Egzotyczne rośliny wodne hodowane w naszych akwariach. *Wszechświat* 8(1864): 198–201; 6. 1959. Flora powiatu włoszczowskiego – Flora of the district of Włoszczowa (Southern Poland). *Fragm. Flor. Geobot.* 5(1): 47–96; 7. 1963. Rodzina: *Solanaceae*, Psiankowate. [w:] Pawłowski B. (red.). Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych. t. 10, PWN, Warszawa-Kraków, s. 217–229; 8. 1965. Nowe stanowisko *Linnaea borealis* L. w Tatrach. *Fragm. Flor. Geobot.* 11(4): 535–536; 9. 1965. Polodowcowa historia lasów nad górną Wartą. *Acta Soc. Bot. Pol.* 23(3): 505–517; 10. 1965. Zapiski florystyczne ze wzgórza Żórawnica w Beskidzie Małym. *Fragm. Flor. Geobot.* 11(4): 537–540; 11. 1966. Kwitnąca po raz pierwszy w Ogrodzie Botanicznym UJ *Lasia spinosa* Thawait. *Wiad. Bot., Biul. Ogr. Bot.* 3: 229–231; 12. 1978. Notatki florystyczne z Beskidu Średniego (Polskie Karpaty Zachodnie). *Zesz. Nauk. UJ., Prace Bot.* 6: 51–87; 13. 1983. Rośliny wodne i błotne. [w:] Szczepanek K. (red.). Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uniwersytet Jagielloński – *Varia* 165, PWN, Warszawa-Kraków, s. 72–76; 14. 1985. Rośliny wodne i błotne. [w:] Szczepanek K. (red.). Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wyd. II. Uniwersytet Jagielloński – *Varia* 197, PWN, Warszawa-Kraków, s. 73–76.
 - ponadto: Błaszczuk H. [razem ze swoim nauczycielem z gimnazjum – nazwisko nieznane]. O grotach i jaskiniach w Sokolich Górach. [brak danych bibliograficznych]; Błaszczuk H. 1938. Nowe stanowisko niedźwiedzia jaskiniowego w okolicach Częstochowy. *Ziemia Częstochowska* 2: 258–260, tab. XX-XXI; Błaszczuk H. 1938. Odkrycie nowego stanowiska niedźwiedzia jaskiniowego w okolicach Częstochowy. *Przr. i Techn.* 17: 38–42.
 - oraz: liczne artykuły i notatki we *Wszechświecie*, *Akwarium*, innych czasopismach przyrodniczych, *Świecie Fotografii*, gazetach codziennych (m. in. publikował cotygodniowe notatki pt.: „Co słysać w Ogrodzie Botanicznym” [lata nieznane]).
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – w jednej z jaskiń w pobliżu Częstochowy odkrył szczątki niedźwiedzia jaskiniowego, wyjaśnił mieszańcowe pochodzenie *Rorippa cracoviensis* Zap. (= *R. austriaca* (Crantz) Bess. × *silvestris* (L.) Bess. for. *cracoviensis* (Zap.) Błaszczuk).
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – Zielniki bardzo starannie zbierane przez całe życie – w Zielniku Instytutu Botaniki UJ. Zbierał rośliny w rejonie Dąbrowy Tarnowskiej do wydawnictwa *Flora Polonica Exsiccata* wydawanego przez Instytut Botaniki PAN. Inicjator powstania w 1952 r. koła, a następnie sekcji Miłośników Akwarium przy Związku Hodowców Drobnego Inwentarza w Krakowie, brał czynny udział w organizowaniu 9 wystaw akwarystycznych. Kolekcjonował okazy korzenioplastyki, zgromadził liczny zbiór eksponatów etnograficznych najrozmaitszego charakteru.
 9. Działalność w innych dziedzinach – Ilustracja botaniczna: wykonał rysunki roślin do drugiego wydania *Roślin polskich* W. Szafera, S. Kulczyńskiego, B. Pawłowskiego (z wyjątkiem kilku przejętych z wydania pierwszego i kilkunastu – z *Atlasu flory polskiej* J. Mądalskiego). Fotografia botaniczna: fotografować zaczął w gimnazjum, jego zdjęcia publikowane były jako materiał ilustracyjny w pracach innych autorów. Rzeźba: przez całe życie rzeźbił w stylu prymitywistów ludowych. Członek Polskiego Związku Akwarystów (wygłaszał liczne prelekcje dla akwarystów), Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (Złota Odznaka), Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika.
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytu-

cyjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – [brak danych].

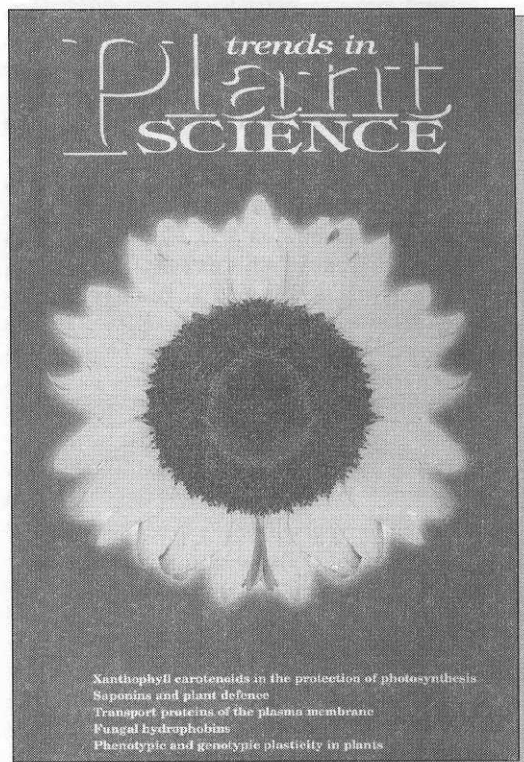
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – Złoty Krzyż Zasługi (1983), Złota Honorowa Odznaka Polskiego Związku Akwarystów.
12. Inne informacje – Od najmłodszych lat żywo interesował się zarówno przyrodą, jak i sztukami pięknymi. W gimnazjum brał aktywny udział w pracach Koła Przyrodniczego i Koła Krajoznawczego, opiekował się również szkolną biblioteką. W tym czasie opublikował swoje pierwsze artykuły i notatki przyrodnicze (patrz punkt 7b). Pod wpływem nauczyciela Władysława Hyli jego zainteresowania przyrodnicze przeważały – tę dziedzinę wiedzy studiował i poświęcił jej większość swego życia zawodowego. Podczas drugiej wojny światowej więziony był przez kilka miesięcy w obozie koncentracyjnym Kraków-Płaszów. W swym prywatnym ogrodzie posiadał liczne okazy drzew egzotycznych, np. *Metasequoia glyptostroboides* H. H. Hu et Cheng, *Ginkgo biloba* L., oraz kolekcję roślin tatrzańskich i pienińskich. Pochowany został na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.
13. Wykaz najważniejszych źródeł – Arch. UJ: KM 56, S III 246; Bibl. Jagiell.: Rkps. Przyb. 13/74; Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny UJ: B 291; *Akwarium* 1984, R. 25, nr 1–2 (79–80): 63 [biogram + portret]; A. Piekielko. 1983. Historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Uniwersytet Jagielloński – Varia 164, PWN, Warszawa-Kraków, ss. 113; informacje ustne uzyskane od żony – mgr Zdzisławy Wiśniewskiej.
14. Materiały ikonograficzne – portret (olej) pędzla Zbigniewa Kowalewskiego w zbiorach żony – mgr Zdzisławy Wiśniewskiej (patrz: *Wiad. Bot.* 1996, 40(2): 54), fotografie – Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny UJ.

Piotr KÖHLER

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

TRENDS IN PLANT SCIENCE

Trends in Plant Science (ISSN1360–1385) jest dwunastym już czasopismem ze znanej i cieszącej się

uznaniem biologów serii *Trends**, wydawanym przez nie wymagającą dodatkowej prezentacji oficynę Elsevier Science Ltd. Powołanie do życia nowego magazynu jest odpowiedzią wydawcy na zapotrzebowanie środowiska botaników. W czasopiśmie publikowane są wyniki najnowszych badań z zakresu szeroko pojętej botaniki (biologia molekularna i biologia komórki roślinnej, patologia, fizjologia, ekologia, systematyka i ewolucja roślin, a także botanika stosowana), przy czym Redakcja nie zamierza ograniczać łamów pisma do zagadnień związanych wyłącznie z roślinami kwiatowymi. Ponadto w czasopiśmie publikowane są artykuły przeglądowe, komentarze, polemiki, recenzje książek, opinie o nowych programach komputerowych, informacje o nowych technikach badawczych, a także informacje o nadchodzących spotkaniach naukowych. Według zapowiedzi redaktora, A. Sugdena, w najbliższych numerach czasopisma czytelnicy znajdą m.in. następujące artykuły: „Plant resistance genes” (B. Baker), „Molecular systematics in plant

*Tytuły pozostałych czasopism z serii *Trends* zostały wymienione przy okazji prezentacji *Trends in Genetics* [*Wiad. Bot.* 40(1): 67. 1996.]

science" (R. Olmstead), „Genetic engineering for male fertility" (L. Goldberg), „Complex plant traits: time for polygenic analysis" (R. C. Jansen), „Ovule development" (G. Angenent). Należy oczekiwać, że nowe pismo zdobędzie wkrótce szeroką rzeszę czytelników w Polsce.

Trends in Plant Science, podobnie jak inne czasopisma z tej serii, ukazują się w formacie A4; roczny wolumen tworzy 12 zeszytów, które ukazują się w cyklu miesięcznym, o objętości zeszytu około 44 strony; drukowane jest na wysokiej klasy matowym papierze kredowym, co umożliwia bardzo wierne reprodukcje barwnych fotografii i rycin.

Koszt prenumeraty *Trends in Plant Science*, łącznie z rocznym indeksem i twardą oprawą całego woluminu, wynosi w 1996 roku odpowiednio: dla bibliotek – 386, dla odbiorcy indywidualnego – 78 i dla studentów – 39 GBP.

Korespondencję w sprawie prenumeraty *Trends in Plant Science*, a także innych czasopism ukazujących się w serii *Trends*, należy kierować na adres:

Elsevier Trends Journals
Oxford Fulfillment Centre
PO Box 800
Kidlington
Oxford OX5 1DX, U. K.

Jan J. WÓJCICKI

SCRIPTA RUDENSIA

Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich” powołany został do życia w 1993 roku, a już w 1994 roku jego Dyrekcja rozpoczęła wydawanie nowego periodyku, noszącego tytuł *Scripta Rudensia* (ISSN 1232–6461). Jego zadaniem jest, według zapowiedzi Redakcji, publikowanie prac naukowych (zbiorów artykułów, samodzielnych rozpraw, materiałów pokonferencyjnych itp.), poświęconych bardzo szeroko pojętej problematyce związanej z Parkiem. Dotychczas ukazało się pięć następujących tomów *Scripta Rudensia*: zbiór prac *Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich – Tożsamość Przestrzeni* (Nr 1. 1994); J. M. Waga, *Rzeźba eoliczna na obszarze wschodniej części Niecki Koziełskiej* (Nr 2. 1994); S. Wika, W. Włoch (red.), *Aleja Husarii Polskiej z alejami bocznymi na tle rezerwatu Łęczszak w Kotlinie Raciborskiej* (Nr 3. 1994); zbiór prac: *Zagadnienia historyczne i przyrodnicze Parku* (Nr 4. 1995) i F. Celiński, A. Czyłok, *Różnorodność biologiczna i przyrodniczo-krajobrazowa „Uroczyska Głębokie Doły” koło Rybnika* (Nr 5. 1995). Poszczególne tomy są bogato ilustrowane

Scripta Rudensia

1

Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich Tożsamość Przestrzeni

Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje
Krajobrazowe Rud Wielkich”

Rudy Wielkie 1994

czarno-białymi, dwubarwnymi lub zachowanymi w sepii rycinami, a nierzadko kolorowymi fotografiami. Na uwagę zasługuje logo Parku, znakomicie oddające jego charakter, o którym Dr. J. M. Waga pisze we wstępnym artykule do tomu pierwszego: „... składa się z kilku symboli wpisanych w pole o kształcie odwróconej tarczy. Obrazują one: lesiste wysoczyzny, rozczłonkowane przez doliny meandrujących rzek, słońce wschodzące na bezchmurne niebo oraz charakterystyczny dla architektury cysterskiej wczesnogotycki łuk spinający naturalne elementy krajobrazowe Parku. Oddaje on istotę nazwy Parku – „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe”, podkreślając pierwszoplanową rolę cystersów w harmonijnym połączeniu w krajobrazie nadrudzkim treści przyrodniczych i kulturowych”.

Dystrybucję *Scripta Rudensia* prowadzi Wydawca. Wydawca:

Dyrekcja Parku Krajobrazowego
„Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe
Rud Wielkich”
Ul. Rogera 3
47–430 Rudy Wielkie

Jan J. WÓJCICKI

SENDTNERA

Sendtnera. Mitteilungen der Botanischen Staatssammlung und des Instituts für Systematische Botanik der Universität München (ISSN 0944-0178) jest nowym czasopismem niemieckim, którego pierwszy tom ukazał się w 1993 roku. Kontynuuje ono tradycję ukazującego się od 1950 r. nieregularnie, a od 1978 r. przynajmniej raz w roku, czasopisma *Mitteilungen der Botanischen Staatssammlung*. Jego wydawanie zakończono na tomie trzydziestym, zapowiadając jednocześnie wydanie w najbliższej przyszłości tomu zawierającego indeks obejmujący wszystkie wydane tomy periodyku. *Sendtnera*, podobnie jak *Mitteilungen...* publikuje oryginalne prace i krótkie doniesienia z zakresu botaniki systematycznej w języku niemieckim lub angielskim. Czasopismo publikowane jest raz w roku, a objętość pierwszych trzech tomów, jakie ukazały się dotychczas, waha się od 300 do 400 stron druku. Wysoki poziom merytoryczny pisma zapewniają redaktorzy, prominentni monachijscy systematycy roślin, profesorowie Jürke Grau i Dieter Podlech.

Otto Sendtner (1813–1859), którego imię zostało upamiętnione w tytule pisma, był najpierw adiunktem

w Herbarium, a następnie profesorem botaniki Uniwersytetu Monachijskiego. Przez szereg lat współpracował z wybitnym niemieckim botanikiem i eksploratorem Brazylii, Carlem F. P. von Martiusaem (1794–1868), nad monumentalnym dziełem *Flora Brasiliensis*. Za największe dokonanie O. Sendtnera uważa się badania flory Bośni i Bawarii, a prace: *Die Vegetations-Verhältnisse Südbayerns nach den Grundsätzen der Pflanzengeographie* (1854) i *Die Vegetations-Verhältnisse des Bayerischen Waldes nach den Grundsätzen der Pflanzengeographie* (1860) stawiają go w szeregu współtwórców nowoczesnej florystyki, jako samodzielnej dyscypliny botanicznej. Uznanie międzynarodowe zdobył jako badacz alpejskiej flory mchów.

Redakcja:

Prof. Dr. Jürke Grau & Prof. Dr. Dieter Podlech
Botanische Staatssammlung München
– Institut für Systematische Botanik
der Universität München
Menzingerstrasse 67
D-80638 München, Germany

Jan J. WÓJCICKI

Sendtnera

Mitteilungen der Botanischen Staatssammlung
und des Instituts für Systematische Botanik
der Universität München

Herausgeber:
Jürke Grau · Dieter Podlech

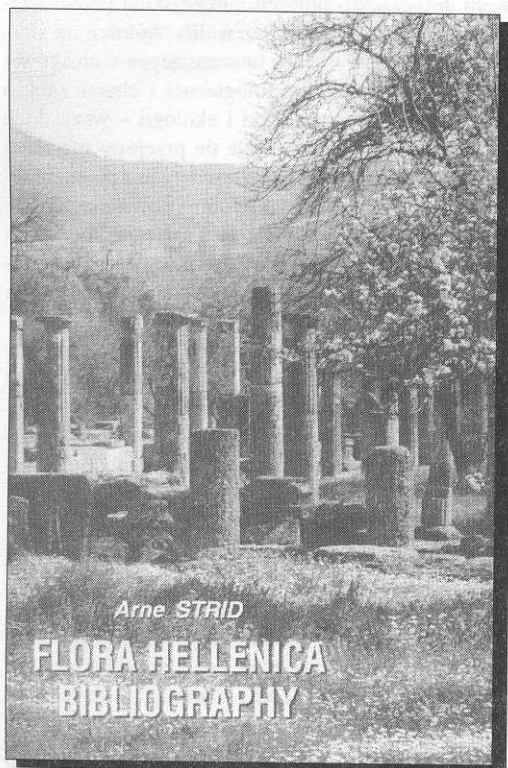
Band 2 München 1994

RECENZJE
BOOK REVIEWS

STRID A. *Flora hellenica bibliography. A critical survey of floristic, taxonomic and phytogeographical literature relevant to the vascular plants of Greece, 1753–1994*. Fragmenta Floristica et Geobotanica, Supplementum 4. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 1996, ss. X + 508. ISBN 83-85444-44-0.

Pisanie bibliografii nie jest zajęciem ani łatwym, ani specjalnie przyjemnym. Daje jednak niemałą satysfakcję, ponieważ po skończonej pracy pozostaje świadomość, że jej wyniki posłużą dużemu gronu użytkowników.

Autor omawianej bibliografii, duński botanik, Arne Strid od bardzo wielu lat zajmujący się florą obszaru śródziemnomorskiego, a zwłaszcza Grecji, z pewnością taką satysfakcję odczuwa. Pomysł napisania bibliografii powstał w 1988 r., a początkiem bazy danych był własny zbiór biblioteczny autora. Współpracowało ze Stridem wielu botaników z różnych krajów, m.in.: D. Phitos z Grecji, M. Ančev z Bułgarii, czy V. Stefanović i K. Micevski z dawnej Jugosławii.

Bibliografia sprawia wrażenie zrobionej bardzo rzetelnie. Obejmuje swoim zasięgiem nie tylko Grecję, ale także kraje Półwyspu Bałkańskiego, zachodniej i południowej Turcji, Cypru i Włoch. Będzie użyteczna głównie dla florystów, taksonomów, geografów roślin i kariologów. Znajdą coś dla siebie również m.in. ekologowie, anatomici roślin, fizjologowie czy palinologowie, gdyż w bibliografii są także prace z wymienionych dziedzin, jeśli dotyczą problemów związanych z florystyką i taksonomią tamtych obszarów.

Bibliografia zawiera imponującą liczbę 10241 pozycji, głównie książek i artykułów z lat 1753–1994 (pód numerem 5376 znajduje się K. Linneusza „*Species plantarum*”), mających podstawowe znaczenie dla powstającej „*Flora Hellenica*”.

Cytowana literatura ułożona jest alfabetycznie i chronologicznie według autorów i lat. Rok umieszczony po nazwisku autora to data efektywnego opublikowania pracy. Tytuły są zgodne z oryginalnymi, dlatego zostały przedrukowane niekiedy z błędami ortograficznymi. W bardziej spektakularnych przypadkach umieszczono na końcu tytułu „[sic!]”, np.: 2262. DIAPOULIS, CH. 1936b. *Amaracus dicnammus* [sic!] Benth.{...}. Autor podkreśla, że tytuły

zweryfikowano bardzo skrupulatnie pod względem merytorycznym, sprawdzając materiały źródłowe. Dzięki temu usunięto błędy, które przetrwały w literaturze przez całe pokolenia. Tylko dla 70 pozycji, które zacytowano na podstawie niepewnego źródła, dane mogą być niekompletne lub niepoprawne. Oznaczono je „[n.v.]”, czyli *non vidi* lub *non verified*, np.: 2879. FORMÁNEK, E. 1898b. Vierter Beitrag zur Flora von Macedonien. — *Verh. Naturf. Vereins Brünn* 36:?[n.v.]. Jeśli tekst pracy został napisany po grecku lub cyrylicą, a posiada streszczenie po angielsku, niemiecku lub francusku, zamieszczono również tytuł w języku, w którym napisano streszczenie. Skrót czasopism podano na ogół według B-P-H (Lawrence i in. 1968) i B-P-H/S (Bridon, Smith 1991). We wstępie zamieszczono mapę projektowanego podziału fitogeograficznego Grecji, zaś na końcu alfabetyczny indeks nazw rodzin, a w ich obrębie rodzajów.

Bibliografia Strida zajmie miejsce poprzedniej, o wiele skromniejszej (z roku 1976), autorstwa Economidou, odnoszącej się wyłącznie do terytorium Grecji.

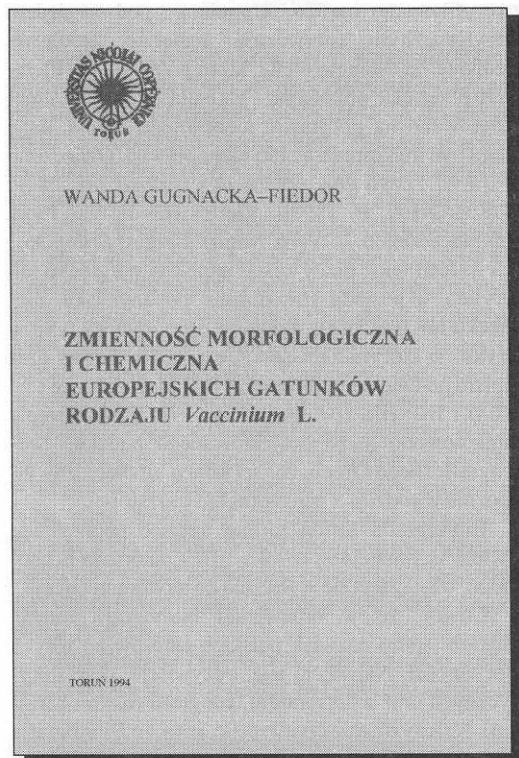
Cieszy, że w omawianej bibliografii można odnaleźć sporo nazwisk polskich autorów z różnych specjalności. Najwięcej jest, oczywiście, prac florystycznych oraz z taksonomii, geografii roślin i kariologii. Należy również podkreślić, iż to, że Bibliografia ukazała się jako suplement do zasłużonego polskiego periodyku, świadczy niewątpliwie o wzroście nie tylko popularności i prestiżu *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, ale także zaufania autorów do czasopisma, na co rzetelnie sobie zapracowało, szczególnie w okresie ostatnich sześciu lat.

Bibliografia flory helleńskiej wydana bardzo starannie, z interesującą i przyciągającą oczy okładką, jest naprawdę godna polecenia jako niezbędna pomoc w pracy botaników różnych specjalności i powinna znaleźć się nie tylko w każdej bibliotece placówek botanicznych, ale także na półkach księgozbiorów prywatnych.

Ludwik FREY

GUGNACKA-FEDOR W. *Zmienność morfologiczna i chemiczna europejskich gatunków rodzaju Vaccinium L.* Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Rozprawy. 145 str., 71 ryc., 27 tab. ISBN 83–231–0511–1.

Autorka opracowania od lat zajmowała się zmiennością morfologiczną i chemiczną krajowych gatunków borówek. Wyniki jej badań, publikowane po części wcześniej, po przeprowadzeniu dodatkowych porównawczych prac fitosocjologicznych, biometrycznych i chemotaksonomicznych, w prezentowanej rozprawie zostały podsumowane i szeroko skomentowane.

Po przedstawieniu we wstępie szczegółowego przeglądu literatury, występujące w Polsce *Vaccinium myrtillus*, *V. uliginosum* oraz *V. vitis-idaea* scharakteryzowane zostały pod względem budowy morfologicznej, biologii, ekologii, chorologii i występowania w zbiorowiskach roślinnych. Na tym tle prowadzone przez Autorkę badania rysują się jako wypełnienie luki w poznaniu zmienności krajowych przedstawicieli rodzaju *Vaccinium* w zależności od występowania w różnych warunkach siedliskowych Borów Tucholskich, a w dalszej części badań także ich zróżnicowania geograficznego w europejskich częściach zasięgów. Badania biometryczne morfologii liści oraz analiza chemizmu liści i pędów populacji występujących w zniekształconych w różnym stopniu zbiorowiskach roślinnych Borów Tucholskich, doprowadziły do wykrycia korelacji pomiędzy zmianami cech budowy morfologicznej oraz chemizmu liści i antropogenicznymi zaburzeniami siedlisk. Na tej podstawie Autorka uważa, że badane gatunki z rodzaju *Vaccinium* mają walor roślin wskaźnikowych i mogą być pomocne w określaniu procesów przebiegających w ekosystemach.

Szeroki zakres przeprowadzonych badań, wzbogaconych o wnikliwe studia nad bogatym piśmiennic-

twem dotyczącym biologii europejskich przedstawicieli rodzaju *Vaccinium*, pozwoliły Autorce na sformułowanie wielu jeszcze interesujących wniosków z zakresu zmienności morfologicznej i chemicznej, a także z zakresu systematyki i ekologii – wszystkich nie sposób tu przytoczyć. Na tle przeprowadzonych badań oraz wiadomości zaczerpniętych z piśmiennictwa, zarysowany został także obraz powstania i historii rozwoju rodziny *Ericaceae* i rodzaju *Vaccinium* oraz różnicowania się gatunków. Na podstawie analizy zasięgów gatunków wskazano współczesne centra występowania rodzaju.

Ze względu na szeroki zakres prac taksonomicznych, biometrycznych i chemotaksonomicznych oraz bardzo szczegółowy przegląd literatury (361 pozycji!), omawiana praca ma charakter monograficzny i jeśli ktokolwiek jeszcze odważy się rozpocząć badania nad borówkami, z pewnością będzie rozpoczynał od tej pracy i znajdzie w niej coś ciekawego dla siebie.

Na koniec należy wyrazić Autorce uznanie za staranną redakcję, trafny dobór ilustracji oraz przygotowanie angielskich opisów rycin i tabel, które niewątpliwie ułatwią korzystanie z opracowania obcokrajowcom. Jedynie streszczenie angielskie mogłoby być nieco bardziej szczegółowe i powinno zawierać odсылaczce do rycin i tabel.

Adam BORATYŃSKI

JUTRZENKA-TRZEBIATOWSKI A. *Zboczowe lasy klonowo-lipowe Aceri-Tilietum Faber 1936 w Polsce północno-wschodniej*. Monographiae Botanicae 78: 1–78, 7 tab., 23 ryc. Polskie Towarzystwo Botaniczne, Warszawa. Druk. Wyd. Nauk. S. A., Łódź, 1995. ISSN 0077–0655; ISBN 83–86292–03–2.

Klonowo-lipowe lasy stokowe wykształcają się w specyficznych warunkach siedliskowych, na stromych i urwistych zboczach lub w jarach, na zasobnych, dobrze uwilgotnionych glebach. Miejsca takie są mało przydatne dla celów rolniczych, a także nie podlegały w znacznej części presji leśnictwa, toteż często stały się ostojami naturalnej lub w niewielkim stopniu zniekształconej szaty roślinnej, które dodatnio odznaczają się pod tym względem na tle otoczenia. Płaty tego typu zbiorowisk roślinnych zajmują najczęściej nieduże powierzchnie, stąd też zapewne występowanie zespołu *Aceri-Tilietum* (podobnie jak i innych zespołów leśnych o charakterze lasów stokowych; por. np. Kozłowska i Matuszkiewicz, 1993, *Fragm. Flor. Geobot.* 38(1): 277–302) nie zawsze mogło być udokumentowane zdjęciami fytosocjologi-

czynymi. Doniesienia o występowaniu grądów stokowych rozproszone są w kilkunastu publikacjach z terenu kraju i zawierają zwykle pojedyncze lub co najwyżej nieliczne zdjęcia dokumentujące ten zespół roślinny.

Recenzowana publikacja w jakimś stopniu wypełnia lukę w polskim piśmiennictwie. Autor prześledził w niej przede wszystkim rozmieszczenie oraz zmienność geograficzną i siedliskową zbiorowiska, a także dokonał próby określenia stopnia jego zachowania, degeneracji oraz potrzeb ochrony na obszarze północno-wschodniej Polski, od Wisły na zachodzie przez Pojezierze Chełmińskie i Wysoczyznę Mławską na południu oraz po granicę państwa na północy i wschodzie. Prace terenowe prowadzone były w latach 70. i 80. i pozwoliły zgromadzić bogaty materiał dokumentacyjny w postaci 350 zdjęć fitosocjologicznych wykonanych, jak Autor pisze, w 97 obiektach. Tak bogaty materiał pozwolił dobrze scharakteryzować zespół *Aceri-Tilietum*, na badanym terenie. Autor przedstawia analizę składu gatunkowego płatów, udział elementów geograficznych, omawia rolę poszczególnych gatunków drzew oraz strukturę drzewostanów. Specjalną uwagę poświęcił Autor zmienności siedliskowej i geograficznej zespołu, wyróżniając na badanym terenie 2 jego odmiany geograficzne, 3 podzespoły uwarunkowane siedliskowo, 8 wariantów, a także szereg form degeneracyjnych. Zagadnieniom degeneracji zboczowych lasów grądowych poświęcił on wiele uwagi, omawiając oddzielnie skład florystyczny, zniekształcenia składu gatunkowego oraz strukturę drzewostanów zależnie od stopnia degeneracji, spowodowanej różnymi formami i siłami antropopresji.

Uzupełnieniem charakterystyki *Aceri-Tilietum* na obszarze północno-wschodniej Polski jest przegląd zbiorowisk kontaktowych zespołu. W dalszej części opracowania omówiony został także stopień zachowania zespołu, jego dotychczasowa ochrona (występowanie w istniejących rezerwach, parkach narodowych i parkach krajobrazowych) oraz potrzeby w tym zakresie. Autor zwraca tu uwagę na potrzebę ochrony udokumentowanych płatów grądów stokowych oraz potrzebę dalszych badań nad ich rozprzestrzenieniem, z uwagi na występowanie w nich wielu chronionych i ginących gatunków roślin naczyniowych.

Pracę zamyka rozdział podsumowujący oraz zestawienie 161 cytowanych w pozycji literatury. W sumie czytelnik otrzymuje interesującą pozycję omawiającą bardzo interesujący zespół leśny, dotychczas słabo w naszym kraju udokumentowany, a złączone dość obszerne streszczenie angielskie oraz angielskie

objaśnienia rycin i tabel ułatwią korzystanie z pracy czytelnikom obcojęzycznym.

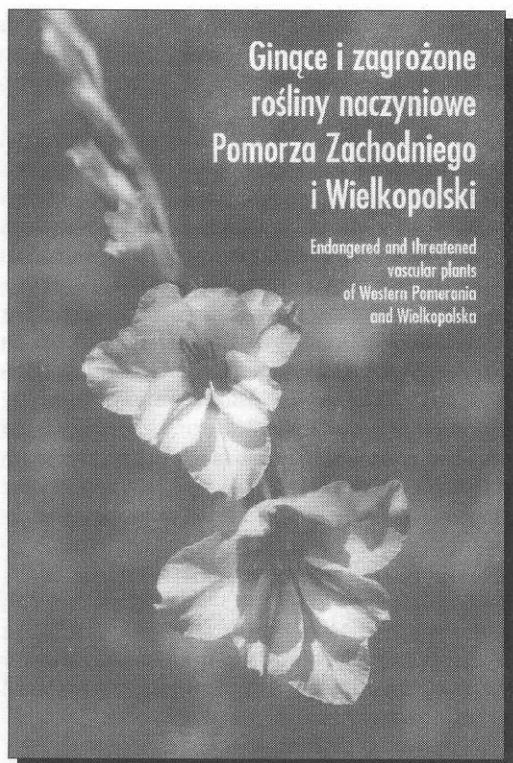
Dystrybucję tego tomu *Monographiae Botanicae* prowadzi Biblioteka Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa oraz Księgarnia ORPAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa

Adam BORATYŃSKI

ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. (red.), *Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego Wielkopolski – Endangered and threatened vascular plants of Western Pomerania and Wielkopolska*. Prace Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 3. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1995. 141 ss., liczne ryciny i tabele. ISBN 83-86001-10-0.

Podstawowym celem ochrony przyrody jest zachowanie różnorodności genetycznej organizmów [por. „Światowa Strategia Ochrony Przyrody”, (tłumacz. R. Olaczek), LOP, 1985]. Punktem wyjściowym działań w tym kierunku jest prawidłowe i w miarę możliwości jak najpełniejsze rozpoznanie stopnia zagrożenia poszczególnych gatunków roślin i zwierząt. Opracowania takie, zwane czerwonymi księgami, publikowane były dla różnych obszarów, w przypadku roślin naczyniowych np. dla całej Europy, dla krajów, a także w skali lokalnej, dla regionów geograficznych. W Polsce oceny zagrożenia roślin dokonywano kilkakrotnie, tworząc listy roślin zagrożonych oraz publikując „Polską czerwoną księgę roślin” [K. Zarzycki i R. Kaźmierczakowa (red.), 1993]. Recenzowana książka spełnia rolę „czerwonej listy roślin naczyniowych” w skali lokalnej, dotyczy bowiem Pomorza Zachodniego oraz Wielkopolski i w sumie obejmuje około 1/3 powierzchni kraju. Obszar ten należy do stosunkowo dobrze poznanych pod względem florystycznym, co z jednej strony ułatwiło ocenę stopnia zagrożenia poszczególnych taksonów, a z drugiej strony przysporzyło pracy autorom.

Prezentowana książka składa się z 2 części. Pierwsza z nich, autorstwa W. Żukowskiego i B. Jackowiaka, jest najobszerniejsza i zawiera alfabetyczne zestawienie gatunków zagrożonych, poprzedzone wstępem i wprowadzeniem metodycznym, a zakończone analizami stopnia zagrożenia flor badanych regionów, druga natomiast mieści opracowania uzupełniające. Dotyczą one: analizy geograficznej gatunków ginących (W. Żukowski), stopnia zagrożenia gatunków z rodzajów *Rubus* i *Rosa* (J. Zieliński) oraz z rodziny *Orchidaceae* (D. I. Szlachetko), a także obszarów sta-

nowiących ostoje roślin zagrożonych na Pojezierzu Gnieźnieńskim (J. Chmiel) i występowania gatunków zagrożonych w skali całej Polski na terenach zurbanizowanych Poznania (B. Jackowiak).

W efekcie przeprowadzonych analiz stwierdzono, iż 540 gatunków na terenie Pomorza Zachodniego oraz 527 gatunków w Wielkopolsce jest w różnym stopniu zagrożonych. W pierwszym przypadku stanowi to 34,2%, a w drugim 37,8% flory. W tej liczbie mieszczą się taksony już wymarłe (51 gat. na Pomorzu i 45 gat. w Wielkopolsce). Liczby te są porównywalne z analogicznymi liczbami w krajach i regionach sąsiednich. Analiza przynależności taksonomicznej zagrożonych gatunków zwraca uwagę na najbardziej zagrożone rodziny. W obu regionach są to *Cyperaceae*, *Poaceae*, *Orchidaceae* i *Rosaceae*. Potwierdzono jeszcze raz, że najbardziej zagrożone są gatunki o wąskich na ogół skalach tolerancji, w tym przede wszystkim rośliny specyficznych zbiorowisk, jak np. torfowiska wysokie i przejściowe, wilgotne i podmokłe łąki czy murawy piaskowe i kserotermiczne, jednak do grupy tej zaliczyć trzeba także rośliny związane do zbiorowisk ciepłolubnych dąbrów i mezo-filnych lasów liściastych. Podkreślenia wymaga też

fakt, że znaczna liczba gatunków w skali kraju nie zagrożonych, lokalnie może ulegać bardzo dużej presji, być silnie zagrożona, a nawet zostać zupełnie wyeliminowana ze składu flory.

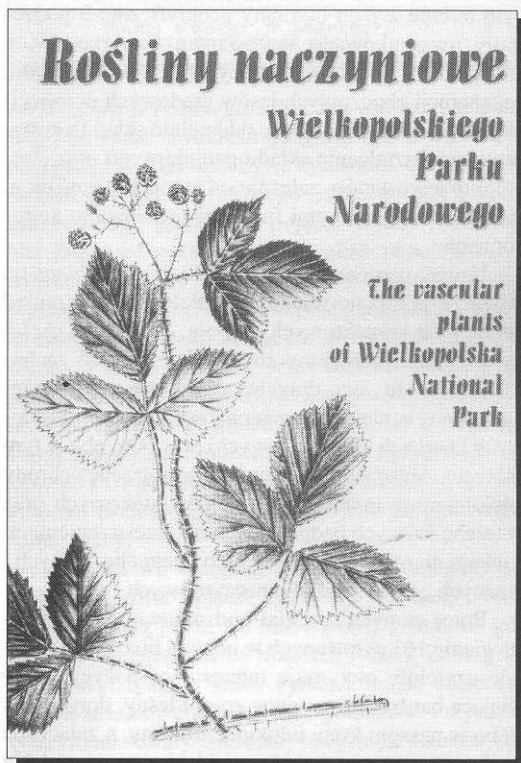
Cała pozycja zasługuje na baczną uwagę i niewątpliwie będzie się do niej często sięgało, podobnie jak do „Czerwonej księgi”.

Dystrybucję omówionej publikacji prowadzi Zakład Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Al. Niepodległości 14, 61-713 Poznań, tel. +(61) 520518.

Adam BORATYŃSKI

ŻUKOWSKI W., LATOWSKI K., JACKOWIAK B., J. CHMIEL J. *Rośliny naczyniowe Wielkopolskiego Parku Narodowego – The vascular plants of Wielkopolska National Park*. Prace Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 4. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1995. 231 ss., 31 ryc., 12 tab. ISBN 83-86001-17-8.

Wielkopolski Park Narodowy utworzony został formalnie w roku 1957, na obszarze objętym różnymi formami ochrony jeszcze w 1932 roku. Już w latach

30. przystąpiono do opracowywania flory objętego wówczas ochroną obszaru Parku. Pierwszym krokiem w tym kierunku był nie opublikowany „*Spis systematyczny roślin naczyniowych Wielkopolskiego Parku Narodowego w Ludwikowie koło Poznania*”, zestawiony przez Feliksa Krawca i Jarosława Urbańskiego, pracowników Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Prace nad florą Parku, przerwane w okresie wojennym, kontynuowane były następnie z różnym nasileniem przede wszystkim przez pracowników Katedry Systematyki i Geografii Roślin, a później Zakładu Taksonomii Roślin UAM. Zaowocowały one licznymi publikacjami florystycznymi oraz opracowaniami fitosocjologicznymi, a także bogatymi zbiorami zielnikowymi. Dało to podstawy do opracowania pełnej flory naczyniowej parku. Materiały te uzupełniono w ostatnich latach intensywnymi badaniami terenowymi, których wyniki, w porównaniu z danymi historycznymi, pozwoliły prześledzić zmiany we florze Wielkopolskiego Parku Narodowego, jakie zaszły tam zwłaszcza w ostatnim półwieczu.

Cała publikacja składa się z ośmiu rozdziałów. W rozdziałach wstępnych przedstawiono kolejno cel, przedmiot i zakres opracowania, przypomniano zarys fizjografii parku oraz jego charakterystykę geobotaniczną, a także omówiono metody badań i wykorzystane materiały. Podstawową część książki stanowi jednak rozdział pt. „Wykaz systematyczny i charakterystyka gatunków”, zajmujący 2/3 jej objętości. Umieszczono w nim wszystkie gatunki, których spontaniczne występowanie na terenie Parku zostało, jak to piszą autorzy, „...w sposób wiarygodny udokumentowane...”, oraz wybrane ważniejsze gatunki drzew i krzewów najczęściej uprawianych. Nazewnictwo roślin przyjęto, z niewielkimi odstępstwami, za „*Flora Europaea*”. Każdy gatunek umieszczony w wykazie scharakteryzowany został pod względem częstości występowania z podaniem liczby stanowisk i liczby notowań w terenie, przynależności do grup geograficzno-historycznych flory oraz zajmowanych siedlisk. Podano też wykazy stanowisk poszczególnych taksonów (dla gatunków pospolitych tylko po kilka na każdy kwadrat ATPOL). Ponadto wyróżniono odrębnymi znakami gatunki obcego pochodzenia, gatunki uprawne oraz gatunki wymarłe i prawdopodobnie wymarłe. W sumie omówiono w ten sposób 1155 taksonów, w tym 1120 taksonów dziko rosnących i 35 spotykanych wyłącznie w uprawie.

W dalszych częściach książki czytelnik znajdzie statystyczną i fitogeograficzną charakterystykę flory Wielkopolskiego Parku Narodowego. Przeanalizowano między innymi skład taksonomiczny flory, czę-

stość występowania gatunków, spektrum form życiowych Raunkiaera, udział grup socjalno-ekologicznych, występowanie gatunków chronionych oraz ginących i zagrożonych (tych ostatnich w skali Wielkopolski). Całość publikacji zamknięta została krótkim podsumowaniem, z którego na podkreślenie zasługuje stwierdzenie, iż Wielkopolski Park Narodowy jest nadal cennym obiektem geobotanicznym, a jego szata roślinna, pomimo nasilającej się antropopresji, utrzymuje wysoki poziom różnorodności gatunkowej z zachowaniem znacznej przewagi rodzimych składników flory nad gatunkami obcymi. Ponadto na obszarze Parku, pomimo zanotowanej recesji, nadal występują liczne taksony rzadkie i ginące w skali Wielkopolski, a nawet w skali całego kraju. Procesy synantropijnych przemian flory oraz wymierania gatunków rzadkich przebiegają tu znacznie wolniej niż na terenach sąsiednich, w znacznym stopniu zurbanizowanych i intensywnie zagospodarowanych. Wydana w roku 1995 książka spełnia ważną rolę dokumentacyjną, tym bardziej, że autorzy zadali sobie trud aktualizacji danych florystycznych do lat ostatnich. Będzie więc ta pozycja niewątpliwie stanowiła przez wiele lat ważne źródło dat florystycznych oraz będzie mogła być wykorzystywana do przyszłych porównawczych studiów nad dynamiką flory Wielkopolskiego Parku Narodowego.

W publikacji wykorzystano liczne źródła, a lista cytowanych prac liczy około 200 pozycji bibliograficznych. Korzystanie z pracy ułatwi niewątpliwie wykaz nazw topograficznych oraz zamieszczony na końcu indeks nazw rodzajów.

Dystrybucję publikacji prowadzi Zakład Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Al. Niepodległości 14, 61-713 Poznań, tel. +(61) 520-518.

Adam BORATYŃSKI

JACKOWIAK B., LATOWSKI K. *Rozmieszczenie, ekologia i biologia chwastów segetalnych. Bibliografia polskich prac do roku 1995. – Distribution, Ecology and Biology of Segetal Weeds. Bibliography of Polish Works till 1995.* Prace Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 5. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 1996. 111 str. + dyskietka. ISBN 83-86001-27-5.

Zestawianie bibliografii to żmudna i, pomimo licznych ostatnio udogodnień, niewdzięczna praca, chociaż trudno sobie wyobrazić biologa, który nie miałby podręcznej bibliografii najczęściej cytowanych prac na własny użytek. Taki też był rodowód recenzowanej publikacji, w której ostatecznie zgroma-

dzono noty bibliograficzne 772 prac dotyczących, jak to wynika z tytułu, przede wszystkim rozmieszczenia, ekologii i biologii chwastów segetalnych. Pominęto tu z rozmysłem prace o charakterze agrotechnicznym. Zestawienie prac cytowanych w bibliografii poprzedzone zostało wykazem bibliografii wcześniej wydanych, a dotyczących zbliżonych zagadnień, wykazem opublikowanych w Polsce książek poświęconych chwastom, oraz spisem materiałów konferencyjnych i sympozjalnych, omawiających zagadnienia biologii i zwalczania chwastów. Jako uzupełnienie zamieszczono wykaz prac doktorskich poświęconych biologii i ekologii chwastów, wykonanych w różnych ośrodkach akademickich kraju. Kluczem do bibliografii jest indeks tematyczny, zamieszczony na końcu publikacji, a korzystanie z niej ułatwi zapewne także indeks autorów.

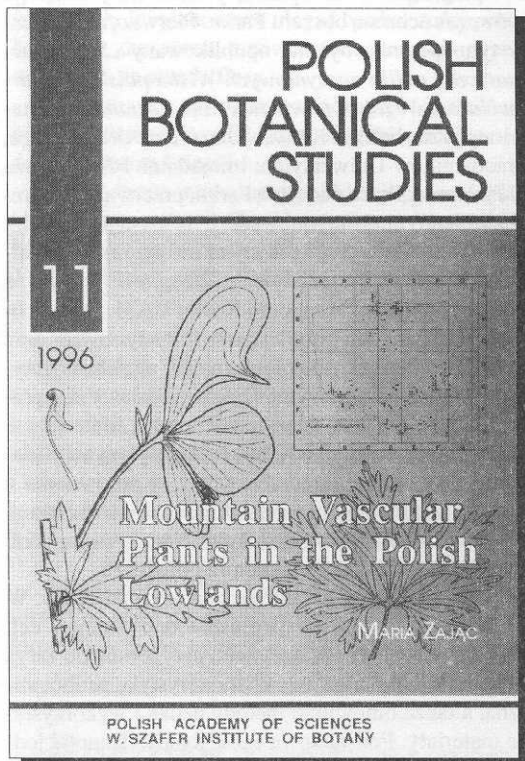
Dodatkowym ułatwieniem dla osób zajmujących się u nas chwastami jest niewątpliwie zapisanie bibliografii w formie pliku komputerowego, dostępnego przy pomocy najczęściej używanych edytorów tekstu, na komputerach typu IBM. Dyskietka została dołączona do książki. W dobie powszechnego stosowania sprzętu komputerowego zapewne znaczna liczba korzystających z bibliografii znacznie częściej będzie używała dyskietki niż samej książki. W tym miejscu można wyrazić nadzieję, że autorzy opracowania nie poprzestaną na jednorazowym wydaniu bibliografii i będą wydawać (przynajmniej w formie plików komputerowych) kolejne, uzupełnione i znowelizowane jej wersje. Być może także, traktując obecną bibliografię jako pierwszy krok w tym kierunku, przygotowana zostanie skomputeryzowana baza danych, zawierająca oprócz not bibliograficznych także krótkie streszczenia, najważniejsze wnioski, słowa kluczowe etc...

Dystrybucję publikacji prowadzi Zakład Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Al. Niepodległości 14, 61-713 Poznań, tel. +(61) 520-518.

Adam BORATYŃSKI

ZAJĄC M. *Mountain Vascular Plants in the Polish Lowland*. *Polish Botanical Studies* 11. 92 str., 4 tab., 140 ryc. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków 1996. ISSN: 0867-0730, ISBN: 83-85444-46-7.

W roku 1930, jako 69 tom działu B, serii III *Rozpraw Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie* ukazało się opracowanie Władysława Szafera pt. „*Element górski*

we florze Niżu Polskiego”. Praca ta wniosła wiele nowego do badań z zakresu geografii roślin w Polsce i nie tylko, i do dziś dnia bywa cytowana. Utrwaliło się zwłaszcza pojęcie tytułowego „elementu górskiego”, zamienionego później na pojęcie „roślin górskich”. Nie bez znaczenia pozostało także przedstawienie map zasięgowych wielu gatunków oraz omówienie występowania innych, a następnie geograficzna analiza zasięgów. W roku bieżącym, w 66 lat od tego momentu, a także w prawie setną rocznicę urodzin W. Szafera (1897–1970), otrzymaliśmy nowe opracowanie tego samego zagadnienia. Trudno się w takiej sytuacji ustrzec od mimowolnych nawet porównań, zestawień i komentarzy, które zresztą zamieszcza także Autorka rozprawy; przejdźmy jednak do omówienia samej pracy.

Autorka we wstępnej części rozprawy skorygowała i uściśliła pojęcie „gatunku górskiego” oraz przedstawioną przez W. Szafera listę gatunków górskich występujących na nizinach Polski. Zabieg ten zmniejszył tylko o jeden gatunek liczbę taksonów, jednak znacznie zmienił wykaz gatunków. Przyczyny tych zmian zostały dokładnie omówione i trudno się z nimi nie zgodzić.

W następnej części pracy zasięgi wszystkich gatunków zostały szczegółowo scharakteryzowane; zaseregowano także poszczególne taksony do elementów i podelementów geograficznych oraz typów zasięgowych, przy czym pamiętać należy, że są to tylko „gatunki górskie schodzące na niż”, a nie wszystkie rośliny górskie występujące w naszym kraju. Rozpatrzono także przynależność badanych taksonów do grup gatunków górskich wyróżniając, zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami, rośliny o charakterze podgórskim, reglaowym i wysokogórskim oraz ogólnogórskim. Dokumentacją i ważnym uzupełnieniem tej części pracy jest 126 map zasięgowych analizowanych gatunków. Zostały one przygotowane w oparciu o bazę danych ATPOL, w tym znaczna ich liczba to mapy opracowane po raz pierwszy.

Dalsza część opracowania to analiza badanej grupy roślin górskich pod względem udziału podelementów geograficznych oraz grup i typów zasięgowych, przy czym na uwagę zasługuje próba numerycznej analizy kartogramów i uszeregowania tą metodą poszczególnych typów zasięgowych roślin. Niewątpliwym udogodnieniem w analizie zagęszczenia występowania wszystkich badanych roślin górskich, jak też poszczególnych ich grup, np. z podelementu alpejsko-środkowo-europejskiego, sub-atlantycznego czy karpacko-bałkańskiego i innych wyróżnianych, było szerokie wykorzystanie możliwości programu ATPOL. Jest to bodaj pierwsze jego zastosowanie na tak szeroką skalę.

Pewnym *novum* w geograficznej analizie badanej grupy roślin jest przegląd metod rozsiewania się gatunków należących do analizowanej grupy roślin. Interesujące są także przemyślenia Autorki co do wieku niżowych stanowisk poszczególnych taksonów.

W sumie omawiana pozycja zasługuje na baczna uwagę i z pewnością znajdzie wielu nabywców, i to nie tylko w Polsce. Jest ona też przykładem modelowego opracowania z zakresu fitogeograficznej i ekologicznej analizy grupy roślin.

Adam BORATYŃSKI

Od Redakcji: Dystrybucję omówionej pozycji prowadzi Dział Wydawnictw Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, ul. Lubicz 46, 31–512 Kraków, tel. 215144

PAULECH C. *Flóra Slovenska X/1. Mycota (Huby) Ascomycetes (Vreckaté), Erysiphales (Mučnatkovaré)*. Veda, Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, Bratislava 1995 ss. 290. ISBN 80–224–0189–7.

Literatura mikologiczna wzbogaciła się o nową cenną pozycję dotyczącą grzybów z rzędu *Erysipha-*

les na obszarze Słowacji. Pracę rozpoczyna część ogólna, w której opisano morfologię mączniakowych (typy zarodnikowania konidialnego, wygląd i budowa otoczni, rodzaju przyczepki i ich rozmieszczenie, jak również morfologię worków i askospor). Następnie przedstawia charakterystykę ekologiczną i biologiczną tych grzybów. Autor umieszcza tabele przedstawiające wykaz rodzin roślin porażonych przez określone gatunki grzybów z rzędu *Erysiphales*. Znajduje się również rozdział poświęcony różnym systemom klasyfikacji mączniakowych. Podano też metody ochrony roślin przed tymi pasożytami. Zamieszczono zarys historii badań nad tymi grzybami. Po tych rozdziałach następuje część systematyczna, która składa się z klucza do oznaczania rodzajów oraz z kluczy do identyfikacji gatunków w obrębie rodzajów. Dla każdego taksonu podano obowiązującą nazwę łacińską i synonimy. Opisy poszczególnych taksonów zamykają wykazy roślin żywicielskich i uwagi o ich występowaniu na obszarze Słowacji. W pracy znajdują się starannie wykonane rysunki w liczbie 121, przedstawiające zarodniki konidialne, otocznie z przyczepkami, worki z zarodnikami. Szkoda, że Autor nie umieścił zdjęć fotograficznych spod mikroskopu świetlnego. Jeszcze bardziej atrakcyjne byłyby fotografie wykonane przy użyciu skaningowego mikroskopu elektronowego. Część systematyczną zamyka podsumowanie. Autor wyróżnia 108 gatunków grzybów występujących na 714 gatunkach roślin żywicielskich (w Polsce 94 gatunki na 620 gatunkach roślin żywicielskich). Umieszczono również spis nazw łacińskich oraz odpowiedniki ich nazw w języku słowackim. Następny rozdział zawiera wykaz piśmiennictwa obejmujący 184 pozycje literatury, w tym 6 publikacji polskich mikologów. Autor cytuje najnowszą literaturę światową dotyczącą tej grupy grzybów. Opracowanie dotyczące *Erysiphales* autorstwa Cypriána Paulecha wydane w serii *Flóra Slovenska* może być bardzo przydatne dla osób zajmujących się taksonomiczno-chorologicznymi badaniami tej grupy systematycznej, z uwzględnieniem różnych krajów Europy i innych kontynentów.

Ewa KALINOWSKA-KUCHARSKA

WANG F., CHIEN N., ZHANG Y., YANG H. *Pollen Flora of China*. Second Edition. Institute of Botany, Academia Sinica, Beijing. 1995. ss. 461, 180 ryc., 205 tablic fot. Twarda opr. ISBN 7–03–003635–2/Q.452

Po trzydziestu pięciu latach od opublikowania flory pyłkowej Chin (*Morphology of Pollen of Chinese*

Plants, 1960) ukazało się drugie, uzupełnione wydanie. Podobnie jak poprzednia, także i ta książka opracowana jest w formie atlasu. Zawiera ona opisy i ilustracje ziarn pyłku roślin wyższych z 27 rodzajów należących do 9 rodzin *Pinopsida* oraz 875 rodzajów z 114 rodzin *Magnoliophytina*. W obrębie rodzajów uwzględniono większość gatunków rosnących obecnie w Chinach.

Wszystkie taksony roślin opatrzone są opisem cech morfologicznych ziarn pyłku, bardzo często zilustrowanych dodatkowo na rysunkach kreskowych, informacją o pokroju rośliny i jej rozmieszczeniu. Dla rodzin: *Pinaceae*, *Taxodiaceae*, *Betulaceae*, *Fagaceae*, *Juglandaceae*, *Meliaceae* i *Sapindaceae* podano klucze dla rodzajów.

Przeważająca część taksonów uwzględnionych w tekście została zilustrowana zdjęciami fotograficznymi ziarn pyłku zestawionymi w ponad 200 tablicach. Fotografie są bardzo dobrej jakości. Zostały wykonane na ogół pod mikroskopem świetlnym i obrazują cechy morfologiczne sporomorf, ze szczególnym uwzględnieniem skulptury egzyny. Cennym uzupełnieniem tego wydania flory pyłkowej są zdjęcia ziarn pyłku spod mikroskopu skaningowego. Brak jest natomiast w objaśnieniach, w większości przypadków, informacji o wielkości powiększeń ziarn pyłku lub fragmentów ich egzyny na zdjęciach fotograficznych. Jest godne podkreślenia, że każdy takson jest opatrzony numerem arkusza zielnikowego, z którego pobrano materiał do analizy.

O ile część tekstowa książki uległa tylko niewielkiemu poszerzeniu w stosunku do pierwszego wydania o opisy dodanych gatunków lub rodzajów, o tyle liczba tablic z fotografiami ziarn pyłku uległa podwojeniu, a ponadto zostały one wydrukowane na papierze kredowym, co jest bardzo pozytywną zmianą. Książka zawiera wykaz cytowanych publikacji, częściowo w języku chińskim oraz indeks nazw łacińskich taksonów, niestety bez odsyłaczy do ilustracji.

Flora pyłkowa Chin jest pozycją niezbędną w badaniach zarówno palinologiczno-stratygraficznych flor trzeciorzędowych świata, jak i w palinotaksonomii, mimo, że została wydana w języku chińskim. Jest to bowiem jeden z nielicznych opublikowanych atlasów flory pyłkowej, a ponadto dotyczy tak interesującego i ważnego dla porównawczych badań nad trzeciorzędem obszaru jak Azja Wschodnia. Książka ta dostarcza także, między innymi, źródłowej informacji o składzie gatunkowym i różnorodności taksonomicznej flory chińskiej. Opublikowanie książki w wersji angielskiej pozwoliłoby na jej wykorzystanie przez botaników i palino-

logów całego świata w stopniu znacznie szerszym niż ma to miejsce obecnie.

Ewa ZASTAWNIAK

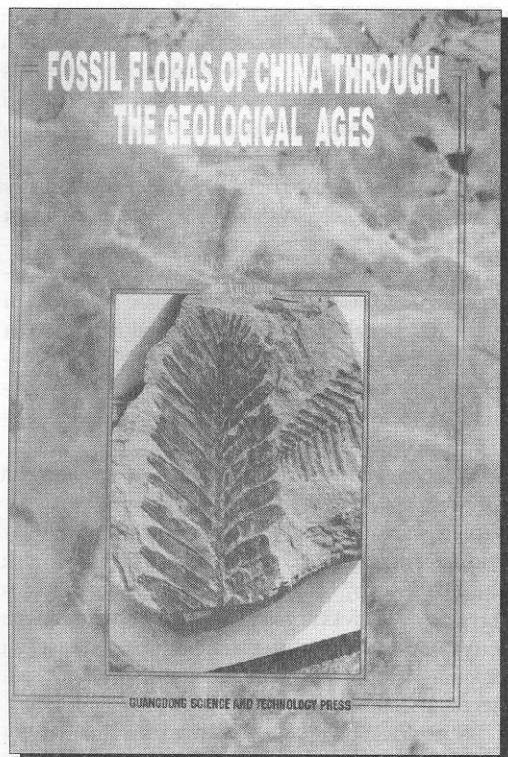
LI XIANGXUE (red.) *Fossil Floras of China through the geological ages* (English edition) 1995. Guangdong Science and Technology Press 13F, No.11, Shuiyin Road Huanshidong Road, Guangzhou, China, 510075. ss. 695, 51 ryc., 30 tabel, 144 plansz fot. Twarda opr. ISBN 7-5359-1537-x/Q14.

Na rozległym obszarze Chin znajdowane były liczne szczątki roślin kopalnych różnego wieku. Wiele z nich, ze względu na doskonały stan zachowania, ma wielką wartość poznawczą. Recenzowana książka podsumowuje osiągnięcia paleobotaniki chińskiej od połowy XIX stulecia, ze szczególnym uwzględnieniem badań chińskich autorów ostatnich 40 lat. Książka została opracowana i przygotowana do druku równocześnie w wersjach chińskiej i angielskiej w Instytucie Geologii i Paleontologii Chińskiej Akademii Nauk, przy niewielkim współudziale paleobotaników z innych instytutów i uczelni chińskich. Została napisana w przeciągu 16 miesięcy.

Całość tekstu podzielono na trzy części: paleozoik, mezozoik, kenozoik oraz 12 rozdziałów. Tekst każdego rozdziału jest podzielony na podrozdziały, zawierające: informacje o historii dotychczasowych badań, charakterystykę roślinności, dane porównawcze flor określonego wieku z terenu Chin i przyległych obszarów, dane paleogeograficzne, podział na prowincje fitogeograficzne (każdorazowo zaznaczone na mapie Chin) oraz różnego rodzaju dodatkowe informacje w osobnych podrozdziałach (m.in. dane geologiczne, wnioski klimatyczne, uwagi o tafonomii). Cennym walorem tekstu jest prezentacja i dyskusowanie różnych opinii w przypadku kontrowersyjnych problemów.

Wyniki badań prezentowane w książce oparte są w przeważającej mierze na szczątkach makroskopowych roślin, głównie liściach. Byłoby ogromnie interesujące, zwłaszcza dla flor trzeciorzędu i czwartorzędu, poznanie także flor karpologicznych. Dla większości okresów podane są w osobnych podrozdziałach również szczegółowe dane palinologiczne, a rozdział dotyczący czwartorzędu omawia historię roślinności w oparciu głównie o diagramy pyłkowe. Na zakończenie każdego rozdziału zamieszczono obszerny wykaz cytowanych prac.

Paleozoik opisano w 6 rozdziałach, z których cztery omawiają flory syluru, dewonu, karbonu i permu, a pozostałe dwie najważniejsze prowincje karbońsko-permskie Chin – Angarę i Katazję. Z obszaru

Chin pochodzi prawdopodobnie najstarsza roślina naczyniowa świata *Pinnatiramosus quianense* Genq. znaleziona w osadach wczesnego syluru. Dobry stan zachowania pozwolił ustalić szczegóły jej budowy anatomicznej (obecność elementów przewodzących z jamkami lejkowatymi) oraz współwystępowanie spor ze znakiem tetradrycznym.

Cześć druga książki, poświęcona erze mezozoicznej, obejmuje trzy rozdziały: flory triasowej, jurajskiej i kredowej. Ostatnie lata przyniosły wiele cennych odkryć dotyczących roślin tego wieku. Liczne znaleziska szczątków *Pleuromeia* (widłakowe) pozwoliły na uzupełnienie dotychczasowego stanu wiedzy o budowie organów rozmnażania tej rośliny i warunków ekologicznych jej występowania. Dzięki nowym znaleziskom, zasięg występowania *Pleuromeia* w triasie Eurazji okazał się znacznie większy niż dotychczas sądzono. Wiele miejsca poświęcono florze sporomorf triasu dwóch subprowincji Chin: Północnej i Południowej. Flory jurajskie dostarczyły nowych, ważnych danych o miłorzębowatych (*Ginkgopsida*), benetytach (*Bennettitopsida*) i szpilkowatych (*Pinopsida*), a także informacje o występowaniu szczątków paproci z rodzaju *Klukia* (*Schizaeaceae*), opisanego przez

Raciborskiego z jury okolic Krakowa. Flora dolnokredowa (apt-alb) z Jixi, z kwiatostanem i szczątkami liści siedmiu taksonów roślin okrytozalążkowych, wnosi wiele nowego do rozważań nad pochodzeniem *Angiospermae*. Ta grupa roślin stała się dominującą we florach górnokredowych, szczególnie licznych w Chinach północno-wschodnich.

W części dotyczącej kenozoiku osobny rozdział poświęcono florom paleogenu na terenie Chin. Stanowiska paleoceńskie są nieliczne, natomiast eoceńskie, obfite w rośliny kopalne; zgrupowane są w trzech prowincjach fitogeograficznych: 1. regionie północnym o klimacie wilgotnym subtropikalnym, 2. regionie o klimacie półsuchym lub okresowo suchym, paratropikalnym, (z dominującymi makroszczątkami rodzaju *Palibinia*) i 3. regionie południowym o klimacie wilgotnym, tropikalnym. Wyniki badań palynologicznych paleogenu charakteryzują poszczególne etapy rozwoju flory w tym przedziale czasu geologicznego i potwierdzają jej zróżnicowanie fitogeograficzne.

Flory neogenu rozpoznano w osadach 57 stanowisk, z których najsławniejsze znajduje się w Shanwang (miocen), w prowincji Shandong (Chiny wschodnie). W tym czasie panowały mezofilne lasy liściaste i mieszane, w których w miarę ochładzania się klimatu, element florystyczny paleotropikalny ustępował elementowi holarktycznemu (arktyczno-trzeciorzędowemu).

Znajomość flor czwartorzędu Chin oparta jest głównie na wynikach badań palinologicznych. Zarejestrowały one zmiany szaty roślinnej w różnych regionach Chin związane z epoką lodową, przesuwanie się stref roślinnych – obniżanie ich w górach oraz ekspansja północnej, suchej, pustynno-stepowej roślinności. Ograniczony wpływ plejstocenijskich oscylacji klimatycznych we wschodnich rejonach Chin umożliwił jednak przetrwanie wielu reliktyw trzeciorzędowej roślinności. Ze szczątków makroskopowych czwartorzędu na uwagę zasługują m.in. szczątki roślin towarzyszących „człowiekowi pekińskiemu” (*Sinanthropus pekinensis*). Były to zwęglone drewna *Cercis* (*Fabaceae*) oraz owoce *Celtis* (*Ulmaceae*).

Książkę zamyka indeks nazw łacińskich obejmujący 2387 nazw gatunkowych i 1301 rodzajowych wymienionych w tekście (z wyjątkiem objaśnień do ilustracji). Tabele zamieszczone w tekście zawierają przede wszystkim dane źródłowe. Doskonale czytelne fotografie roślin kopalnych, ich morfologii i często także szczegółów budowy anatomicznej, zebrano na 144 planszach (w tym 12 barwnych). Tekst jest napisany w sposób bardzo przystępny, układ całości jest logiczny i czytelny, a redakcja bardzo staranna.

Dzieło to jest bez precedensu w światowej literaturze paleobotanicznej. Zawiera ono bowiem zarówno dane źródłowe jak i podsumowanie aktualnego stanu wiedzy o całej, trwającej ponad 400 milionów lat, historii roślinności, od pojawienia się pierwszych roślin naczyniowych, na obszarze jednego tylko kraju. Dotychczas nikt nie pokusił się o tego rodzaju podsumowanie nawet dla krajów o daleko mniejszej powierzchni.

Ewa ZASTAWIAK

MÉGIE G. (red.). *Ozone et propriétés oxydantes de la troposphère*. Rapport de l'Académie des Sciences n 30, Octobre 1993. Tec & Doc-Lavoisier, Londres, New York, Paris, ss. 262, ryc. 36, tab. 28. Cena 370 FF. ISBN: 2-7430-0000-7.

Publikacja jest raportem przygotowanym przez Francuską Akademię Nauk na zlecenie Ministerstwa Badań i Technologii Rządu Francuskiego pt. „Ozon i właściwości utleniające troposfery”. Wzrost stężenia ozonu w troposferze jest związany bezpośrednio z działalnością człowieka, a szczególnie ze wzrostem emisji głównych prekursorów ozonu: tlenków azotu (spalanie, transport), węglowodorów, tlenku węgla. Ten wzrost stężenia ozonu w troposferze nie wyrównuje obserwowanego zmniejszania ilości ozonu w stratosferze, nazywanego dziurą ozonową. Wzrastające stężenie ozonu zwiększa jego szkodliwość dla organizmów żywych – roślin, zwierząt, a także dla człowieka i celem raportu było oszacowanie konsekwencji z tym związanych.

Książka podzielona jest na 9 części oraz wiele rozdziałów i podrozdziałów. Po krótkim wstępie omówiono mechanizmy produkcji, destrukcji i transportu ozonu w troposferze naturalnej – niezanieczyszczonej i zanieczyszczonej. W środowisku zanieczyszczonym opisano źródła aktywnych rodników OH i NO₃, utlenianie lotnych związków organicznych, chemizm związków karbonylowych, rolę aerozoli w procesach chemicznych troposfery zanieczyszczonej, a także chemizm tlenków azotu w troposferze. Procesy dynamiczne – wertykalne i horyzontalne przemieszczania ozonu kończą wprowadzenie do publikacji.

W rozdziale „Metody eksperymentalne” opisano pomiary ozonu oraz jego prekursorów bezpośrednio w atmosferze oraz metody laboratoryjne. Ponieważ stosowane są różne metody pomiarowe, opisano ich niedokładności, konieczne do uwzględnienia przy porównywaniu wyników uzyskanych różnymi metodami.

W rozdziale „Bilans i wahania stężenia ozonu i jego prekursorów w środowisku naturalnym – niezanieczyszczonym, od skali regionalnej do skali global-

nej”, podano szacunkowe wielkości emisji prekursorów ozonu, bilans ozonu troposferycznego, wahania czasowe ilości ozonu i jego prekursorów, wahania przestrzenne zawartości ozonu w skali regionalnej i globalnej, modelowanie zawartości ozonu i jego prekursorów w skali globalnej.

W następnym rozdziale „Ozon i jego prekursory w atmosferze zanieczyszczonej” opisano czynniki wpływające na zawartość ozonu w skali lokalnej – czynniki chemiczne i meteorologiczne, przykłady zanieczyszczeń fotochemicznych: wielkie miasta i ich aglomeracje, regiony z ogromnym transportem (rejon Los Angeles, rejon Nowego Jorku, aglomeracje Europy), zmiany zawartości ozonu w skali lokalnej i regionalnej, modelowanie zawartości ozonu oraz emisji jego prekursorów.

W kolejnych rozdziałach zajęto się szkodliwym wpływem zwiększonego stężenia ozonu. W rozdziale „Wpływ wzrostu stężenia ozonu na efekt szklarniowy i na przepuszczalność słonecznego promieniowania ultrafioletowego” omówiono udział ozonu troposferycznego w efekcie szklarniowym, rozmieszczenie wertykalne ozonu, wpływ ozonu troposferycznego na docieranie słonecznego promieniowania UV do powierzchni Ziemi.

W rozdziale „Wpływ wzrostu stężenia ozonu na roślinność” przedstawiono mechanizm wnikania ozonu do roślin, symptomy widzialne uszkodzeń wywołanych ozonem, wpływ ozonu na fizjologię i metabolizm, czynniki wpływające na wrażliwość roślin na zawartość ozonu. Omówiono również wpływ ozonu na produktywność i plonowanie roślin oraz na zanikanie lasów.

W ostatnim rozdziale przedstawiono „Wpływ wzrastającego stężenia ozonu na zdrowie zwierząt i ludzi” poprzez: procesy biochemiczne, układ odpornościowy, wpływ na drogi oddechowe. Opisano również reakcje uczuleniowe przy zwiększonej zawartości ozonu oraz zależności pomiędzy dawką ozonu i czasem jej trwania.

Wnioski i zalecenia podsumowują całość raportu. W zaleceniach uwzględniono konieczne dalsze badania oraz wskazywane są decyzje, które należy podjąć od zaraz w celu przeciwdziałania wzrostowi zawartości ozonu. Bibliografia obejmuje ponad 200 pozycji. W aneksie znajduje się wykaz osób opracowujących raport, wytyczne Rady Unii Europejskiej z 21.09.1992 r. na temat zanieczyszczenia powietrza ozonem oraz normy dopuszczalne zawartości ozonu w powietrzu.

Raport ten jest bardzo dokładnym opracowaniem stanu wiedzy w roku 1993 na temat zawartości ozonu troposferycznego i jego szkodliwości na życie na Zie-

mi. Temat jest opracowany pod różnymi kątami: od strony chemicznej, fizycznej, fizjologicznej, patologicznej dla życia na Ziemi. Dlatego też recenzowana publikacja może być przydatna dla szerokiego grona osób. Duża liczba rycin, schematów, tablic ułatwia kontakt z książką. Prezentowana publikacja napisana jest w języku francuskim, ale zawiera również dokładne streszczenie w języku angielskim (21 stron) co umożliwia korzystanie z niej przez osoby nie znające języka francuskiego.

Jan PILARSKI

DAUTRAY R., PETIT M. (ed.). *L'effet de serre*. Rapport de l'Académie des Sciences n 31, novembre 1994. ss. 88, ryc. 11, tab. 6. Tec & Doc-Lavoisier, Londres, New York, Paris, Cena 150 FF. ISBN: 2-7430-0007-4

Publikacja jest raportem przygotowanym przez Francuską Akademię Nauk na zlecenie Ministerstwa Badań i Technologii Rządu Francuskiego na temat bardzo aktualny „Efekt szklarniowy i jego konsekwencje klimatyczne”.

Po wstępie i wprowadzeniu w zagadnienie opisano główne czynniki powodujące efekt szklarniowy. Jednym z nich jest wzrastające stężenia CO₂ w atmosferze i temu zagadnieniu jest poświęcony rozdział. Opisano w nim obieg gazowego węgla i wzrost stężenia CO₂ w atmosferze z około 315 mmol (CO₂) mol⁻¹ (powietrza) w 1958 r. do 355 mmol (CO₂) mol⁻¹ (powietrza) w 1992 r. Przewiduje się, że w 2100 r. stężenie CO₂ w atmosferze osiągnie 600–700 mmol (CO₂) mol⁻¹(powietrza). Jest to główny czynnik efektu szklarniowego. Opisano wpływ erupcji wulkanicznych na wzrost stężenia CO₂ w atmosferze na przykładzie wybuchu wulkanu Pinatubo w 1991 r. Spowodował on bardzo silny dodatkowy wzrost stężenia CO₂ w atmosferze, poza normalnym rytmem, w latach 1991–1993. Od 1994 r. zaobserwowano powrót do poprzedniego rytmu wzrostu CO₂ w atmosferze.

Następny rozdział poświęcony jest aerozolom – ich pochodzeniu i wpływowi na klimat. Szczególnie uwzględniono aerozole powstałe w wyniku działalności człowieka – przemysłu oraz jako efekt spalania biomasy. W krajach rozwijających się emisja aerozoli wzrasta, natomiast w krajach uprzemysłowionych maleje. Obecność aerozoli w atmosferze ma wpływ oziębiający, przeciwny do efektu szklarniowego.

W kolejnym rozdziale „Wpływ stratosfery i zaburzeń w stratosferze na klimat” omówiono zmiany ilości ozonu stratosferycznego, zmiany w przenikaniu słonecznego promieniowania UV spowodowane

wzrostem ilości ozonu oraz wywołane erupcjami wulkanicznymi z przykładem wywołanym wybuchem wulkanu Pinatubo, który spowodował bardzo duże zmiany chemiczne (duże ilości związków siarki), radiacyjne i dynamiczne w stratosferze. Omówiono również wpływ aktywności słonecznej na stratosferę, troposferę i klimat.

W następnych rozdziałach omówiono modelowanie systemu klimatycznego, paleoklimaty i ich zmienności, a w końcowym rozdziale znajdują się wnioski i perspektywy na przyszłość. W zakończeniu znajduje się obszerna bibliografia (118 pozycji) oraz wykaz osób biorących udział w opracowaniu tego raportu.

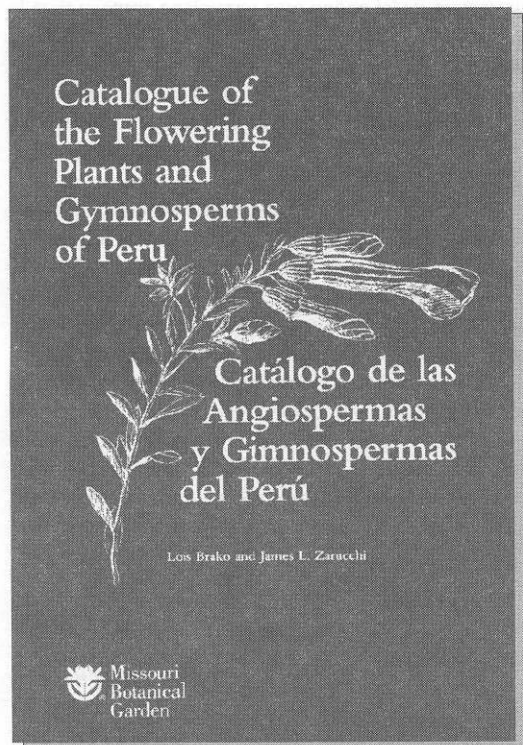
Końcowe wnioski i perspektywy na przyszłość są napisane również w języku angielskim.

Temat tej publikacji cieszy się dużym zainteresowaniem. Aktualny stan wiedzy o efekcie szklarniowym, kompleksowe opracowanie tematu, wnioski po każdym rozdziale i bogata bibliografia mogą być bardzo przydatne dla wielu osób zajmujących się powyższą problematyką.

Jan PILARSKI

BRAKO L., ZARUCCHI J. L. *Catalogue of the Flowering Plants and Gymnosperms of Peru – Catalogo de las Angiospermas y Gimnospermas del Peru*. Monographs in Systematic Botany from the Missouri Botanical Garden, Vol. 45. Missouri Botanical Garden, St. Louis, 1993, ss. 1286. Twarda opr., format 28.6 x 21.1 cm. Cena 60.00 US\$. ISSN 0161–1542, ISBN 0–915279–19–3.

Omawiane pozycja przedstawia stan zbadania roślin nagozalążkowych i okrytozalążkowych Peru, trzeciego co do wielkości kraju Ameryki Południowej. W części wstępnej, oprócz niezbędnych wyjaśnień układu książki oraz informacji odnoszących się do statystyki flory Peru, które przedstawiono w pięciu syntetycznych tabelach, autorzy podali krótką charakterystykę flory kraju wraz z historią jej poznania. Zasadniczą część *Catalogue of the Flowering Plants and Gymnosperms of Peru* stanowi wykaz gatunków *Gymnospermae* i *Angiospermae* występujących na terenie Peru, obejmujący 17143 gatunki z 2458 rodzajów i 224 rodzin. Jest to liczba stosunkowo wysoka zważywszy, że flora Europy szacowana jest obecnie na około 11500 gatunków roślin naczyniowych. Dla każdego gatunku zamieszczonego w wykazie podana jest następująca informacja: autor, synonimy, adresy bibliograficzne (w pewnych przypadkach autorom udało się ich odszukać), pokrój roślin i siedlisko (strefa występowania, podstawowe warunki ekologiczne,

zasięg wysokościowy), kolekcja w której przechowywane są vouchery (tylko jeśli zostały zlokalizowane), rozmieszczenie w poszczególnych jednostkach administracyjnych kraju (departamentach), a także informacja o tym, czy gatunek jest endemitem, rośliną dziko rosnącą, wprowadzoną czy użytkową. Niektóre gatunki opatrzone zostały dodatkowymi krótkimi komentarzami. Zaakceptowane nazwy gatunkowe roślin wyróżnione są tłustym drukiem, co dobrze odróżnia je od bardzo licznych niekiedy synonimów i gatunków mylnie podanych z terenu Peru. System odsyłaczy i haseł krzyżowych znakomicie ułatwia poruszanie się w gąszczu nazw. Książkę zamyka wykaz bibliografii przedmiotowej (ponad 2800 pozycji) oraz trzy dodatki, w których zamieszczone są nowe kombinacje i nazwy oraz wykazy rodzin i rodzajów, z podaniem liczebności w obrębie poszczególnych grup i liczby taksonów endemicznych dla peruwiańskiej flory. Na wewnętrznych stronach okładek zamieszczone są dwie mapy Peru, z których jedna przedstawia podział administracyjny, a druga strefy wysokościowe kraju.

To monumentalne dzieło, liczące 1286 stron druku, jest bez wątpliwości najlepszym opracowaniem w swojej kategorii. Jednocześnie jest doskonałym przy-

kładem możliwości, jakie obecnie stwarzają metody elektronicznego gromadzenia i przetwarzania danych botanicznych. Dla zainteresowanych florą Peru i krajów ościennych *Catalogue of the Flowering Plants and Gymnosperms of Peru* jest dziełem podstawowym, natomiast dla innych botaników planujących podobne przedsięwzięcia stanowić może wzór godny naśladowania.

Jan J. WÓJCICKI

WASSER S. P. (red.), *Herbaria Ucrainiae – Gerbari Ukraini*. Academia Nationalis Scientiarum Ucrainiae, Institutum Botanicum Nomine N. G. Cholodnii, Kiev. 1995. ss. 126. Miękka opr., format 14.7 x 20.0 cm.

Koniec 1995 roku zaowocował wydaniem pierwszego pełnego, długo oczekiwanego informatora o ukraińskich zbiorach zielnikowych – *Herbaria Ucrainiae*. Publikacja ta jest odzwierciedleniem na memorandum międzynarodowego spotkania botaników „Botaniczne kolekcje na progu XXI wieku”, zorganizowanego w grudniu 1993 roku w Sankt-Petersburgu pod auspicjami UNESCO.

Po krótkim wstępie, pióra prof. S. P. Wassera i dr L. I. Krytzkiej z Instytutu Botaniki Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie, porządkującym ogólne informacje o ukraińskich zbiorach botanicznych i ich historii, następuje szczegółowe omówienie 39 zielników. Dodać należy, że w ostatnim, ósmym wydaniu *Index Herbariorum* (P. K. Holmgren, N. H. Holmgren, L. C. Barnett, eds. 1990) uwzględnione zostały informacje o dwunastu zielnikach ukraińskich. Informacja o poszczególnych zbiorach w przedstawianej pozycji obejmuje instytucję, w której przechowywany jest zielnik i jej pełny adres, akronim zielnika, numer telefonu i telefaksu, wyjątkowo adres poczty elektronicznej, rok założenia zielnika, obszar geograficzny, informacje o typach nomenklatorycznych i ważniejszych kolekcjach, nazwisko kierownika zakładu i kuratora, a także informacje o ewentualnie prowadzonej wymianie materiałów zielnikowych i zasad korzystania ze zbioru. Dalej następuje bardziej szczegółowe omówienie poszczególnych zbiorów zakończone zestawieniem literatury przedmiotowej. Zważywszy na to, że informator wydany został w języku ukraińskim, bardzo użyteczne dla potencjalnych użytkowników nie znających cyrylicy jest podanie podstawowych informacji o poszczególnych zbiorach w języku angielskim. Całość opracowania zamykają dwie syntetyczne tabele: w pierwszej przedstawiono podstawowe informacje o ukraińskich herbariach (akronim, rok zało-

żenia i wielkość zielnika), a w drugiej obecność typowego materiału i ważnych kolekcji w poszczególnych zielnikach.

Zbiory zielnikowe roślin (w tradycyjnym ujęciu) Ukrainy szacuje się na prawie 3.8 miliona jednostek zielnikowych, przy czym prawie połowę stanowią zbiory Zielnika Instytutu Botaniki Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie (KW), co stawia go w szeregu pięćdziesięciu największych zielników na świecie. Nie zdziwi więc nikogo, że właśnie temu zielnikowi poświęcono najwięcej miejsca. Wielkość zasobów pozostałych 38 zielników uwzględnionych w *Herbaria Ukrainiae*, mających w większości przypadków charakter lokalny, jest następująca: 9 zielników o zbiorach powyżej 100 tys., 11 zielników między 100 a 10 tys., 15 zielników między 10 tys i 1 tys. oraz 3 zielniki poniżej 1 tys. jednostek zielnikowych. Nie brakuje też polskich akcentów w omawianym opracowaniu, a zbiory takich polskich botaników, jak np. B. Błockiego, S. Kulczyńskiego, J. Mądalskiego, J. Motyki, J. Paczoskiego, A. Rehmana, B. Szafrana, R. Wilczka, T. Wilczyńskiego czy E. Wołoszczaka wymienione są jako ważne kolekcje Zielnika Uniwersytetu Lwowskiego (LW).

Herbaria Ukrainiae znajdują się zapewne we wszystkich krajowych bibliotekach gromadzących specjalistyczne zbiory botaniczne. Od kolegów ukraińskich oczekiwać jednak należy wydania tego informatora w języku angielskim, co uczyni informacje w nim zawarte w pełni dostępnymi dla szerokiej rzeszy botaników nie znających języka ukraińskiego i znakomicie zwiększy krąg zainteresowanych tym, jakże przecież potrzebnym, opracowaniem.

Jan J. WÓJCICKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- 34th SYSTEMATICS SYMPOSIUM AT MISSOURI BOTANICAL GARDEN „NEW TOOLS FOR INVESTIGATING BIODIVERSITY”, 4–5 X 1996

Informacja: P. Mick Richardson, Missouri Botanical Garden, USA

E-mail: richards@mobot.org

Web site: <http://www.mobot.org>

- 100 YEARS HERBARIUM HAUSSKNECHT – JE. SYMPOSIUM ON BOTANICAL SYSTEMATICS AND PLANT GEOGRAPHY, 8–12 X 1996

Informacja: Prof. dr. S. Jost Casper, Institute of Systematic Botany, Friedrich-Schiller-University, Philosophenweg 16, D-07743 Jena, GERMANY

Tel. +[3641] 63 08 53

Fax: +[3641] 63 10 80

- IUCN WORLD CONSERVATION CONGRESS, 13–23 X 1996

Informacja: Montreal Convention Centre, CANADA

Web site: http://w3.iprolink.ch/iucnlib/wcc_home.html

- SYMPOZJUM „RZEŻBA I OSADY CZWARTORZĘDOWE OBSZARÓW WSPÓŁCZESNEGO I PLEJSTOCENSKIEGO ZŁODOWACENIA PÓŁKULI PÓŁNOCEJ” dedykowane Prof. A. Karczewskiemu z okazji 40-lecia pracy naukowej, 17–18 X 1996

Informacja: Mgr Grzegorz Rachlewicz, Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Instytut Badań Czwartorzędu, Ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

Fax: +61 530234

E-mail: grzera@hum.amu.edu.pl

- CONTINENTAL JURASSIC SYMPOSIUM, 21–23 X 1996

Informacja: Dr. M. Morales, Museum of Northern Arizona, Route 4, Box 720, Flagstaff, Arizona 86001, USA

- II OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE NAUKOWE „TAKSONOMIA, KARIOLOGIA I ROZMIESZCZENIE TRAW W POLSCE”, 14–15 XI 1996

Informacja: Doc. dr hab. Marta Mizianty *lub* Doc. dr hab. Lydwik Frey, Pracownia Zmienności Roślin, Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31-512 Kraków
Tel. +12 215144
Fax: + 12 219790

• 2ND CROP SCIENCE CONGRESS, 17–23 XI 1996

Informacja: Prof. S. K. Sinha, Secretary-General, 2nd ICSC, National Academy of Agricultural Sciences, Indian Agricultural Research Institute, New Delhi – 110 012, INDIA
Tel. +91 11 5753677
Fax: +91 11 5753678

• INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON PLANT LIFE OF SOUTH ASIA, 25–29 XI 1996

Informacja: Prof. Dr. M. Qaiser, Convenor, Second International Symposium on Plant Life of South Asia, Department of Botany, University of Karachi, Karachi – 75270, PAKISTAN
Tel. +[92 21] 47 28 28 *lub* +[92 21] 49 68 833
Fax: +[92 21] 49 63 373 *lub* +[92 21] 49 63 124

• INTERNATIONAL CONFERENCE ON PLANTS AND ENVIRONMENTAL POLLUTION, 26–30 XI 1996

Informacja: Dr. K. J. Ahmad, Organising Secretary ICPEP-96, National Botanical Research Institute, Rana Pratap Marg, Lucknow – 226 001, INDIA
Tel. +91 522 271031–35 ext. 209/221
Fax: +91 522 282881 *lub* +91 522 282849

• INTERNATIONAL CONFERENCE ON PLANTS AND ENVIRONMENTAL POLLUTION, 26–30 XI 1996

Informacja: Dr. K. J. Ahmad, Organising Secretary ICPEP-96, National Botanical Research Institute, Rana Pratap Marg, Lucknow – 226 001, INDIA
Tel. +91 0522 271031–35 ext. 209/221
Fax: +91 1522 282881 *lub* 282849
E-mail: manager@nbri.sirnctd.ernet.in

• 25TH ANNUAL MEETING OF THE ASSOCIATION OF BIOLOGISTS USING COMPUTING (ABC), 17–18 I 1997

Informacja: Dr. Steven J. Wolf, Department of Biological Sciences, California State University – Stanislaus, Turlock, CA 95380, USA
Tel. 209 6673489
Fax: 209 6673694
E-mail: swolf@arnica.csustan.edu
<http://arnica.csustan.edu/abc/>

• XVTH CONGRESS OF THE ASSOCIATION FOR THE TAXONOMIC STUDY OF THE FLORA OF TROPICAL AFRICA (A.E.T.F.A.T.), 05–09 II 1997

Informacja: F. Nengomasha, Institute of Environmental Studies, University of Zimbabwe, Box MP 167, Mt Pleasant, Harare, ZIMBABWE
Tel. +[263 4] 303 211 ext. 1481
Fax: +[263 4] 333 407

• 13TH SYMPOSIUM MORPHOLOGY, ANATOMY, SYSTEMATICS, 6–11 IV 1997

Informacja: Symposium Secretariat, Laboratory of Plant Systematics, Botanical Institute, KU Leuven, Kardinaal Mercierlaan 92, B-3001 Leuven, BELGIUM
Tel. +[32 16] 321545
Fax: +[32 16] 321979

• INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE SOCIETY FOR THE HISTORY OF NATURAL HISTORY „THE NATURAL BRIDGE”, 27–30 IV 1997

Informacja: Kathryn Morgan, Special Collections Department, Alderman Library, University of Virginia, Charlottesville, VA 22903-2498, USA

• II KONFERENCJA NAUKOWA „EKOFIZJOLOGICZNE ASPEKTY REAKCJI ROŚLIN NA DZIAŁANIE CZYNNIKÓW STRESOWYCH”, V 1997

Informacja: Mgr inż. Halina Waligórska, Zakład Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego, Laboratorium Fitotron, Polska Akademia Nauk, ul. Podłużna 3, 30-239 Kraków
Tel. + [12] 253301
Fax: + [12] 253202

• SECOND INTERNATIONAL CONFERENCE ON PRESERVATION OF BOTANICAL COLLECTIONS, 26–29 VI 1997

Informacja: Mgr Grzegorz Worobiec, Secretary of the Second International Conference on Preservation of Botanical Collections, W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Lubicz 46, 31-512 Kraków, POLAND
Fax: +[48 12] 21 97 90
E-mail: nhworobi@cyf-kr.edu.pl

• AMERICAN BRYOLOGICAL AND LICHENOLOGICAL SOCIETY MEETING, 3–7 VIII 1997

Informacja: Dr. Brent D. Mishler, Department of Integrative Biology, University of California, Berkeley, CA 94720-2465, USA
Tel. 510 6426810
Fax: 510 6435390
E-mail: bmishler@garnet.berkeley.edu
<http://ucjeps.berkeley.edu/bryolab/ABLS.html>

• CHOROLOGICAL PROBLEMS IN THE EUROPEAN FLORA, 8–9 VIII 1997

Informacja: Dr. Pertti Uotila, Botanical Museum, University of Helsinki, FINLAND
E-mail: pertti.uotila@helsinki.fi

• ADVANCES IN PLANT MOLECULAR SYSTEMATICS, 13–15 VIII 1997

Informacja: Dr. Pete Hollingsworth, Graham Kerr Building, University of Glasgow, Glasgow, G12 8QQ, U.K.
Fax: +44 141 3305971
E-mail: plantsys@udcf.gla.ac.uk
http://taxonomy.zoology.gla.ac.uk/plant_meeting.html

• SIXTH CONGRESS OF THE EUROPEAN SOCIETY FOR EVOLUTIONARY BIOLOGY, 24–28 VIII 1997

Informacja: Mrs. Jetty Kentie, Congress Executive
ESEB97, IAC section OCC, P.O. Box 88, NL- 6700 AB
Wageningen, THE NETHERLANDS
Fax: +31 317 418 552
E-mail: eseb97@nioo.knaw.nl
<http://www.unibas.ch/dib/eseb/arnhem97.html>

- FIRST BALCAN BOTANICAL CONGRESS, 25–28 IX 1997

Informacja: Prof. dr. E. P. Eleftheriou, The Congress Secretariat, First Balcan Botanical Congress, Department of Botany, P.O. Box 109, Aristotle University of Thessaloniki, GR-540 06 Thessaloniki, GREECE
Tel. +30 31 998385 lub +30 31 998335
Fax: +30 31 998389 lub 30 31 998295
E-mail: Eleftheriou@olymp.ccf.auth.gr
Moustakas@olymp.ccf.auth.gr

- THIRD INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE TAXONOMY OF CULTIVATED PLANTS, 20–26 VI 1998

Informacja: Dr. Crinan Alexander, Royal Botanic Garden, Inverleith Row, Edinburgh EH3 5LR Scotland, U.K.
Tel: +[44 131] 522 7171
Fax: +[44 131] 522 0382

- VII INTERNATIONAL CONGRESS OF ECOLOGY, INTECOL, 19–25 VII 1998

Informacja: Almo Farina – Vice President INTECOL, Secretariat VII International Congress of Ecology,

Lunigiana Museum of Natural History, Fortezza della Brunella, I-54011 Aulla, ITALY
Tel. +39 187 400252
Fax: +39 187 420727
E-mail: afarina@tamnet.it
Web site: <http://www.tamnet.it/intecol.98>

- III SYMPOSIUM „FAUNA AND FLORA OF THE ATLANTIC ISLANDS”, 21–25 IX 1998

Informacja: Secedariado, Departamento de Biologia, Universidade dos Acores, Rua da Mae de Deus, 58, PT-9500 Ponta Delgada, PORTUGAL
Tel: +[315 96] 652692
Fax: +[315 96] 653455
E-mail: simposio@alf.uac.pt
<http://www.uac.pt/congres.htm>

- MONOCOTS II & 3RD INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON GRASS SYSTEMATICS AND EVOLUTION, 28 IX – 4 X 1998

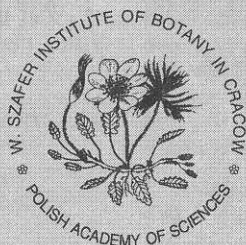
Informacja: Mrs. Karen Wilson, Monocots II, Royal Botanic Gardens Sydney, Mrs. Macquaires Rd., Sydney, SW 2000, AUSTRALIA
Tel. +[61 2] 23 18 111
Fax: +[61 2] 25 17 231
E-mail: karen@rbgsyd.gov.au

- XVI INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS (IBC), 1999, St. Louis, MO, USA

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

Second International Conference on Preservation of Botanical Collections

**June, 26–29 1997
Kraków, Poland**

SECOND CIRCULAR

**Organized by the W. Szafer Institute of Botany
Polish Academy of Sciences, Kraków**